

YEDİLER

İpsiz Recep

"Emice"

Mümin Yıldıztaş

Arşiv belgeler ışığında ve tanıkların anlatımı ile
Milli Mücadele yıllarında sıradışı bir kahramanın hikâyesi

İPSİZ REÇEP

“EMİCE”

Mümin Yıldıztaş

YEDİTEPE

“EMİCE”

Mümin Yıldıztaş

Genel Yayın Yönetmeni: Ersan Güngör

İç Tasarım: İrfan Güngörür

Kapak Tasarım: Yılmaz Buhar

Yeditepe Yayınevi

Çatalçeşme Sk. No: 27/15 34410 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: (0212) 528 47 53 Faks: (0212) 512 33 78

www.yeditepeyayinevi.com | bilgi@yeditepeyayinevi.com

“Düşmanın açmakta olduğu tehlikeli gediğin kapanması elzemdi. Bir an düşündüm. Karadenizli gönüllülerin süngüleri yoktu. Fakat süngü yerine bellerinde bıçakları vardı. Hatırıma derhal o bıçaklar geldi ve hemen, bellerindeki eğri bıçaklarla düşmanın üzerine atılıp yerlerinden atsınlar! ...emrini verdim. Nitekim eğri bıçaklarıyla düşmana saldıran bu kahraman çocuklar, büyük zayıat vermelerine bakmadan Yunanlıları eski mevzilerine tart etmeye muvaffak olmuşlardır.”

Mustafa Kemal Atatürk

Anneme ve merhum babama...

Kısaltmalar

BOA. : Başbakanlık Osmanlı Arşivi

DH. EUM, AYŞ. : Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Asayiş Kalemi

ZB : Zabtiye Nezareti

YA. HUS : Yıldız Arşivi, Sadaret Hususi Maruzat Evrakı

DH. MUI : Dâhiliye Nezareti Muhaberât-ı Umumiye İdaresi

DH. KMS. : Dâhiliye Nezareti Kalem-i Mahsus

DH. MKT. : Dâhiliye Nezareti Mektûbi Kalemi

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

a.g.t. : Adı geçen tez

a.g.mecm : Adı geçen mecmua

a.g.g. : Adı geçen gazete

C. : Cilt

S. : Sayı

s. : Sayfa

T.T.K. : Türk Tarih Kurumu

SUNUŞ

Her milletin kendi kültürel değerlerini yansıtan, o değerlere canlılık ve dinamizm kazandıran halk kahramanları vardır. Toplumlar sosyal değerlerini sonraki kuşaklara onlar aracılığı ile aktarır. Doğru olmayı, cömertliği, cesareti, vatan ve millet sevgisini, gerektiğinde değerleri için ölebilmeyi halk, çoğu kez bunlar üzerine anlatılan hikâyelerden öğrenir.

Halk kahramanlarının en önemli özellikleri merhameti ve acımasızlığı sevgiyi ve nefreti, serveti ve yokluğu hep bir anda, bir arada bulundurmalarıdır. Hep fakir fukaradan, güçsüzden yanadırlar. Zenginden alıp fakire verirler. Onlar güç ve serveti elinde tutanlara karşı ezilen, itilen ve sömürülenlerin yanındadırlar. Varlıkla yokluk arasında bir denge unsurudurlar. Az sayıdaki iktidar sahiplerine karşı çok sayıdaki zayıflardan yanadırlar. Gerçek bir liderdir onlar; hep zor zamanlarda ortaya çıkarlar. Bu yüzden de millet onları bağrına basar, çoğu kez hatalarını görmez, hatta hayra yorar.

Türk ulusu halk kahramanı zenginidir. Köroğlu, Dadaloğlu, Hekimoğlu, Çakırcalı Mehmed Efe, Debreli Hasan... o kadar çok ki; saymakla bitmez. İpsiz Recep de bir yakın dönem halk kahramanıdır. Türk tarihinin en büyük, en etkin ve en uzun süreli organizasyonu olan Osmanlı Devleti'nin, tam da son bulma aşaması ile Türk milletinin yok edilemeyeceğinin, şerefiyle, onuruyla dünya durdukça kendini tazeleyerek devam edeceğinin ispatlanma süreci olan Milli Mücadele yıllarında ortaya çıkmıştır. Esas doğum yeri Rize'dir. Ancak mücadelesini memleketinden çok çok uzaklardaki bir coğrafyada; İstanbul ile Zonguldak arasında vermiştir. Bu bölgedeki işgal güçlerine ve onların taşeronu olan yerli Rum ve Ermenilerle, kendisi ile aynı dili konuşup aynı dine inanan yerli hainlere karşı tam dört yıl gecesini gündüzüne katarak savaşmıştır. Sadece Batı Karadeniz mi; İnönü Savaşları, Eskişehir-Bilecik savunması, Sakarya Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruz... Milli Mücadele'nin her yerinde ve her zamanında... "Sakarya Sahil Kumandanı Milis Yüzbaşı Recep Reis" unvanıyla yola çıktığında bir elin parmakları kadar olan yoldaşlarının sayısı kısa süre zarfında bir tabur oluşacak kadar çoğalmıştır.

Yaptığı işin tehlikelerini ve muhtemel olumsuzluklarını bir an olsun düşünmemiştir. Ölüme bile asla boyun eğmezken ama üstlerine karşı hep itaatkâr ve saygılı olmuştur Koca Reis. Yanlarında olmadığı zamanlarda bile onlardan gelen emirleri sanki huzurdaymış gibi ayakta dinlemiştir. İtaatsizliğe, yolsuzluğa kesinlikle pirim vermemiştir. Uşaklarına "silah ve uçkurun asla bir arada olmayacağını" her defasında hatırlatmıştır. Zaman zaman kendi adamlarından bile olsa yoldan çıkanları en acımasız şekilde cezalandırmıştır; kansasızlığa asla pirim vermemiştir.

Elbette ki bu dönemde tek değildir İpsiz Recep Reis. Çünkü zor bir zamandır bu yıllar. Ancak her şeye rağmen, koca bir imparatorluğun bakiyesi olarak kalabilen Anadolu, has babayiğitlerin yurdudur. Kaybedecekleri başka hiçbir şeyleri yoktur bu koca yüreklilerin. "Hattı değil sathı müdafaa vardır" artık. O sath tüm vatan toprağıdır. O vatan toprağı için serden geçmeye âmâde diğer İpsizleri de yâd etmezsek haksızlık etmiş oluruz. Doğu Karadeniz'den başlayalım; Topal Osman, Ege'de Demirci Mehmet Efe, Antep'te Karayılan, Maraş'ta Sütçü İmam, yine Adapazarı'nda, İzmit'te; Halit Molla, Halit Pehlivan... ruhları şâd olsun!

Bu çalışmam esnasında büyük destek ve teşviklerini gördüğüm başta Türk Sineması'nın büyük ismi Sayın Kadir İnanır Beyefendi'ye, Değerli dostum Yönetmen Erhan Baytimur'a, Ayça Öksüm Baytimur Hanımefendi'ye şükranlarımı sunarım. Yine bu esnada sabır ve özveriyle bana destek olan eşim ve çocuklarıma teşekkür ederim.

Şubat 2009, GÜNGÖREN

KAYNAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Milli Mücadele tarihimizin önemli şahsiyetleri arasında yer alan ve aynı zamanda bir halk kahramanı olan İpsiz Recep Reis hakkında kitap ve makale türünde bir hayli çalışma mevcuttur. Bu çalışmalara temel teşkil eden en önemli kaynak kuşkusuz Murat Sertoğlu'nun *Tercüman Gazetesi*'nde 1970 yılı Kasım ayında başlayıp 1971 yılı Ocak ayında tamamladığı "*Karadeniz Fırtınası İpsiz Recep*" adlı tefrikasıdır.

Rahmetli Sertoğlu, tefrikasının ilk bölümlerine mizansen kurgularla başlamıştır. 1-46. sayılar arasında genellikle kaynak verilmeden anlatılan hikayelerin bir çoğu doğrulanamamıştır. Aksine, buradaki bazı anlatılanların tamamen mizansen yada yanlış olduğunu, tefrikanın diğer sayılarındaki anlatımlardan ya da başka kaynaklardan tespit etmek mümkün olabilmektedir. 47-73 numaralı tefrikalar ise tamamen onu bilen, tanıyan ve birlikte olanların anlatımıdır. Hatta zaman zaman halktan gelen mektuplara da isim ve adres vererek yer vermiştir. Bu açıdan son bölümler oldukça önemli ve kıymetlidir.

Bir çok yazarın görmediği bir diğer önemli kaynak ise henüz İpsiz Recep hayattayken 1927 senesinde "*Haftalık Mecmua*" için Ereğli Liman Reisi Nazmi Bey'in hatıralarından seçilerek hazırlanan "*Karadeniz'in Korsanlar Kralı İpsiz Recep'in Kuvay-ı Milleye'deki Hayret-bahş Maceraları*" adlı bir başka tefrikadır. Eski harflerle yayınlanan bu tefrika için İpsiz Recep bir teşekkür mektubu göndermiştir. Mektuptaki ifadeler şu şekildedir:

İstanbul'da Haftalık Mecmua Müdüriyet-i Aliyyesi'ne

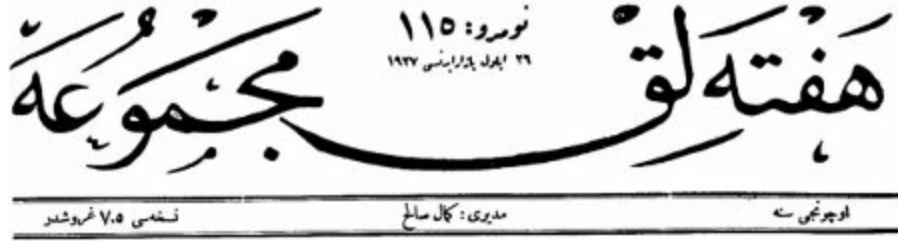
Efendim,

Ereğli Liman Eski Reisi Nazmi Beyefendi'nin mecmuanız vasıtasıyla hakkımda göstermiş olduğu teveccühten dolayı söz konusu kişinin adresini bilmediğimden lütfen muhterem mecmuanız aracılığıyla teşekkürlerimin kendilerine ulaştırılmasını rica eyler bu vesile ile saygılarımı sunarım, efendim.

27 Ekim 1927

Sakarya Boğazı'nda Oturan Eski Milis Kumandanlarından

Ne var ki, Nazmi Bey'in tefrikasında da birçok yanlışların olduğu başka anlatımlar ve Osmanlı arşivi belgeleriyle tespit edilebilmiştir. Bu sebeple hem Sertoğlu'nun tefrikasının ilk sayıları hem de Nazmi Bey'in yazdıkları kritik edilmeden bir tarih çalışması için başlı başına kaynak olacak mahiyette değildir. Bununla beraber özellikle Nazmi Bey'in tefrikası, İpsiz'in kendisinin de görmesi ve bir teşekkür mektubu göndermesi sebebiyle detaylardaki kuşkulara rağmen pek fazla değiştirilmeden yer yer kullanılmıştır.

Bunun dışında 1969, senesinde İpsiz Recep'in eşi Nadire Hanım'la, *Hayat Tarih Mecmuası* muharriri İhsan Birinci'nin yaptığı kısa bir röportajdan sonra isim vermeden kendisini tanıyan ve müfrezesinde görev alanlardan derlediği anılar da İpsiz hakkında yapılan çalışmalara kaynak oluşturmuştur. Bunların dışında Milli Mücadele anılarını yayınlayan bazı mühim şahsiyetlerin hatırat eserlerinde de İpsiz Recep'in kişilik ve faaliyetleri hakkında bilgilere ulaşmak mümkündür. Bu arada Osmanlı Arşivi belgeleri de dönemi anlayabilmek ve kahramanımız hakkında bilgi edinmek için yoğunlukla başvurduğumuz kaynaklar arasında yer almıştır.

Fakat bilgilerin kaynaklarda yer alması -arşiv belgeleri hariç- aradan uzun yıllar geçtikten sonra gerçekleşmiş olması sebebiyle hadiselerin ayrıntılarında hayli farklılıklar görülebilmektedir. Bu farklılıklar kimi zaman yer kimi zaman tarih ve kimi zamanda kişiler üzerinde olmaktadır.

Farklı anlatımlara örnekler

Örneğin Sertoğlu, İpsiz'in yeğeni Hamza'nın Anastas ile meydana gelen bir çatışma esnasında öldüğünden bahsetmektedir.^[1] Oysa bir Osmanlı Arşivi belgesinde, Ağva'ya yapılan bir baskın esnasında İpsiz Recep'in bir yeğenini kaybettiği belirtilmektedir. Bilinen İpsiz Recep'in iki yeğeni olduğudur. Kara Emin, Sakarya Savaşı esnasında İstanbul'dan silah naklederken denizde şehit olduğuna göre^[2] Ağva baskınında ölen Hamza olmalıdır. Zaten merhum Sertoğlu'nun tefrikasının ilerleyen sayılarında da bir okuyucu bu konuya dikkat çekerek Hamza'nın Şile'de üzüm bağlıkları denen yerde vurulduğunu ve mezarının da Ağva'da olduğunu tashih etmiştir.^[3] Bunun gibi Domuzdereli Rum eşkıyalara yapılan baskında İhsan Birinci ve Murat Sertoğlu 17 kişinin öldüğünden bahsetmektedirler. Oysa olayı ayrıntılı bir şekilde rapor eden İstanbul Valiliği, Dâhiliye Nezareti'ne gönderdiği yazıda ölen Rumların sayısını 7 olarak bildirmektedir.^[4] Ereğli Liman Reisi Nazmi Bey'in hatıralarında da hadisede 7 Rum'un öldüğü yazılıdır.^[5] Fakat bu kez de Nazmi Bey'in vermiş olduğu 21 Mart tarihini yine arşiv kayıtlarıyla karşılaştırıyor ve bu tarihin 13 Mart olduğunu görüyoruz. Bu tarihlerdeki beş-on günlük farklılık belki önemsiz gibi görülebilir ama tarihçiler için hadiselerin gerçekliğini tespit etme açısından oldukça önemlidir. Özellikle de İpsiz Recep gibi hayatı baş döndürücü bir hızda yaşayanlar için bir o kadar daha önem arz etmektedir. Bunu zaten Sertoğlu da doğrulamakta ve şöyle demektedir:

“Hakiki bir halk kahramanı olan İpsiz Recep'in hayatını yazarken okuyucularımdan birçok

mektuplar alıyorum. Bu mektuplardan bazıları anlattığım maceralarda ufak tefek bazı yer ve isim yanlışlıkları bulunduğunu da bildirerek düzeltmek lütfunda bulunuyorlar. Ben bu maceraları kaleme alırken hangi olayı kimden ve nereden dinlediğimi açıklamaktan geri kalmıyorum. ‘Hafıza-i beşer nisyanla malul’ olduğundan aynı insanlar zamanla bildiklerini kısmen de olsun unuttuklarına göre isim ve yer yanlışlıkları zaman zaman olabilir. Unutan veya yanlış belleyen kimdir? Orası da pek belli olmuyor. Biz ileride kurtuluş tarihimizi eksiksiz ve tam olarak kaleme alacak tarihçilerimize malzeme hazırlıyoruz.”^[6]

Bu çalışma ile hedeflenen İpsiz Recep hakkında en doğru ve olabildiğince fazla bilgiye ulaşmaktır. Bu yapılırken belli konulardaki birkaç rivayet bir araya getirilerek en doğru olanı yakalanmaya çalışılmıştır. Ya da bir birlerinin eksik kısımları tamamlanmaya çalışılmıştır. Bazen de mantıksal olarak doğruya en yakın olanı ana metinde verilip diğer rivayet ya da rivayetler dipnotlarda kullanılmıştır.

Bize bu imkânları hazırladıkları, sağlıklarında iken hadiseleri doğrudan yaşayanlardan derledikleri için merhum Sertoğlu’na ve bilgisine başvurduğu kişilere, Ereğli Liman Reisi Nazmi Bey’e ve sair hatırat sahiplerine rahmet diliyorum.

GİRİŞ

1905 senesi Trabzon Salnamesi (yıllığı)'nde, “*Lazistan (Rize) ile Trabzon'dan uzaklaştıkça Karadeniz'in cesur, coşkun, öfkeli ve hırçın çocuklarının yerini, daha sade fikirli, ağırbaşlı ve sakin tabiatlı adamlar alır*” şeklinde bir ifade yer almaktadır.^[7] Peki, Doğu Karadeniz insanımızı diğer bölgelerdeki insanımızdan farklı kılan bu özelliklerin oluşmasına sebep olan unsurlar nelerdir? Neden “Laz” olarak adlandırılan bu insanlarımız daha coşkun, daha öfkeli ve daha hırçındırlar?

Bu sorunun en güzel cevabı Sultan II. Abdülhamid'e sunulmak üzere Lazistan Sancağı ile ilgili hazırlanan bir raporda verilmektedir. Aslında bu rapor aynı zamanda, 1860'lı yılların başında Rize'nin Portakallık Mahallesi'nde dünyaya gelen Emiraliogullarından Hüseyin oğlu Recep'i, “İpsiz Recep” yapan gerekçeleri de sıralamaktadır.

İşte “Sevgili Padişahım” diye başlayan o rapor:

“Sevgili Padişahım

Karadeniz insanı yaratılışı itibariyle haşin ve demir gibi sağlam mizaçlı ve karakterlidir. Bir başkasına karşı, hatta hısım ve akrabasına karşı bile acımasızca davranmaktan sakınmazlar. Bu özellikleri de pek çok kereler sabit olan suçlardan anlaşılmaktadır. Böyle olmasına rağmen insan nerede olursa olsun yine de insan olduğundan, bir milleti tamamen itham etmek yanlış bir düşüncedir. Aslında yapılması gereken şey, bu suçların nedenlerini araştırmaktan ibaret olsa gerektir.

Peki nedir sebep?

Rize sancağı, konumu itibarıyla dağlık araziden ibarettir. Yağmuru çok, rutubeti süreklidir. Bundan dolayı da ormanlıkları gayet güzel bir şekilde neşvünema bulmuş, yeşermiş ve büyümüştür. Dağların yeşil sefası, yağmur ve rutubetin tesiriyle, kış mevsiminin iki üç ayı hariç tutulmak üzere bütün sene devamlı olarak latif ve güzel bir manzara arz eder. Genellikle dağların yüksek yerleri çeşit çeşit ağaçlarla süslenmiş ve toprağı da koyu bir yeşillikle örtülmüştür. Bu manzara insana dağların ve toprağın doğal bir yeşil elbise giydiğı izlenimini uyandırıyor.

Buralarda akla hayale gelmedik usullerle geçim sıkıntısına çareler aranır. Ziraat neredeyse gelişigüzel gelişen ve devam eden bir özellik arz eder. Ancak bu arazilerde de insanlar yerleşim amaçlı evler yapmışlardır. Sahil boyunda ise güzel ve işlek çarşılar vardır. Ekime uygun arazinin dağınık oluşu ve evlerin bu arazilerde konuşlandırılması zorunluluğundan dolayı evlerin birbirlerine olan mesafeleri oldukça fazladır. Hatta aralarında dağ, tepe, vadi gibi araziler vardır. Herhangi bir yolsuzluk veya ihtiyaç olması durumunda bir komşunun diğerine gitmesi bayağı bir zahmet ve meşakkatlidir.

Buğday mahsulünün olgunlaşma zamanı olan Temmuz ve Ağustos aylarında her zamankinden daha fazla yağmur yağar. Bundan dolayı buğday mahsulünün toplanması Mayıs başından Haziran on beşine kadar olan zaman diliminde yapılır. Eylül on beşinden Ekim başlarına kadar topladıkları mısır darısıyla yetinmeye kendilerini mecbur etmiş ve bu mecburiyet alışkanlık derecesine varmıştır. Senenin ancak küçük bir kısmını idare edebilen dahilî mahsullerinin, yani elde ettikleri mısırın kifayetsizliğini Batum taraflarından mısır satın almak yoluyla gidermektedirler.

Çok şükür nüfus artışı iyidir

Geçim sıkıntısı olmakla birlikte bölgenin letafeti, verimliliği ve güzelliğinden dolayı, Allaha şükürler olsun ki, nüfus artışı yüksektir. Bu artıştan dolayı Rize sancağı baştanbaşa her tarafi dağınık ve düzensiz olarak inşa edilmiş evlerle doludur. Evsiz boş bir arazisi yoktur. Evlerin arasının da yarımşar saat mesafeli olmaları dikkat çekicidir. Bu durum, koskocaman arazinin tek bir şehir olmasını sağlamıştır.

Klasik ve bilinen usul üzere kasabalar, köyler, tarlalar ve meralar oluşturmak ve bunların sınırlarını belirlemek bu bölge için imkânsızdır.

Zor geçim ve Rize'den göç

Rize sancağının yollarının az olması sebebiyle karayolu bağlantısı neredeyse yok denecek düzeydedir. Her tarafi denize baktığından ve denizcilik gelişmiş olduğundan halkından pek çok adamlar çoğunlukla Rusya sahillerinin Batum, Poti, Anagra, Sohum, Anapa ve Kırım taraflarına gitmekle rençperlik, dülgerlik, marangozluk ve bunlara benzer işlerle ekmek paralarını kazanmak için nice zahmetler çekmekte oldukları devamlı gözlenen bir durumdur. Bütün halkın bu şekilde geçimini kazanması tabii mümkün olamayacağından bir kısmı da kayıkları ve sandal tabir ettikleri ufak yelken gemileriyle deniz nakliyatçılığını tercih etmişlerdir. Bu yol da oldukça tehlikeli bir yoldur.

Fındık, fasulye, keten: Rize

Memleketlerinin ihracatı biraz fasulye ve fındıktan ve Rize'ye mahsus olmak üzere bir miktar keten bezinden ibarettir. Yolların azlığı yüzünden bunları yapmakta zorluk çekmektedirler. Hatta bu yüzden ormanlarından kereste üretip onları nakletmekte bile zorlanmaktadırlar. Ancak yöre halkı, coğrafya kitaplarında da yazıldığı üzere geçmiş zamanlarda işledikleri madenleri ve Erzurum'la sınır olan İspir, Keskin ve Hodiçor'un geniş ovalarına bir iskele ve çıkış kapısı olarak bu ovalar mahsulâtının nakliyatı gibi istifadelere mahrum kalmamışlardır.

Kırım ve Romanya sahillerine gidenler de vardır. Ayrıca sayıları sınırlı olmakla birlikte sandallarıyla ve kayıklarıyla genellikle Karadeniz'in Anadolu sahillerinde de nakliyatçılık edenlere de rastlanır. Bunlar, deniz olduğu zamanlarda sıkıştıklarında kayalar arkasına sığınarak seyrüseferlerine devam etmektedirler. Ancak bu sahiller arasındaki nakliyat çok azdır. Bunun için bu nakliyat yöre insanların geçimlerine yetmemektedir ve bunlardan anlaşıldığına göre gerçekten bölge insanının geçim sıkıntısı had safhadadır. Bu durum da onların tuz kaçakçılığı etmelerine sebep olmuştur.

Ah gurbet zalim gurbet

Dağlar ve ormanlıklar içinde dağınık şekilde ve birbirine uzak mesafede bulunan meskenlerin durumu ve erkeklerinin geçimlerini sağlamak için gurbete gitmek zorunda kalmaları, pek çok suç işlenmesine ve eşkıyanın rahatlıkla at oynatmasına ortam hazırlamaktadır. Bu büyük sıkıntıların sonucunda da nice suçlar işlenmektedir. Bu olumsuz sosyal şartlar, insanları, geçimlerini sağlamak için gurbete çıkmaya mecbur bırakmaktadır. Evin büyüğünün gurbete çıkmasından dolayı da evin geçimi delikanlıların omuzlarında kalmıştır. Bu yüzünden delikanlılar askerlikten kaçmaktadırlar.

Bunlar genellikle Rusya'ya savuşup ara sıra gizlice evlerine gelmektedirler. Dolayısıyla pek çok delikanlı asker firarisi durumuna düşmektedir.

Yakışıklı, gururlu, efendi delikanlılar

Lazlar ekseriya yakışıklı, zeki, tahkire, aşığılanmaya ve kendisiyle dalga geçilmesine tahammül etmez, tatlı sözden ve hoş davranıştan hoşlanır adamlardır. Ancak bu hayat kavgası arasında yaratılışındaki bu özellikleri muhafaza etmesi zor olduğundan dolayı serserilik ve intikamcılık gibi özellikleri zorunlu olarak kazanma durumu ile kaşı karşıya kalıyorlar. Mesela zekâları bir takım yalan ve iftira gibi şeylerde kendini gösteriyor. Bedenlerinin kuvvetini de serserilik ve kabadayılıkta kullanıyorlar. Bu durum da onların sert mizaçlı, çabuk alingan ve kırılğan, acımasız ve şefkatsiz olmak gibi hasletlerini, huylarını zorunlu olarak ön plana çıkarmıştır. Netice itibariyle bütün bunlar, onların pek çok suçları işlemelerine ve birbirlerine karşı katı bir şekilde davranmalarına sebeptir.

Arazi kıt, kadına mirastan pay yok!

Mesela miras kavgalarının kaynağı, esas sebebi arazinin kıtlığı ve fakirliktir. Yukarıdaki nedenlerle bu iki sebep bir araya gelince miras kavgaları kaçınılmaz bir hal alıyor. Bu da intikam almak duygusunu besliyor. Akriba arasında giderilmesi mümkün olmayan büyük ihtilaflar ve hatta bunların sonucunda da düşmanlıklar ortaya çıkmaktadır.

Bu şartların insanlara verdiği acımasızlık o safhaya gelmiştir ki, mesela kadına mirastan pay ayırmak ayıp karşılanmaktadır.

İkinci bir husus da kadınların değerinin ayaklar altına alınmasıdır. Erkekler kadınlara tasallut etmektedirler. Bu durum o kadar acıdır ki, belki de yöredeki bütün kötülüklerin sebebi erkeklerin kadınlara olan bu tasallutudur, diyebiliriz. Bu tasallutun da sebeplerinden birisi zorla nikâh ve boşama olaylarıdır.

Birisiyle nikâhlanmak aralarındaki suçun cezasını ortadan sanki kaldırıyor veya erkeğin karısını sorumsuzca boşamasının yasalarda bir cezası bulunmuyor.

Asayiş için refah şart

Memleketimizde ve bilhassa Rize sancağında asayişin sağlanması zorla mümkün görülmemektedir. Belki buradaki insanların asayişlerinin sağlanması ve itaat altına alınmaları onların refah derecelerinin yükseltilmesiyle olur. Bu da memleketin tümünün ıslahına çalışılmakla meydana gelir. Bundan dolayı ıslahat hareketlerinin bir an önce başlaması gerekmektedir.

Bu düşünceler doğrultusunda Rize sancağının ıslahı ve kalkınmasının sağlanması, istikrarlı, kararlı ve yapıcı bir hükümetin varlığına ve yöre insanın işlerinin ve kazançlarının teminine bağlıdır. Çünkü bu şekilde yapılan icraat, insanların medeniyetten istifade etmelerine, medeniyetten lezzet almalarına sebep olacaktır. Bu da medeniyetin ilerlemesine, halkın daha düzenli yaşamalarına, hatta böyle bir hayata meyletmelerine, dolayısıyla devlet ve millet arasında sıcak bağların kurulmasına sebep olacaktır.

Madencilik ve ormancılık

Lazistan sancağı yukarıda arz olunduğu üzere bazı madenleri ve birçok ormanları içinde barındırmaktadır. İki büyük hazine gibi servete sahip olmasına rağmen arazisinin tarıma elverişli olmaması yüzünden geçim sıkıntısı çekmesi karşısında, komşusu olan Rusya hükümetinin Batum'da gösterdiği ilerlemeye karşı şu sıkıntı içinde henüz bu iki servet kaynağını açıp işletemediğinden, yani madencilik ve ormancılık yapamadığından, ayrıca on beş seneden beridir imara, yörenin kalkınmasına yönelik hükümet tarafından bir teşebbüs gösterilemeyip Rize halkının önceden olduğu gibi fakirlik içinde kaldığına üzüntüyle şahit olmaktadır.

Yollar servetin kapılarıdır

Yollar servetin kapılarıdır. Bundan dolayı yol yapmadıkça, servetin kapısını açmadıkça zengin olunmaz. Lazistan sancağında yol inşa edilmesinin evvelden beri “yasak” oluşu askerî bir tedbir ise onun takdiri ehil ve erbabına aittir.

Sevgili hünkârım, bilgilerinize saygılarımla arz ederim!”^[8]

Ünlü düşünür, İbn-i Haldun, iklim ve coğrafya faktörlerinin insanın fiziksel ve zihinsel gelişimi üzerine etki yaptığını ileri sürerek şunları söylemektedir:

“İklimin üretim miktarına nasıl etkisi varsa insanların üzerinde de o denli etkisi yüksektir. Soğuk ve dağlık kesimlerde yaşayanlar, düz ve sıcak yerlerde yaşayanlardan daha çalışkan olurlar. Dağlık kesimlerde ve köylerde yaşayanlar ovalarda ve şehirlerde yaşayanlara göre daha cesur ve atılgan olurlar. Çünkü hayat şartları böyle bir yaşam tarzına mecbur kılmaktadır.”

Sultan Abdülhamid’e sunulmak üzere 1881’de kimin tarafından kaleme alındığı bilinmeyen ancak İbn-i Haldun’un bu görüşünü fevkalade bir şekilde örneklendiren yazı, Karadeniz insanının ruh yapısını ve bu ruh yapısını etkileyen temel faktörleri ortaya koymasından oldukça ilginçtir. Üzerine de söylenecek fazla bir söz yoktur.

Geçit vermeyen sarp dağlar arasında hayata çıkış yolu arayan Karadeniz erkeği çareyi denizde ve gurbette bulmuştur. Bu sebeple deniz taşımacılığı, balıkçılık, kaçakçılık ve korsanlık gibi meslekler onlar için vazgeçilmez iş alanları olmuştur.

Karadeniz’in Lazları çoğu zamanda bu meslekleri icra etmek üzere İstanbul ve buraya mücavir alanları tercih etmişlerdir. Özellikle balıkçılıkla meşgul olanlar ise senenin belli dönemlerinde işsiz kaldıklarından birçoğu bu dönemlerde bazı yolsuz işlere bulaşmışlardır. Haziran 1922 tarihli bir arşiv belgesi de bu görüşü doğrulamaktadır:

“...kalkan avı zamanının sona ermiş olmasına binaen Fener ve Garipçe’deki balık kayıklarında müstahdem beş yüzü aşkın amele işsiz kaldıklarından ve bunlar ise umumiyetle yabancı ve İstanbul muhitinde yeri yurdu olmayan başıboş ve fırsatçı Lazlardan ibaret olup bu sene balıkçılıktan bekledikleri istifadeyi temin edemediklerinden ağustos nihayetine kadar işsiz ve güçsüz olarak bir kısmının yine aynı mahallerde barınmağa çalışacakları ve diğer kısmı ise İstanbul’un muhtelif semtlerine dağılacakları, bir çoğu da asker kaçağı olduğundan memleketlerine dönmeyecekleri...”

Bununla beraber aynı yıllarda İstanbul ve civarında yerleşmiş varlıklı ve söz sahibi Karadenizliler de oldukça fazlaydı. Birçoğu yine denizcilikten para kazanan bu insanlar, Sarıyer, Beşiktaş, Beykoz gibi daha çok İstanbul’un denize mücavir alanlarında ikamet ediyorlardı. Diğer taraftan bir biriyle bağlantılı işleri yaptıklarından da hemen hemen hepsi bir diğeriyle ilişkili ve tanıştı. Bu ilişik ve tanışıklık aralarında dayanışma ruhunu da doğuruyor ve birinin başına gelen bir sıkıntı hemen bir diğeri harekete geçiriyordu.

İPSİZ RECEP

Resmi kayıtlara göre 1862 yılında Rize'nin Portakallık Mahallesi'nde doğmuştur. Fakat arkadaşları onun doğum tarihinin daha erken olduğunu söylemektedirler. Babası Emiraliogullarından Hüseyin'dir.^[9]

Çok haylaz ve söz dinlemez bir çocuk olduğu için annesi tarafından "İpsiz" lakabı ile çağırılmıştır. Eşi Nadire Hanım'a göre ise "İpsiz" lakabı ona eli çok açık olduğu ve kazandığını sağda solda harcadığı için verilmiştir.^[10] Aynı zamanda çetesinin elemanı olan yeğeni Kara Emin'in "Emice" diye hitap etmesi sebebiyle diğer arkadaşları tarafından da bu lakap benimsenmiş ve hep "Emice" diye çağırılmıştır.^[11]

1905/İpsiz Tiflis'te

İpsiz Recep'in üçüncü kuşak akrabası olan Doç. Emin Gürses, konu ile ilgili olarak yazmış olduğu bir makalede, İpsiz Recep'in 1905'li yılların başlarında Tiflis'te Fırıncılık yapmakta olduğunu belirtmektedir. Bu sırada Ermenilerin meşhur Yıldız Suikastı^[12] meydana gelmiştir. Hadise o dönem Ermeni hareketlenmesinin merkezi olan Tiflis'te de hemen yankı bulmuş buradaki Müslümanlarla Ermeniler arasında çatışmalarla neticelenecek gerginliğe yol açmıştır.^[13] Ölümle neticelenen^[14] bu çatışmaların içerisinde aktif olarak yer alan İpsiz Recep Batum'a geçmek zorunda kalmış ve burada da yine fırıncılık mesleğine devam etmiştir.^[15]

3 Mart 1909/Kefken'in keşfi

İpsiz Recep bundan yaklaşık 4 yıl sonra ise Kefken'dedir. Kefken Adası Fenercisi Hüseyin Çavuş (Işık)'un verdiği bilgiye göre İpsiz Recep'in Kefken'e ilk geliş tarihi 1909 senesidir. Bu dönemde de yine burada eşkıyalık ve korsanlık yapmıştır.^[16] Bu bilgi Osmanlı Arşivi'nde yer alan bir belge ile de doğrulanabilmektedir. Zaptiye Nezareti'nden, Üsküdar ve Beyoğlu Mutasarrıflıkları'na 16 Mart 1909 tarihinde yazılan bir yazıda; meşhur eşkıyalardan İpsiz Recep'in beş adamıyla birlikte Kefken iskelesinden Şile sahiline doğru hareket ettiğinin Şile Kaymakamlığı'nca bildirildiği, bu istihbarata göre adı geçen eşkıyanın aynı kayıkla bir hafta önce Şile açıklarından geçerek Rumeli Feneri'ne gittiği ve bunların Rumeli Feneri'nde Rizeli Mahmud veyahut Bayram Reislerin yanında saklanacaklarının anlaşıldığı belirtilmekte ve gerekli tedbirlerin alınması istenmektedir.^[17] Bu ifadelerden anlaşıldığına göre 1905'lerde Tiflis ve Batum'da fırıncılıkla meşgul olduğu belirtilen İpsiz Recep, 4 sene içerisinde kendine "meşhur eşkıya" sıfatını yakıştıracak kadar kanunsuz işlere bulaşmıştır. İşin bir diğer ilginç tarafı devletin, hem de İstanbul'a mücavir alanlarda bile kendisini takip etmesine rağmen yakalama teşebbüsünde bulunmayışıdır.

Fenerci Hüseyin Çavuş, İpsiz Recep ve arkadaşlarının aynı tarihlerde Kefken açıklarından geçen birçok takayı ve yelkenlileri soyduğu gibi ara sıra Kandıra tarafına geçerek oradan vurgunla döndüklerinden de bahsetmektedir. Bir seferinde de büyük bir vurgun için İğneada'ya gittiklerini ancak oradan boş döndüğü gibi canlarını bile zor kurtarmış olduklarını söylemektedir.^[18]

İpsiz'in Rusya'daki mahkûmiyeti

İpsiz Recep'in hayatında ki en önemli hadiselerden biri kuşkusuz Rusya'daki mahpusluk dönemidir. Ancak mahkûmiyeti ne zaman ve hangi sebepten dolayı olduğuna dair kesin bir kayıt yoktur. Sebahattin Özel, Rize ile Rusya arasında tuz kaçakçılığı yaparken 1917 İhtilali sırasında Ruslara esir düştüğünü belirtirken^[19] merhum Sertoğlu, bu serüven hakkında daha farklı ifadeler kullanmaktadır. Ona göre Rus hükümeti, İpsiz Recep'in, Batum'dan Rize'ye 17 Rus'u motoruyla taşımaktayken, II. Abdülhamid'e yapılan Yıldız Suikastı'nın intikamını almak için denize atılmadan dolayı Osmanlı hükümetine baskı yapmıştır. Hükümet de bu baskı üzerine yerel güvenlik kuvvetlerine İpsiz Recep'in yakalanması hususunda emir vermiştir. Ancak İpsiz Recep, Batum'a firar etmiş, bu kez de Batum'da kendini tanıyan Arşak adında birisi onu Rus yetkililerine ihbar ederek tutuklanmasını sağlamıştır. O esnada yaşanan Bolşevik İhtilali dolayısıyla Rus mahkemeleri tarafından daha önce hakkında verilmiş olan idam cezası ömür boyu hapse dönüştürülmüş ve bu cezasını çekmek üzere Sibiryaya gönderilmiştir. Bir süre Sibiryaya'da cezası karşılığında taş ocaklarında çalıştırılırken bir Azeri'nin yardımıyla firar ederek memleketine dönmüştür.^[20] Sertoğlu'nun ifadelerinden de İpsiz'in Ruslara yakalanış tarihi yine 1917 senesi olduğu anlaşılmaktadır. Ancak 1917 senesinden evvel Rusya ile Osmanlı Devleti savaş durumunda olması sebebiyle Osmanlı hükümetine bu yolda bir baskı geleceği, gelse bile umursanacağı düşünülemez. Bu durumda Murat Sertoğlu'nun ifadelerinde bir tezat olduğu açıktır. Ama her iki rivayetten onun tutuklanış tarihini 1917 yılı olarak tahmin etmek mümkündür. Bu durumda da Sibiryaya'da çok da fazla kalmamış olmalıdır. Çünkü İpsiz Recep aynı yıl içerisinde Rize'nin kurtuluşuna öncülük eden ekiple birlikte.

1917/Rize'nin kurtuluşu ve İpsiz

I. Dünya Savaşı esnasında, göğüs göğse yapılan Arhavi Savaşı, Fındıklı Deresi Savaşı, Fırtına Vadisi Savaşı gibi büyük savunma örneklerine rağmen silah ve cephane yetersizliği sebebiyle sayıca da çok üstün olan Rus kuvvetleri Mart 1916'da Rize'yi işgal edebilmişlerdi. Ancak Ruslar Rize ile yetinmeyip daha batıya doğru ilerlemelerini sürdürüyorlardı. Ne var ki, 1917 Sonbaharında Rusya merkezinde baş gösteren Bolşevik (komünist) hareketleri bu saldırıları yavaşlatmıştı. Nihayet Bolşevikler idareyi ele geçirip 8 Kasım 1917'de savaş halinde oldukları devletlere barış çağırısında bulundular. 18 Aralık 1917 tarihinde Erzincan'da yapılan antlaşmayla da Rus askerlerinin Osmanlı topraklarından çekilme takvimi ve şekli belirlendi. Bu günlerde şehri boşaltacağı anlaşılan Rusların yerinin derhal doldurulması ve anarşiye meydan bırakılmaması için Şark-ı Müdafaa-i İslam Cemiyeti'nin ileri gelenleri 1 Mart 1918'de bir toplantı yaptılar. Kurtuluş mücahitlerinden Mühendis Osman (Kalamazoğlu)'nın evinde yapılan toplantıdan sonra "kurtuluş" pencereden atılan 5 el silahla halka müjdelendi. Muhittin (Sarol) Bey tarafından halka, Mühendis Osman Bey'in başkanlığında oluşturulan idarî heyete itaat edilmesi gerektiği duyuruldu. Bir müddet sonra Rize'ye giren milli orduyu halk sevinç çılgınlıkları, çiçekler ve kurbanlarla karşıladı. Taraflar arasındaki anlaşmaya rağmen halk ve çeteler, çekiliş esnasında Rusları kendi haline bırakmamış, bir nevi çekilen acıların ve dökülen masum kanların intikamı için yer yer saldırılarda bulunmuştur.^[21]

Tam da bu sıralar bir fırsatını bulup Sibiryaya'dan firar eden İpsiz Recep de Rize'ye dönmüş bulunuyordu. Dönüşü esnasında Şark Cephesi Kumandanı Muhittin Bey (sonradan general, Sarol) ile tanıştı. Kurtuluşu müteakip İpsiz Recep arkadaşı Zekeriya (Tiryaki) ile birlikte 37. Tümen emrindeki milis kuvvetlere dahil oldular. Bu tümenin vazifesi Bolşevik İhtilali'ni müteakip Batum'da kurulan Gürcü idaresine son vermektir.^[22]

1917 İpsiz Recep Batum önlerinde

Harekâtın Batum'a kadar sürdürülmesine İpsiz Recep'in sevinci sonsuz olmuştur. Çünkü orada

başına gelenleri hiç unutmuyordu. En büyük ümidi de Batum'a girdikten sonra kendisine oyun oynayan Arşak'ı bulmak ve onunla hesaplaşmaktı. Kader arkadaşı Zekeriya Tiryaki'nin anlattığına göre, adeta kabına sığmaz bir hali vardı. Ancak işi kolay değildi. Cephelerden dönen büyük Rus kuvvetleri Batum'da toplanmıştı. Bunların sayıları Türk kuvvetlerinden kat kat fazlaydı.

Ne var ki Rus kuvvetlerinin bir kısmı tam bir panik halindeydiler ve memleketlerine ulaşmaktan başka bir şey düşünmüyorlardı. Ama bir kısmı da karınlarını olsun doyurabilmek için Batum'da kurulan Çarlık taraftarı hükümetin emrine girmişti.

Büyük bir heyecanla yola çıkan Türk kuvvetleri Hopa'da kısa bir süre durakladıktan sonra yola devam ettiler. Hedef Batum'daki iki kaleydi. Ayrıca Deli Halit Bey^[23] komutasında bir birlik de Azerbaycan'dan gelerek Osmanlı kuvvetlerine katılmıştır. Zekeriya Tiryaki bu harekâta kendisinin bombacı olarak görev yaptığını söylemektedir. Harekâtın hedefi, Örek Tabyaları'nın ele geçirilmesidir. Ancak savaş, tahminlerinin daha da üzerinde bir şiddette seyir izlemiştir. İpsiz Recep ve Zekeriya Tiryaki birlikleriyle beraber Batum önünde tam bir hafta savaşmışlar, sonunda Rusların karşı koyma gücü tükenmiş ve Örek Tabyaları ele geçirilerek Türk bayrağı dikilmiştir. Diğer tabyaya da 37. Tümen bayrak dikmişti.

Batum'dan sonra Çürüksu da alınarak vazife tamamlanmış bulunuyordu. Fakat İpsiz Recep'in işi henüz bitmemişti. Zekeriya'yı da yanına alarak daha önce kendisini Ruslara ispiyonlayan Arşak'ı aramaya başladı. Ne var ki ne Arşak'ı, ne de arkadaşlarını bulamadılar. Bunlar Türk ordusu Batum'a girmeden önce savuşmanın yolunu bulmuşlardı.^[24]

1918/Hayat mücadelesinden...

İpsiz Recep ve Zekeriya Tiryaki bir süre daha Batum'da kaldıktan sonra çetelerin memleketlerine dönebileceklerinin bildirilmesi üzerine tekrar Rize'ye döndüler. İpsiz Recep o zaman elde bulunan yüz tonluk Rus motoru^[25] ile Zonguldak'tan İstanbul'a kömür taşımaya düşündü. Zaten bu motor tamamıyla da kendisinin değildi. Mühendis Osman Bey'le tüccardan Likzâde Hasan Efendi'nin ortaklıkları vardı. Motoru yola çıkacak hale getirmek için para harcamak gerekiyordu. Bu işi onlar üzerlerine aldılar, İpsiz Recep de sermayesiz ortak haline geldi.

İpsiz Recep bir gün Zonguldak'tan kömür yüklü olarak İstanbul'a giderken motoru Kefken Adası açıklarında batık bir gemiye çarparak parçalandı. Motorla birlikte bu işe koyulan sermaye de mahvolmuştu. Kendisi ve birkaç tayfası çok iyi yüzücü olduklarından sert dalgalara rağmen yüze yüze kıyıya ulaşabildiler. Oradan da İstanbul Sarıyer'e geldiler. İpsiz Recep İstanbul'a geldiği zaman I. Dünya Savaşı sona ermiş Osmanlı Devleti'nin imzalamış olduğu Mondros Mütarekesi gereği Müttefik Devletlerin gemileri İstanbul açıklarına dolmuştu.

Rizeliler İstanbul'un Sarıyer denilen boğaz semtini öteden beri pek severlerdi. Burada çok Karadenizli yaşardı. Bunlar kayıkçılık, motorculuk ve balıkçılık, yapmaktaydılar. İşsiz kaldıklarında da bir kısmı işi, kaçakçılığa ve eşkıyalığa dökerdi.

İpsiz Recep, arkadaşları ile beraber Sarıyer'e gelince oraya yerleşmiş bulunan Rizeli Hafız Mehmed Efendi^[26] ile İslampaşa Mahallesi'nde oturan yine Rizeli Cafer Mercan'ı^[27] buldu. Bunlar felakete uğrayan hemşerilerine yardım ettiler. Onlara yatacak yer gösterip biraz da borç para verdiler.

İpsiz ve arkadaşları bütün günlerini Sarıyer'de Karadenizlilerin devam ettikleri bir kahvede geçiriyorlardı. Burada memleketin başına gelen felaketler konuşuluyor her gün yeni bir kötü haber duyuluyordu. Yine kahvede konuşulan belli başlı konulardan biri de Sarıyer ve çevresinde son zamanlarda birtakım Rum çetelerinin türemiş olmaları idi.

İpsiz Recep bir gün yine kahvede arkadaşları Hasan Sekmiş, Mehmed Altıkan, Saloğlu Kara

Mehmed'le otururken içeriye sivil bir adam girdi. Doğruca kahve sahibine yaklaşıp bir şeyler sordu.

Kahveci de arkadaşları ile oturmakta olan İpsiz Recep'i kendisine gösterdi:

— Aradığımız adam budur.

İpsiz Recep merak içinde idi. Acaba bu yabancı kimdi ve kendisinden ne istiyordu?^[28]

Milli Mücadele'ye...

Gelen Garipçeli Yüzbaşı Ziya idi. Garipçeli Yüzbaşı Ziya bir müddet önce kurulmuş olan gizli bir cemiyetin adamıydı.^[29] Örgütün çok gizli bir teklifini getirmişti.^[30] Teklifte İpsiz Recep'in Milli Mücadele için çalışması ve Milli Mücadele için çok mühim olan Kocaeli Yarımadası'nın en uç bölgesinde bulunan Kefken ve Kandıra civarlarındaki Türk nüfusunun korunması için milli bir müfreze oluşturması isteniyordu. Bunun için her türlü silah yardımı kendisine yapılacaktı. Bu andan itibaren artık İpsiz Recep millet ve memleket için çalışacaktı. Bunun için de emirleri Milli Mücadele'nin ilk tohumlarını atan Karakol Cemiyeti'nden alacaktı.

KARAKOL CEMİYETİ ve İPSİZ RECEP

Mütareke'den sonra yurt dışına firar etmeğe hazırlanan Talat Paşa İttihatçıların meşhur Kara Kemal'ini yanına çağırarak İttihatçılık fikrinde devam edenleri korumak ve bu düşünceyi devam ettirebilmek için gizli bir cemiyet kurulmasını ve kararlaştırılan bir parola ile üyelerin birbirlerine bağlanmaları talimatını vermişti. Kara Kemal çalışmanın ilk hazırlıklarını Kara Vasıf ile birlikte yürütecekti.

Bu arada cemiyetin adı da gündeme gelmiş, Talat Paşa, Kara Vasıf ile Kara Kemal'in lakaplarından esinlenerek Karakol olmasını önermişti.

Daha sonra bu cemiyete yine eski ittihatçılardan Karadeniz Boğazı Kumandanı Erkân-ı harp Miralay Galatalı Şevket, Erkân-ı harp Kaymakamı Kemalettin Sami, Erkân-ı harp Miralay Edip Servet, Piyade Kaymakamı Japon Rıza, Karakol Cemiyeti'nin ilk merkez heyetini teşkil etmişti.^[31]

Bu cemiyet ilk toplantısını göze görünmeyecek bir yerde Mahmud Paşa Camii avlusundaki kahvede yapmıştı.^[32] Cemiyet'in isim babası Baha Sait Bey'dir. Cemiyetin rumuzu eski yazıdaki ilk harfleriyle Kaf-Gayn'dır. Bu rumuzla bir de mühür kazınarak yazışmaların resmileştirilmesi benimsenmişti. Teşkilinde ve nizamnamesinin yazılmasında İttihat ve Terakki Teşkilatı'ndan ve ruhundan ilham alınmıştır. Mesela azalarının isimleri meçhuldür ve numaralıdır. 55, 555, 88 gibi. Teşkilat üyeleri aralarında yaptıkları vazife taksiminde Kemaleddin Bey askerlerle, Kara Vasıf Bey Entelektüellerle, Ali Rıza Bey'de takacı, mavnacı gibi nakliyatçılarla temas kuracaklardı.

İlk semt gurupları Topkapı ve Üsküdar'da kurulmuştur. Karakol Teşkilatı'nın Nizamnamesi'nin, cemiyetin maksat ve gayesini belirten maddesinde şöyle denmektedir:

“Karakol Cemiyeti milletin birlik, hürriyet ve mutlak hakimiyetini, vatanın siyasi, coğrafi, iktisadî tamamıyet ve istiklalini temine çalışır. Milli ve mukaddes değerlerimize haleldar getirecek her nevi sözleşme, kayıt ve şartları kesin bir surette kökten reddeder.”

Karakol Cemiyeti'nin, Milli Mücadele'nin en kara günlerinde kendilerinden önemli istifadeler elde edilen birçok ordu mensubunu ve bilhassa yüksek rütbeli kumandanları Anadolu'ya geçirmek, işgal kuvvetlerinin muhafaza ve kontrolü altında bulunan silah ve cephane depolarını basarak, Anadolu'nun silah ve cephane ihtiyacını temin etmek gibi büyük yardım ve hizmetleri olmuştur.

Ayrıca İstanbul hükümetinin zaaflarından faydalanıp Türkler aleyhine her an taşkınlıklar göstermek için fırsat kollayan zararlı unsurların kötü niyetlerini önlemek vazifesini de mükemmelen yerine getirmiştir.

Bu vazifeleri hakkıyla yerine getiren Karakol mensupları için azami titizlikle uyulacak esaslar da belirlenmişti. Aslında İpsiz Recep Reis'in hayatı ve aksiyonları tek tek incelendiğinde tamamıyla bu kurallar çerçevesinde hareket etmiş olduğu görülecektir.

Karakol Cemiyeti'nin Kurucuları.

Oturanlar (Sağdan): Kara, Vasıf'ın kardeşi Fahreddin, Kara Vasıf, Dayı Mesut.

Karakol Cemiyeti'nin esasları

Her Karakol şubesi, hududu içinde ve civar bölgelerde gayrimüslim unsurların ihtilal hareketleri ile sırf cinayet, soygunculuk ve yolsuzluk yapmak amacıyla kurulmuş Müslim ve gayrimüslim her türlü çetelere karşı mücadele, asayişini temin ve ordunun hareketini kolaylaştırmak için en az bir muharebe çetesi teşkil etmekle mükelleftir. Muharebe çeteleri vilayet, sancak ve kazalarda, her biri 40 ilâ 200 neferden ve 1 ilâ 4 zabitten bucak ve köylerde 5-10 neferden ibarettir. Ve bunlara gerektiğinde makineli tüfek dahi verilir.

Muharebe çetelerini Karakol şubeleri en namuslu ve dindar ve faal ve fedakâr gençlerden seçip, teşkil ederler. Bunlar şahsî emeller ve ihtiraslar takip etmemek ve milletin selameti için kesin itaat ve hizmet ifâ eylemek üzere, kefalete bağlanıp şer'an da yemin ettirilirlir.

Bu muharebe çetelerini, ihmal etmeden teşkil ve silahlandırıp teçhiz ederek derhal faaliyete başlamak ve az zamanda eşkıyayı ve zararlı unsurların siyaset çetelerini, takip, tenkil ve imha eyleyerek memleketin emniyet ve asayişini tesis ve idame eylemek Karakol şubelerinin en önemli ve acil vazifeleridir. Bunlar yapılırken namus ve vatanperverlik içerisinde tevazudan şaşmamak esastır. Karakol şubeleri bu muharebe çeteleri vasıtasıyla gayrimüslim unsurların ihtilal tertiplerini bozmak üzere, onların tüccarlarını nüfuz ve kudret sahibi ve ileri gelenlerini ve dışarıdan gelmiş ihtilalcileri idareye memur reislerini ve öteberi komitecilikle meşgul şerli şahıslarını dağlara kaldırıp rehin suretiyle muhafazaya ve Hristiyanların silahlarını toplayıp bunlarla kendi teşkilatını silahlandırmağa ait tedbirleri hemen hazırlar ve ilk emirde yapar. Yalnız ahval vahamet kesp ederek emir beklemek ve ihtilal ve katliamla neticeleneceği his olunursa, her şube emirsiz planını tatbik ve icra ile mükellef ve mesuldür.

Karakol'un azınlıkları yok etme ve zarara uğratma gibi bir gayesi yoktur. Yalnız sair unsurların Müslümanlara karşı yapacakları her türlü cinayet ve zararı misliyle cezalandırmayı vazifelerinden sayar ve bu sebeple kana kan, göze göz mala mal alır ve hem de mukabele-i bil misilde (misliyle karşılık vermede) asgarî iki misliyle hareket eder.

Aynı talimatnamenin (propaganda, şubeler tesisi, mahkemeler, ceza işleri) faslında da şu maddeler vardır:

Propaganda için gizlilik ve sır tutma konusunda hassasiyet sahipleri ve münevver (aydın) şahıslar seçilir. Bu zatlar vasıtasıyla büyük memurlar ve kumandanlar münevver ve mütefekkir kişiler iktidar ve liyakat sahipleri, zenginler ve memleketin hamiyet sahibi eşraf ve itibarlı kişileri kazanılarak karakol şubeleri çoğaltılır. Millî ve vatanî hizmetler kolaylaştırılması sağlanır. Propaganda da gaye, halkın fikrî birliği ve milletin istiklalinin temini ve Müslümanların meselelerinin yine Müslümanlar arasında halledilmesini sağlamaktır.

Hilafetin geleceği, milletin birliği, memleketin bütünlüğü halkın hürriyet ve hakimiyeti zararına kasten veya bir şahsî kanaat icabı mesaî sarf eden gazete, mecmua vesair yayınları yapanların aynı doğrultudaki teşkilat ve şahısların kanaat ve düşüncelerini değiştirmeye veya faaliyetlerini sonlandırmaya davet edilirler. Bu ihtarlara rağmen hâlâ faaliyetlerine devam etmeleri durumunda derhal idam olunurlar.

Hain şahısları idam için ayrıca fedailer teşkil olunur. Kaza ve daha büyük şubelerin birer

fedaî teşkilatı olup aydın ve muktedir gençlerden kefaletle ve yemin ettirerek fedai kabul olunur. Fedailerin şahsı ve ailesi cemiyetçe hayatında ve ölümünde kefalet altındadır. Yalnız fedailerin hizmetleri karşılığında mevki veya memuriyet ve şahsî teferrüt ve nüfuz gibi gayri vatanî gibi isteklerde bulunmamaları esas şartlardandır.^[33]

Cemiyetin, Anadolu yakası teşkilatı Yenibahçeli Şükrü (Oğuz)'un yönetimine verilmişti. Kadıköy mıntıkasına Orhan Veysel, Gebze'ye Dayı Mesut (Gürbüz), Şile'ye Yusuf Ziya (Şahap), Kartal'da İhsan, Beykoz'da Murat (Korsan) ve Kefken'e de İpsiz Recep Yenibahçeli'ye bağlı olarak faaliyet göstereceklerdi. Ayrıca birçokta silahlı ve seyyar müfrezeler bulunuyordu. Bu müfrezelerin bir vazifesi de İstanbul'dan Anadolu'ya geçirilecek asker ve sivil münevverlerle silah ve cephanelerin güvenli bir şekilde mahalline ulaştırılmasını sağlamaktı. Bunun için menzil teşkilatı adlı bir sistem oluşturulmuştu.

İpsiz Alaşehir Kongresi'ne katıldı mı?

Bu dönemde yapılan önemli etkinliklerin arkasında hep Karakol Cemiyeti'ni görmek mümkündür. Cemiyetin en etkin üyelerinden Kara Vasıf Bey'in de dahil olduğu önemli organizasyonlardan biri de kuşkusuz Alaşehir Kongresi'dir. Fakat burada asıl üzerinde durmak istediğimiz İpsiz Recep'in de bu kongreye katılıp katılmadığıdır.

Alaşehir Kongresi

Mondros Mütarekesi'nin yarattığı burukluk, Alaşehir'de de kendini hissettirmişti. Alaşehir'de tarım ve ticaret ile uğraşan Rumlar, metropolit denilen din adamı ve bazı bölücü kimseler vasıtası ile Yunanlılar ile temasa geçtiler. İzmir'deki hâdiseler, Alaşehir'de, Saruhan Mutasarrıflığının tel haberi ile duyuldu. Alaşehir Kaymakamı, İzmir'in yetiştirdiği aydınlardan Bezmi Nusret (Kaygusuz) idi. Onun, Alaşehirliyle ile kurduğu diyalog, ilk anda millî hisleri galeyana getirdi. Bürokrasi, halk ve ileri gelenler elbirliği ettiler. Ancak, Mayıs 1919 sonlarına doğru Mutasarrıflık merkezi Manisa'nın da işgal edildiği ve Yunan Kuvvetlerinin Turgutlu'yu geçtikleri öğrenildi. Alaşehir'de, millî yapılanma bu esnada daha da belirginleşti ve Salihli önlerinde Sardes harabelerinde, düşmanı durdurma kararı alındı. Bandırma, Balıkesir, Akhisar yolu ile Salihliye gelen Bekir Sami (Günsav) ve bir kaç arkadaşı, ilk millî kuvveti burada ve Alaşehir'de meydana getirdi. Bozdağ ve Ödemiş grupları ile temas kuruldu ve birlikte hareket etme kararı alındı. Az sonra da Hamidiye Kahramanı Rauf (Orbay) ve arkadaşları Salihli ve Ödemiş'te Kuvay-ı Milliye ile temaslarda bulundular. İzmir'den ve Manisa'dan trenler sürekli göçmen taşıyorlardı. Bu insanlara, memurları Rum ve Ermeni olan demiryolcuların türlü hakaretlerde buldukları da gözlenmekte idi. Ayrıca, Alaşehir Rumları da Türklere karşı tavır takınmışlar, Yunan ordusunun Alaşehir'e ulaşacağı günü sabırsızlıkla bekliyorlardı. Alaşehir'de Hristiyanlar için aynı zamanda kutsal bir makam da bulunuyordu. İncil'de de Alaşehir, "Philadelphia" olarak zikredilmesi sebebiyle bölge onlar için ayrıca bir kutsiyet arz ediyordu. Bu sebeple İstasyon memurları, Alaşehir ismini bile kaldırmışlar, biletleri "Philadelphia" diye vermeye kalkışmışlardı.

Ağustos 1919'da, İzmir-Bandırma Demiryolu üzerindeki Balıkesir'de, yasal hakları savunmak ve yeniden şekillendirmek için kongre toplanmış, Hacim Muhittin Bey önerisi ile diğer toplantının Alaşehir'de yapılması kararlaştırılmıştı. Bu yolda, komşu kasabalara ve merkezlere haber gönderildi. Kongre'nin Alaşehir'de, 16 Ağustos 1919 tarihinde toplanacağı duyuruldu. Alaşehir Kongresi, Batı Anadolu için önemli toplantılardan biridir.

Hacim Muhittin (Çarıklı)

İzmir'in işgali ile Erzurum ve Sivas Kongreleri toplanırken, Batı Anadolu'da da İzmir, Balıkesir, Nazilli ve Alaşehir Kongreleri çalışmalarını sürdürmüş ve önemli kararlar almışlardır. Alaşehir Kongresi; Alaşehir, Balıkesir, Buldan, Demirci, Eşme, İnegöl (şimdi Sarıgöl), Birgi, Ödemiş, Akhisar, Ayvalık, Aydın, Denizli, Sarayköy, Salihli, Turgutlu/Kasaba, Soma, Uşak, Kula, Karahisar-ı Sahib/Afyon, Manisa ve Nazilli'lerin katılımı ile 16 Ağustos 1919'da çalışmalarına başladı. Önce Şahyarlı Kuvay-ı Milliye'ci Mustafa Bey'in evinde sonra da Darü'l-Feyz adı verilen binada toplandı. Kongre Başkanı Hacim Muhittin Bey, Başkan Vekilleri Mustafa ve İbrahim (Uşak), Kâtipler ise Edhembeyzâde Ömer ve Müftizâde Abdülgafur (Balıkesir) tarafından temsil edildi. 25 Ağustos 1919'a kadar oturumlar hâlinde sürdürülen Kongre öncelikle idari kararlar alındı. Her kazanın kendisine düşen sorumlulukları belirlendi. Ayvalık, Soma ve Akhisar Cephesi'nden sorumlu I., II., ve III. Menzil Müfettişlikleri teşkil edildi. Harekât-ı Millîyelerin Kaza ve Cephe Teşkilâtlarına ait iş bölümleri yapıldı. Alaşehir Kongresi, 25 Ağustos 1919 günü sona erdi. Böylece Batı Anadolu Kongreler grubu içindeki tarihi rolünü gereği gibi yerine getiren, bir müddet sonra toplanmasına karar verilen III. Balıkesir Kongresi (16-22 Eylül 1919) için basamak teşkil edecektir.^[34]

İpsiz Alaşehir Kongresi'nde var mıydı?

Fakat Rizeli bir korsan olarak bilinen İpsiz Recep'in daha önce hiçbir şekilde yolu düşmediği bu bölgelerde özellikle de Alaşehir'de işi neydi? Gerçekten İpsiz Recep Alaşehir Kongresi'nde var mıydı? İpsiz Recep hakkında yazı yazan ve araştırma yapan bazı şahıslar bir fotoğraftan yola çıkarak böyle bir iddiayı dile getirmektedirler. Hatta iddiadan da öte bu durumu tartışmasız ifade etmektedirler.^[35]

Öncelikle şunu belirtmek lazım ki; Bu kongre hakkında en tafsilatlı bilgilerin yer aldığı Hacim Muhittin Çarıklı'nın "*Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuvay-ı Milliye Hatıraları*" adlı eserinin Alaşehir Milli Kongre Mukarreratı başlığı altında verilen kongreye iştirak eden murahhaslar arasında İpsiz Recep yer almamaktadır. Dahası kongre zabıtlarının hiçbir yerinde de İpsiz Recep, Recep Reis hatta Recep adında bir isme tesadüf edilememiştir.^[36] Zaten İpsiz Recep'in Alaşehir Kongresi'ne katıldığını iddia edenler de sadece eldeki bir fotoğrafa bakarak söylemektedirler. Oysa bu fotoğraftaki işaret edilen şahıs bu tarihlerdeki İpsiz'in yaşına göre oldukça genç görünmektedir.^[37] İkincisi kıyafeti Laz kıyafeti değildir. Üçüncüsü bu resimdeki şahıs gözlüklüdür; oysa İpsiz'in gözlük kullandığına dair başka bir resim veya rivayet yoktur. En önemlisi ise Alaşehir mahallî bir kongredir İpsiz Recep'in ise bu tarihlerde ve öncesinde bu bölge ile hiçbir alakası olmamıştır. Bu resimde İpsiz diye işaretlenen şahıs İpsiz Recep'e tip olarak benzetilmiş mahalli bir ileri gelen olmalıdır.

Alaşehir Kongresi'ne katılan heyet.

İPSİZ RECEP MÜFREZESİ KURULUYOR

Recep Reis'in bu meçhul ve esrarengiz şahısla yaptığı konuşmaların içeriğinden arkadaşlarının bilgisi yoktu. Onları uygun bir yere götürerek gelen şahsın anlattıkları ve yapılması gerekenler hakkında bilgi vermeyi uygun buldu.

“Böyle eşkıyalığa can kurban”

“-Çok şükür artık bir iş bulduk” diyerek söze başladı İpsiz Recep. Artık kahvede boş boş oturmak yok. Paslandık hepimiz sileceğiz bu pasları”

Biri sordu:

— Ne imiş bu iş Reis?

— Eşkivalık...

Onun böyle bir şey söyleyeceğini hiç kimse aklından bile geçirmemişti. Onun için, yüzlerde şaşkınlık dolaştı. İpsiz Recep onların bu şaşkınlığını görünce güldü:

— Beğenmediniz mi habu işi? Habu dağlar, ormanlar hep bizim olacak fena mı ula? Adımız eşkıyaya çikalı çok oldu. Ne takamız, ne motorumuz ne kayuğumuz var. İşi eşkıyalığa dökmeyeceğük da ne etceğük? Ama habu işe razı olmayan olursa olara da bir iş var... Dün duydum, Sarıyer hamamina tellâk araylarmış!

Kimse ağzını açmıyordu. O zaman İpsiz Recep gelen adamın adını ve kim olduğunu söylemeden meseleyi açtı. Kendilerinden istenen işi anlattı. Herkes de onun haydutluk, eşkıyalık dediği şeyin ne olduğunu öğrenmiş oldu. Çatılmış kaşlar gevşedi, yüzler aydınlandı:

“Böyle eşkıyalığa can kurbandı.”^[38]

“Ya uçkur, ya tüfek, ikisi de bir elde olmaz”!

“Şimdi ne olacak?” diye hepsi birden Reis'in gözlerinin içine bakıyorlardı. Yalnız, İpsiz Recep'in ilave etmek istediği çok önemli bir konu daha vardı.

— Burada eşkıyalık yapacağız. Benimle ölünceye kadar beraber misiniz?

Arkadaşları yemin ederek beraber olduklarını söylediler. Reis bir daha tekrarlamıştı.

— Ya uçkur, ya tüfek, ikisi de bir elde durmaz. Söz mü?

— Söz! Cevabını almıştı. Artık İpsiz Recep çetesi bil-fil teşekkül etmişti.

Artık Ziya Bey iki askeri sabah akşam silahla çıkarıyor. Bu askerler Hamdi Bey'in evine gelip silahları bırakarak boş dönüyorlardı. Çete silahlanmıştı. Artık icraata başlanabilirdi. Ama işe önce Sarıyer bölgesinden başlamak gerekirdi.

Andon Çetesi'nin imhası

Zekeriyaköy başta olmak üzere Terkos'a kadar bütün köylere birtakım Rum eşkıyası musallat olmuştu. Bunların başında ise Kaptan Andon adında azılı bir Rum eşkıyası vardı. Rumlar onu Girit'ten getirtmişler, bütün çeteleri de o idare ediyordu. Bunların maksatları, buralardaki köylerde yaşayan Türkleri ürkütmek, onları Anadolu tarafına kaçırmak, yerlerini de Rumlarla doldurmaktı. Sonra da buralarda Türk yoktur deyip İstanbul ve civanın Rumlara ait olduğunu iddia edeceklerdi. Bir gün Yüzbaşı Ziya:

— “Düşündük, taşındık, senin de burada olduğunu öğrenince bu işi sana vermeyi karar verdik. Bunların hakkından ancak sen gelebilirsin çünkü...” demişti İpsiz Recep'e.

— Eşkिया eşkıyanın dilinden anlar mı dersin yani?

— Sen eşkıya değil, vatanperver bir Karadenizlisin. Tabii seni zorlayacak değilim. Sana bu işi sadece vatanseverliğine güvenerek teklif ediyoruz.

İpsiz Recep burnunu çekmeye başlamıştı. Bu heyecanlandığına bir işaretti. Heyecanlandığı zamanlar hep öyle yapardı. Ve hemen kararını verdi:

— Yaparım be Yüzbaşı!

— Allah senden razı olsun! Zaten ben de senden bu cevabı bekliyordum. Bu işi kabul edeceğinden şüphem yoktu.

— Zaten adımız İpsiz'e çıkmış. Bir kuru canımızdan başka bir şeyimiz kalmamış. Ha o da memleket için feda olsun!

Andon'u ortadan kaldırmak İpsiz Recep için aslında çokta zor olmadı.

Önce Andon'un nerede eğlendiği, nereye gittiği, ne zaman ve nerede olduğu konusunda bir araştırma yapılacaktı. Öyle de oldu. Andon'un izine Vasil denen bir Rum'un restoranında rastlandı. Mutat olarak haftanın belli günlerinde buraya geliyor yiyor, içiyor ve eğleniyordu. İpsiz buraya garson olarak girmeyi başardı. Karın tokluğuna, bir de alacağı bahşiş karşılığında çalışacaktı. Planın birinci kısmı tamamlanmıştı. Fakat önemli olan ikinci kısım. Yani Andon'un imhası. Bunun için de İpsiz bir plan yaptı. Bu planını da arkadaşlarına bir bir anlattıktan sonra restoranda günlük mesaisine normal bir şekilde başladı. Gece hayli ilerlemiş kafalar çekilmiş, herkes zil zurna sarhoş olmuştu. Artık plan uygulanabilirdi. Emice Andon'un masasına servis tepsisiyle yanaştı. Tepsinin altında revolveri vardı. Andon'a ateş etmeye başlayınca dışarıda bekleyen adamları da içeri daldılar. Bu operasyonda sadece Andon değil adamlarının büyük çoğunluğu da temizlendi. [\[39\]](#)

Domuzdereli yedi Rum eşkıyanın imhası

Müttefik kuvvetleri şehrin giriş çıkışlarını, boğaz bölgelerini kontrol altında tutuyordu. Sarıyer'de de İngilizler vardı. Fakat bu onlar için yeterli değildi. Asayişsizlik ve huzursuzluk her zaman onların işine yaramaktaydı. Bu durumlar fiili müdahaleler için bire birdi. Hatta genel bir fiili işgal içinde gerekçeydi. Bu yüzden çoğu zaman Rum ve Ermenilerden kendileri çeteler oluşturuyorlardı. Çetecilik için en müsait bölgeler de yine kendi kontrollerindeki Sarıyer, Beykoz gibi boğaz bölgeleriydi. Sarıyer bölgesinde sadece Andon yoktu. Başka Rum çeteciler de faaliyet icra ediyorlardı. Ormanlar hep onlarındı. Büyük cinayetlerden sonra ve önce hep bu ormanları buluşma alanı olarak seçiyorlardı. İpsiz bunu da öğrenmişti.

Çarkçı Yüzbaşı Hamdi

1920 Martının 13. gecesini Çarkçı Yüzbaşı Hamdi Bey'in evinin bodrum katında on sekiz silahlı Laz'la İpsiz Recep Reis ve Mülazım Ziya Beyler heyecanlı kararlar veriyorlardı.

Recep Reis Anadolu'ya geçmezden evvel Belgrad Ormanlarında tam bir gösteriş yapmak istiyordu. Civar köylerdeki Rumlar iyice azmışlardı. Her biri artık işi çeteciliğe dökmüş, kanun, nizam hiç birinin umurunda değildi... Her hangi bir hadise karşısında üzerlerine gönderilen Osmanlı jandarmasının silahlarına bile el koyuyorlar, fakat yine de hiçbir şey yapılamıyordu. İstanbul hükümetinin İngilizlere şikayeti de sonuç vermiyordu. Recep Reis işte buna kızıp köpürüyordu.

Ziya Bey:

—Reis, İstanbul kenarında ortalığı velveleye vermek çok büyük iş olacak!

Recep Reis gülümseyerek karşılık verdi:

—Çok değil, yarın akşama kadar tekmil haberini alırsınız, cevabımı vermişti. Recep Reis'in kararı çok müthişti. Şafak vakti saat 6.30'da Hamdi Bey'in hanesinden çıkacaklar gece uygun bir geçitte saklanacaklardı. Ertesi sabah Belgrad Ormanı'na odun kesmeğe gelerek Türk jandarmaların silahlarını almaya kadar ileri giden Rumları birer birer doğrayıp ölümlerini İngilizlere bırakarak savuşup gideceklerdi.

Recep Reis yanına yalnız on dört arkadaşını alacaktı. Diğer dördünü Sarıyer taraflarında gizlice tetkikata bırakacaktı. Gece çabuk geçmişti. Şafak söküyordu. Fazla vakit geçirmeye gelmezdi.

Helalleştikten sonra...

İpsiz Recep silahlarını kuşanmıştı. On dört Laz uşağı da tüfeklerini sırtlamışlardı. Yalnız, Hamdi Bey'in evini terk ederken kimselere görünmemek icap ediyordu. Hamdi Bey alaca karanlıkta evden çıkıp etrafı gözetleyerek kimselerin kendilerini fark etmediğine kanaat getirdikten sonra geriye döndü. İpsiz Recep ile arkadaşları kapı arkasına toplanmışlardı. Hamdi Bey yavaşça:

— Kimse yok, çıkın! diye fısıldadı. Çetelerle helalleşip öpüşerek ayrıldılar. Recep Reis beş on dakikada gözden kayıp olmuştu. Recep Reis doğru Domuzdere'nin yolunu tuttu. Yol kenarına siper aldılar. Geceyi sükûnetle geçirdiler. Ne olacaksa ertesi sabah şafakla beraber olacaktı. Silahlı Rumlar her gün olduğu gibi yine köylerden akın edip Türk jandarmalarını tahkir ederek Belgrad Ormanı'na dalacaklardı.^[40]

Eylem için Bahçeköy ile Uskumruköy arasındaki Kokmuşpınar adlı mevki tespit edildi. Recep Reis ve adamları yol boyundaki fundalıklar arasına uzandılar ve hafif tertip uyku kestiriyorlardı. İki gözcü bırakmışlardı. Gün doğmadan evvel gözcülerden Kör Hasan Rumları görmüş yerde sürünerek Recep Reis'in başı ucuna gelmişti.

Rumlar ormana at arabaları ile geliyorlardı. Bir anda etrafları sarıldı. Her birinin silahları ellerinden alındı. Bunlar beş kişiydiler. Birazdan üç kişi daha geldi ve onlarda etkisiz hale getirildi. Bunlar Domuzderesi köyünden geliyorlardı.^[41]

İpsiz Recep pek de yalvarış yakarışlara kulak asmadı. Madem masumdular silahlarla ne geziyorlardı. Bölgede hiçbir Türk'ün çakı bıçağı bile taşımasına müsaade etmeyen İngilizler bunların koca koca silahlarını görmüyor muydu?

—Burada akşama kadar beklemek tehlikelidir. Bu işi haber alacaklarına şüphe etmem. Üzerimize belki bir tabur asker sevk ederler. Haydi, şu herifleri boğazlayın! dedi Recep Reis.

Rum eşkıya, yalvarıp yakarıyorlardı. Kim dinlerdi ki? Türk köylerini basarak kimsesiz kadınlara kadar tecavüz eden bu adamları Recep Reis temizlemeden bırakmayacağı aşikârdı.

Laz çeteciler Rum eşkıyanın üzerine atıldılar. Yedisini de hemen oldukları yerde kestiler. Recep Reis cesetleri yol üstüne sürüterek açıkta bırakılmasını istiyordu. Şüphesiz İngilizler işi haber alacaklar, İngiliz, Fransız güvenlik güçleri hâdise mahalline sevk edilecekler ya da “orman içidir, tehlikeli olur!” endişesiyle Türk jandarmasını göndereceklerdi. Ancak Recep Reis Çetesi’ni aramaya gelenler, yol üstünde aradıklarını(!) bulmuş olacaktı. Yedi şakinin kanlı cesetleri yol boyunca çekilmiş ve sıralanmıştı. Artık daha fazla buralarda oyalanmaya lüzum yoktu.

—Haydi, gidiyoruz! dedi Recep Reis. Laz uşakları da derhal ormandan uzaklaştılar. Nereye gittiklerini Recep Reis’e sormaya cesaret edemiyordu. Reisin yapacağı hiçbir işi evvelden kimseye haber vermesi âdetinden de değildi. Herkes işbaşına geçtiği zaman vazifesinin ne olduğunu anlayıp öğrenebilirdi.

Bir miktar yol yüründükten sonra akşama yakın Zekeriyaköy kenarına gelmişlerdi. Zekeriyaköy’de Kadir Efendi’nin evi vardı. Recep Reis Kadir Efendi’nin damında geceleyecekti. On dört silahlı Laz’la, İpsiz Recep Reis sakınmaya bile lüzum görmeden Zekeriyaköy’e daldılar. Reisin geldiğini haber alan köylüler, Rum eşkıyasının gelmiş olduğunu düşünerek kapılarını kapayıp samanlıklara gizleniyorlardı. O aralık Kadir Efendi de evinden çıkmıştı. Recep Reis’i görünce:

“Korkmayın komşular. Bizim İpsiz dayıdır o” diyerek kaçıp saklanan köylülere endişeye lüzum olmadığını anlatmıştı. Kadir Efendi koşup Reis’i karşıladı. Recep Reis gülüyordu.

— “Boş odan var mı kardaşlık” diye Kadir Efendi’ye kendi hanesinde misafir kalacaklarını imâ etmişti.

Öldü diye bırakılan Rum

Recep Reis Çetesi Zekeriyaköy’de rahatlamıştı. Yiyip içildikten sonra uygun mahallere nöbetçi yerleştirip yorgunluklarını atmak üzere istirahatla çekildiler. Diğer taraftansa Sarıyer çalkalanıyordu. Kör Hasan’ın ormanlıkta beygirini sularken vurduğu Rum eşkıya ölmemişti. Ölüp ölmediğini muayene eden Kör Hasan’a ölü taklidi yapmıştı. Hasan yanından ayrılarak Recep Reis’in yanına gittiği zaman Rum da sürüne sürüne yakınlardaki Rum köylerinden birine gitmişti. Rumlar korkularından ne yapacaklarını şaşırılmışlar, vakit geçirmeden İngilizlere haber uçurmuşlardı.^[42] İngilizler de hadiseyi derhal Makriköy (Bakırköy) Jandarma Bölük Kumandanlığı’na bildirmiş, akabinden derhal Rumeli Feneri ve Zekeriyaköy karakollarıyla Kemerburgaz takım merkezinden çıkarılan müfrezelerle takibe başlanmasını sağlamışlardı. Kendileri de Iron Duke Zırhlısı ve iki torpido ile Büyükdere’de Kavak’a kadar Boğaz’ı projektörle aydınlatıyorlardı. Böylelikle Laz çetecilerin Anadolu yakasına geçmesine mâni olacaktı. Kısa bir müddet sonra Türk jandarmaları 7 Rum’un cesetlerine Zekeriyaköy’ün yaklaşık olarak dört kilometre güneybatısında ki Kokmuşpınar deresi adlı mahalde ulaştı.^[43]

Sarıyer Polis Karakolu’nda bulunan polis memuru Sabri Efendi Recep Reis’in tehlikede olduğunu görür görmez soluk soluğa Büyükdere’ye koştu. Büyükdere Merkez memuru Mazlum Bey de Reis’i tanıyanlardan ve sevenlerdendi. İngilizlerle Rum şakîlerine meydan okuyan bu “kahraman adamı” tuzağa düşmekten kurtarmaları gerekiyordu. Mazlum Bey, Bahriye Çarkçı Yüzbaşı Hamdi Bey’in Recep Reis’le münasebeti olduğunu biliyordu. Polis Sabri Efendi’yi Hamdi Bey’e gönderdi. Hamdi Bey Recep Reis’in sabah erkenden ormana uğradığını biliyordu. Fakat ne yaptığından bilgisi yoktu. Sabri Efendi Hamdi Bey’i bulup keyfiyeti anlattı: “Rumlardan biri yaralı olarak köye gitmiş. İngilizlere haber vermişler. Şimdi her taraf karınca gibi asker ve jandarma ile sarıldı.”

Polis Sabri Efendi’nin verdiği bu izahat yeterli idi. Hamdi Bey Reis’ten az çok haber almış sayılırdı. Şimdi Recep Reis’in nerede olduğunu bulmak gerekiyordu. Recep Reis şüphesiz Zekeriyaköy’de Kadir Efendi’nin hanesinde olmalıydı. Hamdi Bey, Sabri Efendi’yi gönderdikten sonra ailesi efradından bir hanımı Zekeriyaköy’e göndermeğe karar verdi. Öyle hareket etmeli idi ki

buraları saran İngilizler kadından şüphe etmemeli idiler. Hamdi Bey, hanımın yanına eli fenerli küçük bir çocuk verdi. Gece yarısı ellerindeki fenerle Sarıyer'den çıkıp gidecek olan zararsız bir kadından kimsenin şüphe etmeyeceğini düşünmüştü.

İngiliz jandarması arasından nasıl geçilir?

Hamdi Bey'in planı işe yaramıştı. Hamdi Bey'den talimat alarak yola çıkan köylü kıyafetinde bir Türk hanımı ile eli fenerli küçücük bir çocuk İngilizlerin hiç de dikkatini çekmemişti. Hanım, toz toprak içinde hayli yol yürüdükten sonra güç bela Zekeriyaköy'e varabilmişti. Köye bir yabancı girdiği köpeklerin harekete geçmesinden anlaşılmıştı. Nöbetçiler gelenlerin Hamdi Bey tarafından gönderildiklerini öğrenince yeni uykuya yatan Recep Reis'i uyandırdılar ve hanımı Reis'in yanına götürdüler.

Recep Reis, gece yarısı Hamdi Bey'in gönderdiği hanımın mühim bir şey için geldiğini anlamıştı. Mutlaka sarılmış olmalıydılar.

— Hemşire! Galiba acele bir şey var. Hamdi ne yapıyor? diye sordu. Hanım, Hamdi Bey'in söylediklerini birer birer anlattı ve Hamdi Bey'in buralarda durmaması gerektiği tavsiyesini ilettiler.

Hanımla çocuğu Kadir Efendi'nin ailesinin yanına yolladılar. Recep Reis arkadaşlarını alarak gece yarısı Kadir Efendi'nin evinden çıktı. Buradan Kilyos Ormanı'na gidip gizlenecek, geceyi Kilyos'ta geçirecekti. Sabah erkenden Rumeli Feneri'ne inerek oradan Anadolu yakasına geçmenin çaresine bakacaktı. Rumeli Feneri'nde her halükarda bir taka bulma imkânı vardı. İş geceyi selamle geçirebilmekteydi.

İngilizler araya dursun bakalım! ...

İngilizler her tarafı alt üst ediyorlar, Recep Reis'in izini bulamıyorlardı. Hâlbuki Reis, geceyi Kilyos Ormanı'nda geçirmişti. Sabah şafaktan önce dere bayır aşarak Rumeli Feneri'ne indiler. Fenerle Kilyos arasında sahilde küçük bir taka vardı. Reis takayı yavaşça bir kenara çekti. Takaya binip doğru Anadolu sahilinde Riva'ya çıktılar. Artık kurtuluş toprağına ayak basmış sayılırlardı. Recep Reis Riva'da bir gece kalacaktı. Oradan doğru Kefken Adası'na geçeceklerdi. Fakat Reis'in dört uşağı Sarıyer'de kalmıştı. Onları, Hamdi Bey'in hanesinden çıktıkları sabah Sarıyer'de gözcü bırakmışlardı. Reis dört neferi almadan Kefken'e gitmek istemiyordu. Riva'dan Sarıyer'e birini göndererek arkadaşlarını getirtmeliydi. İngiliz kuvvetleri arasına girmek kolay değildi. Bu yüzden bu göreve göndereceği uşağı çok iyi seçmeliydi. Kör Hasan çok açık göz ve cesur bir çeteciydi.

— Haydi, Hasan sana geri dönmek düştü. Göreyim seni dört uşağı bul, al, gel! dedi.

Hasan:

— Peki, Reis, baş üstüne!

Diyerek silahını aldı ve takaya atladı.

Kör Hasan gözünü daldan budaktan sakınmayan bir eşkıyaydı. Riva'dan yelken açıp Büyükdere'de karaya çıktıktan sonra gerisi kolaydı. Gece Sarıyer'e geçecek oradan Hamdi Bey'i bulup dört çetenin nerede olduklarını öğrenecekti. İzlerini bulmak kendilerini alıp Riva'ya selamle göndermek demek sayılırdı. Kör Hasan Büyükdere'de bir gece yattı. Doğrudan Sarıyer'e geçmeyi tehlikeli buluyordu. Büyükdere'de gizlice tahkikat yaptı. Dört arkadaşın gün aşırı deniz boyundaki kahvelerden birine uğrayarak kahve içtiklerini öğrendi. Şüphesiz Recep Reis'in bıraktığı dört Laz uşağı Recep Reis'in bir gün kendilerine haber göndereceğini biliyorlardı. Bunun için Büyükdere ve Sarıyer civarından ayrılmıyorlardı. Ertesi akşam karanlık bastıktan sonra Kör Hasan Sarıyer'e gitti. Arkadaşlarını o civarda bulabileceğini zannediyordu. Nitekim bu zannı da boşa çıkmadı. Hasan deniz kenarında aşağı yukarı gezinirken, arkasından omzuna bir el kondu. Birden bire ürkererek belindeki keskin Laz bıçağına davrandı. Arkasından omzunu tutan aradıklarından biri idi. O sırada Hasan'ın

keyfi yerine gelmişti. Hemen arkadaşının elini yakaladı:

—Ula uşaklar nerde?

Uşaklar Büyükdere arkasındaki çiftliklerden birinde barınıyorlardı. Hasan arkadaşına uşakları dağdan bayırdan Telli Tabya taraflarına getirmesini söyledi. Kendisi de takayı gece yarısı sahile yanaştırıp, onları alacaktı. Hasanla arkadaşı yol üstünde daha fazla görüşmekten çekinmişlerdi. İngiliz polisinin şüphe etmesinden korkuyorlardı.

Hasan, arkadaşından ayrıldığı gibi hemen Büyükdere'ye koştu. Vakit yatsıya yaklaşmıştı. Yelken açarak Telli Tabya'ya doğru hareket etti. Aksilik bu ya! Telli Tabya önünde İngilizlerin meşhur Iron Duke Zırhlısı geziniyordu. Sahil boynunda da iki torpido siper almıştı. Üçü de denizi projektörlerle yer yer tarıyorlardı.

Kör Hasan mavzerini doldurarak baş altına soktu. Ne olur ne olmaz, İngiliz torpidoları üzerine gelirlerse ateş edecekti. Fakat torpido nedense Hasan'ın takasını görmemişti. Kör Hasan Iron Duke Zırhlısı'nın yakınından sıyrılarak Telli Tabya kıyısına yanaştı. Burada bir parça emniyette sayılırdı. Hele az sonra dört mavzerli arkadaşı da gelirse Hasan büsbütün korkmayacaktı. Daha olmazsa beş kişi düşman torpidosunu hayli hırpalayabilirlerdi. Iron Duke Zırhlısı kalkıp da gece yarısı koca toplarını ateşleyecek değildi. Üzerlerine filika indirecekti. Yahut torpidolar takanın üstüne vararak mahmuzlamaya çalışacaklardı. Bundan da korkulamazdı.

Kör Hasan karanlıkta takayı karaya yanaştırdı. Gece yarısı olunca dört arkadaşı da tam vaktinde geldiler. Rüzgâr iyi ve dolgundu. Taka denizde süratle ilerliyordu. Anadolu Kavağı'na beş on dakikada geçmek mümkündü. Bir an önce Kavak kıyılarına ulaşmalıydılar.

Kör Hasan'ın takası tam Boğaz'ın ortasına gelmişti ki, beş altı yüz metre uzakta ağır ağır yol alarak projektörleriyle Boğaz'ı tarayan Iron Duke Zırhlısı, projektörünü tam takanın üstüne yapıştırmıştı. Şimdi hiç şüphesiz zırhlıdan takayı görmüş olacaktı. Bereket versin torpidolar arka tarafta kalmışlardı. Iron Duke Zırhlısı takayı iyice aydınlatıyordu. Hasan ve arkadaşları mavzerlerini kavradılar. İngiliz zırhlısından takayı görmemelerine ihtimal verilemezdi. Fakat onlar Recep Reis'in adamlarının on sekiz kişi olduğunu haber aldıklarından takada bir iki insan gölgesi görünce ehemmiyet vermemiş olabilirlerdi. Kör Hasan'la arkadaşları büyük bir tehlike geçirmişlerdi.

Kavak'tan Riva'ya, oradan...

Kör Hasan'ın takası kıyıya yanaştı. Daha sonra da Riva'ya hareket ettiler. Recep Reis de onları bekliyordu. Bir an evvel Kefken'e gideceklerdi. Kör Hasan ve dört arkadaşı şafaktan evvel Riva'ya ulaştılar. Reis sabah keyfi ile ayağa kalkıp Hasanla arkadaşlarının geldiklerini görmüştü. Artık Riva'da gün geçirmeğe gerek yoktu. On sekiz kişi Riva'dan hareket ettiler. Kendi işini kendisinin bilmesi daha iyiydi. Her ihtimale karşı ihtiyatlı davranıyordu.^[44]

16 MART 1920

İPSİZ KEFKEN'DE

Sahilden bir kurşun menzili uzakta bulunmasına rağmen o zamanlar Kefken Adası ıssız bir adaydı. Ağaçlarla, taflanlarla örtülü idi. Eskiden kalma sarnıçlar vesaire vardı ama o günlerde adada sadece Fener görevlisi Hüseyin Çavuş ve bazen onun yanına gelip giden dostları ve yakınları oluyordu. Fakat 1920 yılının bir bahar sabahı İpsiz Recep, hepsi de silahlı adamlarıyla birlikte adaya çıkageldi. Recep Reis'in Hüseyin Çavuş'la on yıl öncesinden tanışıklıkları vardı. Korsanlığa ilk burada başlamıştı. Hüseyin Çavuş onu gördüğünde biraz daha yaşlanmış olduğunu ancak bir delikanlıyı kıskandıracak çevikliğinden ve hareketliliğinden hiçbir şey kaybetmemiş olduğunu fark etti. İki eski ahbap karşılaştıklarında yeni gelen misafir:

— Hüseyin Çavuş! Başka bi çare kalmadığından İşi çeteciliğe döktük. Buraya da sana arkadaşlık etmeğe geldük! Demişti.

Hüseyin çavuş “Hoş geldiniz” demekle yetindi. Ama belli ki pekte hoşlanmamıştı bu kanunsuz adamlardan. Ama yine de misafirdi. Kendilerine Fenerin altındaki iki binadan birini verdi. Fakat çete pekte misafir gibi görünmüyordu. Recep Reis Hüseyin Çavuş'a:

— Burada hem seninle komşu olacağız hem de tatlı tatlı kardaş kardaş geçineceğiz. Bizden hiç çekinme! Eğer uşaklardan biri sana kötü söyleyecek olursa hemen bana haber ver. Ben onun terbiyesini veririm!

Artık burada kalıcı oldukları anlaşılmıştı. Hüseyin Çavuş'un kendilerine gösterdiği yer de onlar için karargâh binası olacaktı.

Oradan doğru deniz kenarına, kayalıkların yanına geçtiler. Burada uşaklardan bazıları koyun çeviriyorlardı. Yandaki bir ağaçta da dört tane yüzülmüş koyun bacağı asılı idi. Hüseyin Çavuş'a da bu koyunlardan bir but kesip verdiler. Hüseyin Çavuş bunu alamamazlık edemezdi. Alıp Fenere döndü. Fenerde birkaç arkadaşı daha vardı. Fakat ne o, ne de arkadaşları bunlara el sürmediler. Sebep de bunun haram malı olduğunu düşünmüş olmalarıydı.

İki gün sonra Recep Reis bir münasebetle fenere geldi. Orada budun hâlâ asılı durduğunu görünce:

— Eti neden yemediniz? diye sordu.

Başka yemekleri olduğunu söyleyerek geçiştirmek istediler ama o işin farkına varmıştı:

— Yoksa vurgun malıdır, yenmesi haramdır diye mi yemediniz ula?

— Öyle değil!

— Bırakın bu kafayı da kokmadan yiyin eti! Allah'ın nimetini tepmek günahtır.

Bu bu sözleri kızgın kızgın söylüyordu.^[45]

İlk büyük vurgun

İpsiz Recep adaya yerleştikten sonra açıktan açığa korsanlığa başlamıştı. Denizden geçen taka, yelkenli ve kayıkların yolunu kesiyor, bunları soyup duruyordu. Bir seferinde de büyük bir vurgun yaptı. Akçakocalı Genç Mehmed Efendi'nin mal yüklü iki takasını ele geçirip tayfalarını da esir etti.^[46]

Ada tepelerinde bekleyip açık denizleri gözleyen nöbetçilerden biri Recep Reis'in yanına koşarak Şile açıklarında büyükçe bir geminin sahile yakın gelmeğe başladığını haber vermişti. Geminin Kefken önüne geldiği zaman taka ile üstüne gidip işini bitirmek çok yerinde olacaktı. Uşaklar vurgun olacak diye o andan itibaren sevinmeye başlamışlardı. Hep birlikte sahile koşular.

Ne var ki tepeden görünen gemi sahil boyundan görünmüyordu. Araya Kefken üstündeki burun giriyordu.

Kolbaşı Mustafa ile Recep Reis adanın yüksek bir yerine çıkmışlardı. Gerçekten Şile açıklarından bir gemi sahile doğru dümen kırmış geliyordu. Anlaşılan kıyıdan kıyıdan yoluna devam edecekti. Şansları varsa gemi Kefken Adası önlerinden geçip gitmeğe çalışacaktı. O zaman taka ile üzerine gidilip koya çekilerek icabına bakılmak kolaylaşırđı.

Korsanlar takayı hazır hale getirdiler. Tüfeğini kavrayan sabırsızlık gösteriyordu. Gemi de feneri geçmişti. Sahil boyunca Kefken'e doğru yalpalayarak geliyordu.

Recep Reis:

— Haydeyn uşaklar! diye takaya atladı.

Takayla açılmışlardı. Maksatları oralarda yelkenli görüp geminin çekinmeden Kefken koyuna girmesini temin etmekte. Yemleme yapıyorlardı. Geminin üstüne sahilden gitmeyip açıktan önleyeceklerdi. Gemi artık kendi hizalarına gelmişti. Recep Reis'in takası birden bire meçhul geminin üzerine düşmüştü. Gemidekiler bir anda neye uğradıklarını şaşırđılar. Recep Reis tayfalara hep birden havaya ateş etmelerini emretti. Gemiye olduğu yerde korkutarak durduracaklardı.

Silah sesleri umdukları tesiri göstermişti. Gemidekiler yelkenleri indirip durdular. Recep Reis ve arkadaşları gemiye yaklaştıklarında:

—Davranmayın! diye, silahları çevirmişlerdi. Uşaklardan üçü manifatura yüklü gemiye atıldılar. Tayfaların kollarını arkalarına bağlayıp hepsini birer ikişer ambara kapadılar. Gemiye kendi idarelerine alarak açıklara götüreceklerdi. Burada içindeki eşyayı takalara aktarıp gemiyi batıracaklardı. Tayfalarını da birkaç saat öteye Sakarya'nın denize döküldüğü sahillere terk edeceklerdi.

Bir iki saat içinde her şey olup bitti. Müsadere edilen geminin İstanbul'dan Akçakoca'ya manifatura eşyası götürdüğü anlaşılmıştı. O zaman Akçaşehir'de denilen Akçakoca fazla uzakta değildi. Recep Reis gemiyi Karadeniz'in enginlerinde batırtmayı tercih etti. Elleri kolları bağlı tayfaları da Sakarya Nehri yakınlarına bıraktırdı. Hücuma uğrayanlar Recep Reis korsanlarının Kefken'i üs edindiklerini anlayamamışlardı. Onları İstanbul'dan Rize veya Trabzon taraflarına giden takacı Lazlar zannetmişlerdi.^[47] Kefken Fenercisi Hüseyin Çavuş bu malın kıymetinin o zamanki para ile yirmi beş bin lira olduğunu söylemektedir. İpsiz Recep bu malları kendi adamları ile İstanbul'a gönderip üçüne beşine bakmadan, değerine aldırmadan sattırmıştı. Bu parayı da kendisine ana sermaye yapmıştı.

İpsiz Recep'in adamlarının sayısı gitgide artıyordu. Deniz nakliyatını da olduğu gibi kesmişti. Kendisine haraç vermeden bir tek taka, bir tek yelkenli bile geçmiyordu.^[48]

Kefken'e yerleşen İpsiz Recep'in buraya gelmeden önce tasarladığı en önemli plan bu bölgede çıbanbaşı gibi her türlü cerahatın aktığı Şile Yeniköyü'nü basmaktı. Bu köy bölgede faaliyet gösteren Rum eşkıyası için insan ve lojistik destek açısından önemli bir kaynaktı. Hatta o zaman için oldukça mühim bir silah olan ve mitralyöz adı verilen çok namlulu silahlara bile sahip oldukları söyleniyordu. Rum eşkıyalar buradan zaman zaman şehir ve kasaba merkezlerine hatta Bostancı'ya ve Erenköy'e bile iniyorlardı.

Bostancı'da bir köşkü basarak Erşed ve Nidaî Bey isminde iki zatı öldürdükleri de dillerde destan olmuştu. Rum çetecilerin cinayetlerinde en fazla etkilenen yerlerin başında Kandıra köyleri de vardı. Kefken'e oldukça yakın olan Türk köylerini yağma ediyorlardı. Recep Reis, bütün bunların intikamını alıp acısını çıkaracaktı. Recep Reis'in adamları Yeniköy'e baskına hazırlanmaya başlamışlardı.

Mart-Nisan 1920/Rus gemisinin gasp edilmesi

Tam da bu günlerde bir sabah Karadeniz yine kuduruyordu. İpsiz Recep Reis Kefken Adası'na çekilmişti. Kayalıklar üzerinden denizi seyrederek av gözlüyordu. İlerden Kefken'e doğru büyük bir motorun geldiği görülüyordu. Motor dalgalar arasında limon kabuğu gibi yalpalayıp bata çıka yuvarlanarak geliyordu. Recep Reis memnun olmuştu. Motor görünüşe göre hayli büyüktü. Karşı taraftan gelmesine bakılacak olursa Rusya'dan geldiği anlaşılıyordu. Rusya'dan gelen bir motor hiçbir zaman boş olamazdı. Ya buğday veya arpa ya da daha kıymetli bir yükü olmalıydı. Recep Reis arkadaşlarına motoru karşılamalarını emretti. Zaten hava da bozuktur. Motorun Kefken Limanı'na uğrayarak deniz tehlikesini geçirmekten başka çaresi yoktu. Mademki av kendi ayağıyla üzerlerine geliyordu. Artık onu ürkütüp korkutmanın bir manası yoktu. Reis'in uşakları birer kaya arkasına saklanarak Kefken Limanı'na gelmekte olan motoru izlemeğe başladılar.

Motorda Rusya'da Komünist İhtilale karşı direnen General Vrangel'e ait bir bandıra vardı. Artık avın mahiyeti anlaşılıyordu. Vrangel İtilaf Devletleri hesabına çalışıyordu. Dolayısıyla Kuvay-ı Milliye'ye de düşman sayılırdı. Rus motoru bir şeyden haberi olmayarak bata çıka kendisini limana attı. Demir atıp selamete çıktıklarını zannetmişlerdi.

Beri yanda Recep Reis sandallarından birini hazırlattı. Sandala on iki silahlı uşak yerleştirdikten sonra dümene geçti. Tabii böyle sorgusuz sualsiz limana gelen motora uğrayıp bir "Hoş geldiniz!" demek mutlaka gerekecekti. Yapılacak iş gayet basitti. Laz uşakları silahlarına davranarak içindekilerin ellerini ayaklarını bağlayıp esir alacaklardı. Ya da motoru zapt edip mürettebatını İstanbul'a iade edeceklerdi. Bu gibi eylemlerde genellikle böyle yapılmak adetten olmuştu.

Motorda bir de güzel kadın! ...

Motordakiler akşam karanlığında üzerlerine gelen sandalın kime ait olduğunu bilmediklerinden bordalardan Recep Reis'in üzerlerine gelen kayığa bakıp gülüşüyorlardı. Sandalla gelenler ya fenerci yahut motora alış veriş etmeğe gelen sahil ahalisinden olmalıydı. Fakat sandal motora yanaşıp da siyah elbiseliler namluları parlayan tüfek ve parabellum tabancaları ile tekneye sığramaya başlayınca o zamana kadar Rusların gülen yüzleri ekşimişti.

—Eyvah, Lazlar!

Laz uşakları bağrışarak gemiye sığradılar. İlk hamlede rast geldikleri tayfaları yere çökertip dizleriyle göğüslerine basarak kollarını arkalarına bağladılar.

Motor artık tamamen Recep Reis'in kontrolüne girmişti. Esirler arasında bir de güzel Rus kadını vardı. Bunları bir araya toplamışlardı. Ortalık ağlayan sızlayandan geçilmiyordu. Motorda tam 300 bin okka arpa vardı. Bu kadar zahire elbette her zaman olduğu gibi fakir fukaraya paylaştıracaktı. Kandıra sahillerindeki dul kadınlar bunu kendilerine Allah'ın bir lütfu olarak görüyorlardı.

Recep Reis arparların karşı sahile nakledilmesini emretti. Onları sabah erkenden köylülere dağıttıracaklardı. Rus esirler de sorgulanmak üzere Kefken Adası'nın yalçın kayaları arasına çıkartıldı. Ruslar siyah elbiselilerin kendilerini kesmelerinden korkuyorlardı. Reis'in ayaklarına kapanarak yalvarıyorlardı.

Güzel Rus kadınının korkusu ise kocasının öldürülmesi idi. Saçını başını yolarak ağlayıp sızlıyordu. Sorgu sırası kocasına gelmişti. Adamı alıp Reis'e götürceklerdi. Ancak kadın kocasına sınımsıkı sarılmış, bırakmıyordu. Ağlayıp tepiniyordu.

Kadına ilişik edilemeyeceğinden...

Erkekler karşısında aslan kesilen Recep Reis'in tayfaları, Rus'u güzel karısının elinden bir türlü alamıyorlardı. Daha doğrusu elleriyle kadına değemiyorlardı bile. Malum! Recep Reis kadınlara ilişik edeni yaşatmıyordu. Nihayet Recep Reis üstü başı toz toprak içinde kalan kadının yanına geldi. Neden ağladığını sordu. Kadın, dünyada kocasından başka kimsesi kalmadığını, onu

öldüreceklerinden korktuğunu söyleyerek Recep Reis'in ayaklarına kapandı. Recep Reis, az çok Rusça bildiğinden kadının ne söylemek istediğini anlamıştı. Onu tatlı sözlerle teselli etti. Sonra da yalnız motora el konulup hiçbir cana dokunulmayacağına dair söz verdi.

Rusların şaşkınlıkları yüzlerinden okunuyordu. Mantıklı olan kendilerinin ihbar edilebilecekleri düşüncesiyle imha edilmeleriydi. Ama onlar cana kıymamışlardı. Recep Reis Rusları bir iki gün mükemmel bir şekilde ağırladı. Ondan sonra da hepsini İstanbul'a giden gemilerden birine bindirerek gönderdi. Ancak onlar İstanbul'a varıp hayat korkuları ortadan kalkınca ilk iş olarak müttefik kuvvetler temsilciliğine giderek şikâyette bulundular. Beri tarafta ise arpalar hemen köylüye dağıtıldı. [49]

Nisan 1920/Yeniköy Rumlarna baskın

Yeniköy açıklarında baskın hazırlığı

Güzel bir Nisan gecesi Recep Reis uşaklarına ansızın hazır olmalarını emretti. Uşaklar bir baskın olacağını anlamışlardı ama neresi basılacak onu pek kestiremiyorlardı. Recep Reis baskına gidilecek yeri söylememişti onun tabiatı öyle idi. Yarı yolda uşakları toplayarak ortalarına geçip kararını bildirir ve hepsine ayrı ayrı talimat verirdi.

Uşakların tüfekleri mükemmeldi. Cephaneleri de yeterli idi. Heyecan verici bir baskın yapılırsa hepsinin keyfi yerine gelmiş olacaktı.

Haydi uşaklar marş!

Hazırlıklar fazla uzun sürmedi. Gözlerini daldan budaktan esirgemeyen İpsiz'in uşakları her hangi bir operasyon için zaten sürekli hazır kıta idiler. Recep Reis bir köşede sessizce hazırlıkları takip ediyordu. Tüfeklerin yağlanması işi bittikten sonra birden bire:

— Haydi, uşaklar marş?

Deyip mavzerini omuzlayarak dışarıya çıktı. Siyah elbiseli tayfalar da onu takip ettiler. Hava da oldukça güzeldi.

Recep Reis ile uşakları sağ yanı meşe ağaçları ile kaplı geniş yola dizilmişlerdi. Karanlıkta oldukça dikkatli ilerliyorlardı. Bu gidiş Şile üzerine gibi görünüyordu ama Şile'nin neresi? Birazdan o da anlaşıldı.

Baskın Yeniköy'e idi. [50] Şile Yeniköy ortalığı kasıp kavuran bölgedeki Türk köylerini sürekli taciz edip cinayetler işleyen Rum eşkıyalarıyla doluydu. İstanbul hükümeti ve jandarmaları da bunlara dayanıyorlardı.

Anlaşılan, Koca Reis bu gece yine İstanbul hükümeti velveleye düşürmek istiyordu. Artık Yeniköy'e yaklaşmışlardı. Köyün ışıkları uzaktan seçiliyordu. Bir tepe üzerine çıktıklarında İpsiz Recep sayıları seksen beşe ulaşan uşaklarını etrafına topladı. Öncelikli olarak sigara içmek kesinlikle yasaktı. Bir çakmak bile çakılmayacaktı. Çünkü Yeniköy eşkıyaları köyün dört etrafına nöbetçiler dikiyorlardı. Küçük bir sigara ateşi veya çakmak parıltısı onların alarm haline geçmesi için yeterli idi. Buradaki eşkıyalarda muntazam bir orduda olabilecek donanımlı silahlar mevcuttu. Baskın basanıdı ama her halükarda ihtiyatı elden bırakmamalıydı. Ansızın köyü sarıp çala kurşun azılı Rum

eşkiyadan eser bırakılmayacaktı. Bu baskın Domuzdereli eşkiyalara yapılabilecek gibi görünüyordu. Civardaki mazlum Türk köyleri de kurtulmuş olacaktı. Recep Reis uşaklara birer birer vazifelerini taksim etti. En riskli vazifeler Kolbaşı Mahmut'la Kör Hasan'ınki idi. Köyün alt başını tutacaklardı. Recep Reis, cesur uşaklarıyla merkezde bulunacaktı. Üst başa da güvendiklerinden bir uşağı kol kumandanı tayin etmişti. Köye usul usul yanaşacak ve şafak sökmeden köye dört yandan ateş yağdıracaklardı.

Eyvah! eşkiyadan eser yok

Öyle de yapıldı. Recep Reis ve çetesi sabaha karşı köyü bastı. Korkutmak için havaya silahlar sıkıldı önce. Fakat köyden karşılık veren tek kişi yoktu. Yeniköy eşkiyası Reis'in baskın yapacağını haber almış olmalıydı. Köyden savuşup gitmişlerdi. Ama bu bir tuzak ta olabilirdi. Onun için içeriye birkaç cesur uşak gönderdi.

Köyde hiçbir erkek yoktu. Koca köyü boş bırakıp gitmişlerdi. Nasılsa Recep Reis çoluk çocuk, karı kıza ilişecek cinsten bir adam değildi. Köyde kimseleri bulamayınca derin derin solumaya başlayan Recep Reis öfkesinden yerinde duramıyordu. Bu kadar gizli tutup candan arkadaşlarına bile söylemediği hâlde şu eşkiyalar kendisinin geleceğini nereden bilmişlerdi? Fakat Reis bir müddet daha Kefken'e dönmedi. Bir iki saat daha açta siperlere yattılar. Elbette köyden dağa kaçan eşkiyaya haber gidecekti. Onlar da İpsiz çekildi düşüncesiyle tekrar köye inceklerdi. İşte o zaman Reis gündüz de olsa tüm tehlikesine rağmen köyü basacaktı. Ama olmadı, eşkiya da hesabını ona göre yapmıştı. [\[51\]](#)

Nisan 1920/Yunan gemisine el koyma

Yeniköy eşkiyasına karşı yapılan bu operasyon başarısız gibi görünse bile bölgede ki Türk köylerine güven ve cesaret verip yurtlarını terk etmemeleri açısından oldukça yararlı oldu. Rumlar ise enselerinde İpsiz Recep tehlikesinin var olduğunu bir kez daha hatırlamışlardı. Çeteciler çevredeki Türk köylüsüne biraz sabır ve cesaret verdikten sonra dönüşlerinde Küçükağız mevkiinde içi silah ve erzak yüklü Yunan gemisinin yük boşaltmakta olduğunu fark ettiler. Kolaylıkla teslim alınan gemi Kefken Adası'na getirildi ve içindeki cephaneye ve erzak taksim edildi. [\[52\]](#)

7 Nisan 1920/Amerikan gemisinin ele geçirilmesi ve Alaplı baskını

Recep Reis İngilizlerin Ereğli'ye çıkararak depolardaki beylik silahları ve cephaneleri alıp gitmelerine kızmıştı. Ereğli'ye bir baskın yapmak istiyordu. Ereğli'deki İngilizlere hadlerini bildirecekti.

Recep Reis'e Ereğli Limanı'nda bir Amerikan binbaşısının kumandası altında büyük bir gemi bulunduğu haber verilmişti. Gemide Ermenistan'a gönderilen erzak, manifatura ve saire bulunuyordu.

Reis doğrudan doğruya bir baskın yaparak Amerikan gemisindeki eşyanın alınmasını planladı. Aynı zamanda civarda Alaplı'ya da bir baskın yapılması kararlaştırılmıştı. Çünkü her gün sayıları artan kumandası altındaki millî kuvvetlere erzak yetiştirilmesi gerekiyordu. Öyleyse kendi yağları ile kavrulabilmeliydiler.

Recep Reis'in güvendiği adamlarından bu işi yapabilecek Kara Mahmud isminde bir kolbaşısı vardı. Kara Mahmud cesur bir Laz uşağıydı. Gözünü daldan budaktan saklamazdı. Ereğli'de İstanbul hükümetinin tayin ettiği idareciler bulunuyordu. Jandarmalar da yine İstanbul'a tabi idi. Recep Reis Alaplı baskınından hem bir miktar dünyalık almak istiyor hem de jandarma karakolundaki silahları elde ederek çeteye yeni giren arkadaşlarına dağıtmayı tasavvur ediyordu. Bu suretle para ve silah ihtiyacını kısmen gidereceğini düşünüyordu.

Alaplı'yı kim basar?

Recep Reis kararını vermişti. Ereğli'deki gemi soyulduktan sonra hemen Alaplı basılacaktı. Bu işi Kara Mahmud'dan başkasının yapamayacağını biliyordu. Kara Mahmud Alaplı'yı basmasını söylemeden önce arkadaşları arasında bir tecrübe yapacaktı. Çeteleri etrafına topladı. Kefken Adası'nda kuzu çevirip, çalı çırpıda kabartılan kahvelerini de içtikten sonra Reis, Mahmud'a bakıp:

— Ey Mahmud! Alaplı'yı basmak lazım. Buna kim gider dersin?

Mahmud hemen cevap verdi:

— Ben Reis! .

— Kaç tüfek istersin? Bilirsin ki Alaplı'da jandarma karakolları vardır.

— Otuz tüfek yeter Reis!

Recep Reis otuz tüfeği az gördü. Yapılacak iki iş bulunuyordu.

— Elli tüfekli vereceğim sağa uşağum. Hayde göreyim seni! Alaplıyı bas, gözüne kesdirdüklerini dağa kaldur, haburaya getir! dedi.

Kara Mahmud vakit geçirmeden yola çıkmak istiyordu. Tepeden tırnağa kadar silahlı arkadaşları hazır duruyordu.

Kara Mahmud hareket ediyor!

Kara Mahmud uşaklardan elli kişi seçti. Ereğli, Alaplı şurada sayılırdı. Ereğli'ye takalarla yanaşılacaktı. Amerikan gemisinin işi halledildikten sonra ganimetler takalara yüklenecek sonra da Alaplı'ya saldırılacaktı. Alaplı'dan bazı zenginler dağa kaldırılacak fidye vermemekte ısrar edenler Kefken'e Recep Reis'e götürülecekti. Kara Mahmud'un elli kişilik çetesi birer ikişer takalara doluştu. Hava oldukça güzeldi. Kefken burnundan hızlı bir şekilde açıldılar. Havanın rüzgârlı olması sebebiyle takalar Ereğli'ye bir-iki saate ulaştı. Amerikan gemisi orada yatıyordu. Kumandanı da Ereğli'deki Rum evlerinden birine bezik oynamaya gitmiş olmalıydı. Ereğli Limanı'nda birçok gemi vardı. Bunların gözleri önünde bir Amerikan gemisini soymak İpsiz çetesi için oldukça hoş olacaktı. Bu sayede üç gün önce Ereğli'ye gelerek Türklerin silahlarını toplayıp giden İngiliz ve Fransız torpidolarına iyi bir ders verilmiş olacaktı. Kara Mahmud takaları doğrudan doğruya Amerikan gemisinin üzerine sevk etti. Amerikan gemisinin tayfaları hiçbir şeyden haberleri olmadığı için vapur güvertesinden denizi yarararak gelen takalara bakıyorlardı.

“Ha uşaklar göreyim sizi!”

Kara Mahmud'la elli arkadaşının mavzerleri takalarda saklı idi. Gemiye yanaşmadan silahlarını gösterecek değillerdi. Zaten daha önce denizde iken sözleşmişlerdi. Takaların biri geminin açığında duracak diğeri yanaşıp birden bire silahlara davranarak yukarıya tırmanacaklardı. Mukabele edenler olursa ses çıkarttırmadan haklarından gelinecekti. Bu emir kesindi.

Takanın biri Amerikan bandıralı vapurun açığında kalmıştı. Kara Mahmud daha önce soyduğu “Konstantin” vapuruna da aynı planı tatbik etmişti. Yalnız Konstantin vapurunun içinde tebdil-i kıyafet ederek Batum'dan binmiş adamları da vardı. Bu yüzden işlerini daha emniyetli görmüşlerdi. Fakat bu defa Amerikan sancağını taşıyan gemide durum farklıydı.

Taka yavaş yavaş gemiye yanaştı. Tesadüfen Amerikan vapurunun iskelesi de denize indirilmiş bulunuyordu. Gemiden takaya bakanlar az sonra başlarına gelecekten habersizdiler. Kim bilir ne istiyorlar? diyerek hayretle başları sarılı siyah çuha elbiseli Laz uşaklarına bakıyorlardı.

Kara Mahmud, gemiye yanaşan takadaydı. İskeleeye kanca atınca; “Ha uşaklar!” diye bir nara atıp gemiye sıçradı. Silahını kapan iskeleeye tırmanmıştı. Vapurdakiler nihayet işi anladılar. İskeleden tırmanan korkunç yüzlü, bıçaklı Lazlardan ürkerek bağırsa çağrışa öteye beriye kaçmaya başladılar. Zaten geminin kumandanı yoktu. Tayfaların çoğu da Rum'du. Kara Mahmud arkadaşlarını geçit yollarını tutmaya sevk etti.

Laz Falakası

Öteki takanın yardımına lüzum bile kalmamıştı. Kara Mahmud gemiden mukavemet göreceğini zannederek ona göre tertibat almışken tam aksine Rum tayfalar korkularından ellerine sarılıyor ayaklarını öpüyorlardı.

Yirmi beş Laz uşağı, tayfaları beş dakika içinde bağlamışlardı. İşlerine yarayan manifatura, kumaş, şeker, kahve, pirinç gibi malzemeleri çuval çuval takalara yerleştirdiler.

Amerikan bandıralı geminin tayfaları korkularından titriyorlardı. Lazlar malları aldıktan sonra kendilerini kesip doğrarlarsa bunlardan hesap bile sorulamayacaktı. Hepsinin hayatı Kara Mahmud'un elinde idi. Fakat Mahmud Ağa ayaklarına kapanarak yalvarıp yakaran Rumların canlarına dokunmak istemedi. Silahsız adamları öldürmeyi mertliğine yakıştıramamıştı. Fakat işine yarayan eşya ve malzemeleri aldıktan sonra çekilip gitmeyi de uygun bulmadı. Uşaklarını etrafına topladı. Onların fikirlerini almak istiyordu.

Her uşak ayrı ayrı görüş belirtiyordu. Biri, “elleri kolları bağlı denize atalım!” derken, başkası, “boğazlarından kesmeyi” teklif ediyordu. Fakat Kara Mahmud'un fikri tamamen farklıydı. Tutsakların ayak tabanlarını ve kışıklarını iyice kabartarak İngilizlere gönderecekti. Bu bir anlamda meydan okumaydı. Tozluğundan kırbacını çıkardı. İki uşağa işaret etti.:

— Tutun ha şunların ayaklarını bakayım!

Uşaklar yerde kıvranan tayfaları birer birer tutup kolbaşının önüne sürüklüyorlardı. O da kırbaçla tabanlarını şişirerek bırakıyordu. Gemidekilerin hepsini mükemmel falakaya çekip işini bitirmişti. Eşyaları da zaten takalara yüklemişlerdi. Kara Mahmud takasına bineceği zaman acıdan kıvrananlara:

— Ha gidin, İngiliz'e haber edin ula! Diyordu.

Alaplı köyüne baskın

Kolbaşı Mahmud Ağa elli uşağıyla Alaplı sahillerinin kuytu bir tarafına çıkmıştı. Takalara; “Haydi selametle!”, deyip arkadaşlarını alarak fundalıklar içine dalmıştı. Alaplı az ilerideydi. Mahmud Reis ile arkadaşları ana yoldan geçerek Alaplı pazarına gidenleri birer birer görüyorlardı.

Alaplı'da her Cuma büyük pazar kuruluyordu. Kara Mahmud'un Recep Reis'ten aldığı talimat köylüye ilişmemek yolunda idi. Uşaklar jandarma karakolunu saracaklar, jandarmaların silahlarını aldıktan sonra köyün zenginlerini vurup, dişe gelenlerini de dağa kaldıracaklardı.

Mahmud Reis fundalıklarda, şurada burada gizlendikten sonra pazarın en kalabalık sırasında Alaplı kenarına varmıştı. Uşaklarını üç kola ayırmıştı. Pusuya yatarak gedik yerlerini tutacaklardı. Girenlere seslenmeyeceklerdi. Fakat çıkmak isteyenleri baskın sonuna kadar alıkoyacaklardı.

Bir kol jandarma karakolunu saracaktı. İstanbul Hükümeti karakolunu basmak hayli ilginç olmalıydı. Düne kadar jandarma baskınından kaçan eşkıyalar bir jandarma karakolu basıyordu. Mahmud Reis doğrudan koğuşa daldı:

— Teslim olun! Diye haykırmıştı. Jandarmalar neye uğradıklarını şaşırılmışlardı.

— Aman ağam teslimiz! Diyerek ellerini yukarıya kaldırdılar. Mahmud Ağa, iki arkadaşının tüfekleri jandarmaya çevrilmiş olduğu halde duvarda asılı duran mavzeri aldı. Sonra jandarmaların kollarını sımsıkı bağladı. Kımıldanacak hallerini kalmamıştı.

Pazar nasıl basılır?

Mahmud Reis'in karakolda attığı üç el silah pazaryerini soyacak uşaklara işaret etti. Ellerinde mavzerleriyle Laz çeteleri Alaplı pazarını allak bullak ettiler. Onlar köylülerden bir şey istemiyorlardı. Köylüleri bir kenara ayırıyorlardı. Zengin çorbacılarla, [53] pazar sahiplerini yarım saat içinde istedikleri gibi soymuşlardı. Büyük bir ganimet elde edilmişti. Recep Reis'in uşakları birkaç aylık harçlıklarını ilk hamlede temin etmişlerdi. Beri tarafta jandarmaların silahlarını alan Kara Mahmud da işini bitirip pazaryerine gitti. İşlerini görünceye kadar jandarmaların başlarına iki

açıkgöz nöbetçi de bırakmıştı. Bu nöbetçiler baskın sonunda kolbaşına iltihak edeceklerdi. Pazaryerinde iş bittikten sonra Alaplı merkezinde göze batan evlerde birer birer soyuldu.

Dağa kaldırılanlar ve bulunamayanlar

Kolbaşı Mahmud Ağa üç beş kişi ile zenginlerden Eyüb Efendi'nin evine gitmişti. Eyüb Efendi'den birkaç bin lira birden koparacaklarını ümit ediyordu. Fakat Eyüb Efendi'yi bulmak mümkün olamamıştı. Eyüb Efendi'nin şansı vardı. İstanbul'a gitmişti.

İşler bitirildikten sonra artık pazarda çok durmaya gerek görülmedi. Zaten uşaklar dağa kaldırılacakları bir araya toplamışlardı. Mahmud Reis hepsini alarak Alaplı'dan kayıp oldu. Beraberlerinde götürdüklerini doğru Kefken'e aşırıyorlardı. Bunlar çok zengin olduklarından verecekleri fidye-i necatın (kurtuluş fidyesi) miktarını Kara Mahmud tayin edemezdi.^[54] Bu mesele, İpsiz Recep Reis'e aitti. Daha doğrusu Reis'in hakkı idi.^[55] İpsiz Recep bu şekilde zahire ve manifatura yüklü bir iki gemi daha vurdu. Boş gemileri de açıklarda batırdı. Tayfalarını da karaya çıkartarak:

— Gidin, İstanbul'daki İngilizlerle Sadrazam Ferid Paşa'ya selam söyleyin! Diyerek salıverdi.

Ganimetler dul kadınlara ve fakir köylülere

Vurgunlardan hayli zahire ve manifatura eşyası ele geçmişti. Reis bunları köylerdeki dul ve kimsesiz kadınlara dağıtmak sevaplı iş diye düşündü. Arkadaşları bu dağıtımları yaparken de mavzerini kucağına alıp bir köşeye oturarak dul kadınların sevindiklerini gözleriyle görmekten zevk duyacaktı. İpsiz'in zahire ve basma dağıttığını duyan köylü kadınlar yalın ayak başı kabak yoksul çocuklarını ellerinden tutarak Kefken sahiline getiriyorlardı. Recep Reis bir köşeden dağıtım işlerine seyrediyordu. Kadın, kızan, çoluk çocuk İpsiz'e dualar ederek gidiyorlardı.^[56]

20 Nisan 1920/Bir Yunan gemisinin müsadere ve mebusların nakli

Kefken Adası sahilleri tamamıyla İpsiz Recep'e kalmıştı. Yunanlılar, vapur, gemi, motor ne buluyorlarsa hepsini kömür Zonguldak ve Ereğli'deki kömür işletmelerine kömür ticaretine gönderiyorlardı. Bu gemilerin hepsi de Yunan bandırası taşıyordu. Recep Reis'in böyle göz göre Yunanlılara para kazandıracak işleri yaptırması düşünülemezdi. Anadolu'nun güneybatı kısmını kasıp kavurduktan sonra Bursa vilayetine kadar dayanan Yunanlılara Karadeniz sahillerinde hayat hakkı tanınması mümkün değildi. Reis gelip geçen gemileri çevirmeğe başlamıştı. Hele birer ikişer bin tonluk dubalar Reis'in önünden hiç kaçamıyorlardı. Bu dubalar kömür yüklendikleri zaman bir römorkör tarafından çekiliyorlardı. Bu suretle de saatte üç mil kadar yol almak mümkün oluyordu. Deniz hava baymağa başladığı zaman yelkenliler, dubalar mutlaka Kefken'e uğramak mecburiyetinde kalıyorlardı. Kefken'e uğrayanların nasıl bir akıbetle karşılaşacaklarını ise söylemeğe gerek yok; hepsi de Recep Reis'in malı oluyorlardı.^[57] 19 Nisan 1920 günü de Zonguldak'tan dubasına kömür yükleyerek İstanbul'a götürmekte olan büyük bir Yunan motoru havanın birden bire bozması üzerine Kefken Limanı'na sığınmıştı. İpsiz Recep'in adamları da motoru müsadere etmiş, mürettebatını da göz hapsine almıştı.

Bu sırada İstanbul'dan gelen bir kısım mebus Kandıra'da beklemekteydi. Çünkü Anzavur güçleri Bolu'yu ele geçirmişlerdi. 20 Nisan 1920 günü Ankara'da bulunan Yunus Nadi Bey'le telgraf görüşmesi yapılmıştı. Yunus Nadi Bey millî kuvvetlerin Anzavur asilerini mağlup ederek üstünlüğü ele geçirdiğini ve Ankara yolunun bir iki gün içerisinde açılacağını endişe etmeden sabır gösterilmesini tavsiye ediyordu. Yunus Nadi Bey'in verdiği haberler etrafa yayılmış ve Ankara yolcuları rahat bir nefes almışlardı. Fakat ertesi gün Bolu'nun Anzavur kuvvetleri tarafından ikinci defa işgal edilme haberleri gelince aralarında gazetecilerin de bulunduğu 60 kişilik Ankara yolcuları kafilesinin Zonguldak veya İnebolu'ya kaçırılmasına karar verildi. Fakat Zonguldak Fransızlar

tarafından işgal edilmişti.

Kefken'den de deniz yoluyla gidilebilecek araca ihtiyaç vardı

Ereğli henüz işgal edilmediğinden burasının en emin bir yer olacağı düşünülerek yolcuların Kefken'den Ereğli'ye nakledilmelerine karar verildi. Bu nakil işini Kefken ve civarında yerleşmiş ve adeta bir beylik kurmuş olan İpsiz Recep ile görüşmek üzere Recep'in dostlarından Yüzbaşı Raif Bey'in gönderilmesi uygun görülmüştü. Raif Bey'e gazetecilerden Muhiddin Bey'de refakat ederek Kefken'e gitmişler. Recep Ağa ile misafir olarak vaziyeti görüşmüşlerdi.

İpsiz Recep, kafiyei Ereğli'ye nakletmek için yeterli sayıda takanın mevcut olduğunu ve Kefken'e gelecek bu zevatı hemen Ereğli'ye nakledeceğini vaat etmişti. Kafile şafakla beraber Adapazarı'ndan yola çıkmış, 7-8 km kadar Kandıra'dan uzaklaşınca yollarını kuzeye doğru çevirerek Erikli Köyü'ne ve oradan da Ali Rıza Bey'in kuvvetleriyle buluşarak Kefken'e gitmişlerdi. Kefken'e gelen Ankara yolcuları İpsiz Recep tarafından bir gün önce el konulan Yunan gemisine bindirilerek yanlarına da birkaç silahlı muhafız verilerek Ereğli'ye gönderildiler.^[58]

Mayıs 1920/Yunanlıların Kandıra'ya gelişi

İngilizlerin 1920 Eylülü başlarından itibaren İzmit ve havalisinden çekilmesiyle bölgeyi bilfiil işgal eden Yunan kuvvetleri, henüz İngilizlerin kontrolü altındayken de buralarda operasyonlar yapıyorlardı. 1920 Mayısında da Kandıra ve havalisine gelmişler Müslüman ahaliye karşı birçok cinayet ve baskılarda bulunmuşlardı.^[59]

Yunanlıların Kandıra istikametine doğru geldiği haberini alan Kandıra kaymakamı çareyi bölgenin en önemli silahlı gücü olarak düşündüğü İpsiz Recep'e mektup göndermekte bulmuştu. İpsiz Recep mektubu okuttuktan sonra Fenerci Hüseyin Çavuş'un yanına gitti:

— Yunan Kandıra'yı işgal etmek üzere İzmit'ten yola çıkmış. Kaymakam yardım istiyor, Yunan'ı Kandıra'ya sokmamak için gayret göstermemizi yazıyor, dedi.

—Ne yapacaksın?

—Elbet hemen gideceğim, elimizden gelen gayreti göstereceğim.

Hüseyin Çavuş şaşırılmıştı. Eğer Yunanlılar hakikaten Kandıra'yı işgal etmek için oraya kuvvet göndermişlerse bu kuvvetin en azından birkaç bin kişilik olması gerekirdi. İpsiz Recep bir avuç çetesiyle bunlara nasıl karşı koyabilirdi?

Hüseyin Çavuş bunu kendisine söylediğinde o, hiç oralı olmadı. Hemen gideceğini söyleyerek tayfalarını toplamaya başladı. Bütün hazırlık ve planlarını yaptıktan sonra yola çıktı. İzmit'ten gelirlerken yollarını kesecekti. Bunlar kol halinde geldiklerinden pusulara düşürüp yıldırma taktiği uygulayacaktı. Köprülere sabotaj yapacaktı. Vur kaç yaparak en azından büyük zayıt verdimiş olacaktı.

...

Ne var ki adaya adeta teessüründen kahrolmuş bir halde geri döndü. Kaymakamdan haber geç gelmişti. Düşman, Kandıra'ya onlardan önce varmış bu yüzden bir şey yapılamamıştı. Yunanlılar hem Kandıra'yı hem de o çevreyi büyük bir kuvvetle işgal etmiş bulunuyorlardı. Top, ağır makineli tüfek gibi ağır silâhlarını da getirmişlerdi.^[60]

Fakat Yunanlıların bu gelişleri işgal amaçlı değil yıldırma maksatlı olmalıydı. Çünkü daha sonraki dönemlerde de sık sık gelip halka yaptıkları bir takım zulüm ve işkencelerden sonra ya kendiliklerinden ya da çetelerin baskılarından dolayı geri çekilmişlerdi.

18 Mayıs 1920/Kefken baskını

Kefken baskını İpsiz Recep'in hayatında önemli bir ayrıntıdır. Üzerine artık savaş gemisi

gönderilecek kadar güç ve ün kazanmıştır. Kukla İstanbul rejimi ve işgal güçleri artık kendisinden rahatsız olmaya başlamışlardır. Fakat İpsiz Recep Kefken’de o kadar yüreklere su serpecek işler yapmaktadır ki onu etkisiz hale getirmek için üzerine gönderilen kuvvetler bile ondan etkilenebilmektedir.

Aslında hadisenin temelinde Kocaeli yarımadasındaki terörün merkez üssü haline gelen Şile-Yeniköy Rumları bulunmaktaydı. Yeniköylüler estirdikleri terörün önündeki en büyük engel olan İpsiz Recep’in bir gün nasıl olsa kendilerini ansızın bastıracağını biliyorlardı. Bunun için köyden ileri gelenleri toparlayarak doğru İstanbul’a Yunan ve İngiliz kumandanlarına giderek; “Kefken’de İpsiz Recep Reis Kuvay-ı Milliye adına köyümüzü basıyor. Çoluk çocuğa taarruz ediyor” şeklinde şikâyette bulundular.

Ereğli liman Reisi Nazmi Bey hatıralarında bu şikâyet konusunun gerçeği yansıtmadığını şu ifadelerle ortaya koymaktadır:

“Yalan söylemişlerdi. Bir kere Recep Reis mertçe, erkeklerle çarpışan bir kahramandı. Yanında kadınlara kızlara ilişmek değil yan gözle bakmalarına bile müsaade etmezdi. Onun bu tabiatı memleketinde bile meşhurdu. Silahla uçkur bir elde durmaz, diye fenalığa sapanları berbat ediyordu. Nerede kaldı ki köylerdeki erkeği kaçmış kadınlara tecavüz ettirecekti?”

İngilizlerin de bu konuda Damat Ferid’i sıkıştırması üzerine Damat Ferid Meclis-i Vükelâ’yı [Bakanlar Kurulu] toplayıp İngilizlerin şikâyetini görüşmeye açtı. Bir yandan da İstanbul’da çıkan Peyam Sabah, Tahidromos, Teologos gazeteleri İpsiz Reis’le ilgili olarak yayınlar yapıyorlardı. Hükümeti Recep Reis’in hakkından gelinmesi için sıkıştırıyorlardı. Meclis-i Vükelâ’dan İpsiz Recep’in üzerine gidilmesi kararı çıkmış ancak bu işi görecekteçhizatlı bir gemi mevcut değildi. Çünkü mütareke hükümleri gereği büyük küçük tüm savaş gemileri kullanılamaz hale getirilmişti. İngilizlerden izin alındı ve Kemal Reis ismini taşıyan bir gambota^[61] geçici olarak top takıldı.^[62] Oysa aynı gambot, tam bir yıl önce yani 19 Mayıs 1919’da Yunanlıların İzmir’i işgalinden cesaret alarak Müslüman komşularını katliama hazırlanan Ayvalık Rumlarını engellemek ve bölgenin güvenliğini temin etmek amacıyla Ayvalık sahillerine gönderilmek istenmiş, ancak İngilizler buna izin vermemişlerdi.^[63]

Kemal Reis Gambotu’na Müttefik Komutanlığı’na izin çıktıktan ve top takıldıktan sonra ise bu gemi ile İpsiz Recep çetesini tenkile gidecek Jandarma askerlerinin yazımına geçildi.

Akçakocalı Bekir Sıtkı’nın Kefken baskını anısı

Bekir Sıtkı, Çanakkale gazisi idi ve jandarma karakol komutanı olmak üzere Beylerbeyi’ndeki Jandarma Karakol Kumandanları Mektebi’nde 67 arkadaşı ile birlikte 6 aylık kursa devam ediyordu. Akçakocalı olması sebebiyle İpsiz Recep adını duymuş ve İstanbul’dan Akçakoca’ya mal getirip götürülen bir kaç motor ve takayı soyduğunu işittiğinden ondan nefret ediyordu. Bir hafta sonu izninden döndüğünde arkadaşları ona kendilerinin İpsiz Recep’i tenkil etmeye gidecek guruba dahil olduklarını onun da adını yazdırmasını önerdiler.

Bu haber onu çok sevindirmişti. Üstelik İpsiz Recep’i tenkil ettikten sonra elbette bir yolunu bulup Anadolu’ya geçecekti. Arkadaşları da aynı düşüncede idiler.

Hemen müdürün yanına çıktı. Akçakocalı olduğunu, Kefken Adası’nı de iyi bildiğinden bu guruba dâhil edilmek istediğini söyledi ve kabul edildi. Ertesi günü bütün jandarmalarla birlikte ona da bir mavzer ile yüz fişek verildi. Bir römorköre binerek Haliç’te bulunan Kemal Reis gambotuna geçtiler. Ertesi sabah da erkenden yola çıkarak Karadeniz’e açıldılar.

Jandarmaların sayısı 80 civarına ulaşmıştı. Gambottaki jandarmaların kumandanı Jandarma Efrâd-ı Cedîde Mektebi talim heyetinden Mülazım-ı sâni M. Eşref’ti.

Mayıs ayının 16. Pazartesi gecesi Kemal Reis Gambotu ile Kefken Adası civarlarında meşhur eşkıya İpsiz Recep çetesinin takibine hareket edildiğinde gündüz öğleden sonra saat iki civarlarında Kefken Adası yakınında Cebeci köyü yakınlarında gambot demirleyerek bütün jandarma müfrezesi geminin kamaralarına yerleştirildi. Bekir Sıtkı Efendi ise bu çevreyi iyi bildiğinden kaptan köşküne alınmıştı.

Akabinde Kefken Adası yakınlarındaki Cebeci köyü'nün ihtiyar heyeti ile jandarma karakol kumandanı ve varsa liman reisi de alınarak gemiye getirilmek üzere dört bahriye neferi, Yüzbaşı Rıza Efendi kumandasında gambottan bir filika ile gönderildi. Yarım saat sonra Cebeci köyü ileri gelenlerinden Hüseyin oğlu Nazif Ağa ile Mehmed oğlu Hamit gemiye geldiler. Kendilerine bu civarlarda ne gibi bir vukuat olduğunu eşkıya İpsiz Recep'in ne tarafta bulunduğu gibi sorular soruldu. Tahkikat neticesinde Kuvay-ı Milliye adına birkaç defalar ahaliden para ve zahire aldıklarını söylediler. İpsiz Recep hakkında bir şeyden malumatları olmamakla beraber, tahminen beş-altı gün önce bir Fransız römorkörünün birkaç zabıt, bir binbaşı ve birçok askerle birlikte Cebeci köyü civarından Erikli istikametine doğru gittiklerini ve başka malumatları olmadıklarını bildirdiler. Bu şahıslar bilahare köylerine gönderildi. Dürbünle ada taranıyor fakat insan olarak hiç kimse görünmüyordu. Bir müddet sonra Kefken Adası koyunun iç kısımlarında dört taka ile bir sandal olduğu görüldü.

Bekir Sıtkı Efendi geminin kaptanı Hacı Tahir Bey'e bu taka ve kayıkların korsanlara ait olabileceğini kendilerinin de pusuya yatmış olmalarının muhtemel olduğunu söyledi. Fakat Hacı Tahir Bey aynı kanaatte değildi:

— Bunlar korsan değil, balıkçı tekneleri olmalıdır. Balıkçılar bütün gece balık tutmuş, şimdi de uyuyorlardır, dedi

Bir taraftan da Kemal Reis Gambotu adaya iyiden iyiye sokulmaya devam ediyordu. İyice yaklaştıktan sonra da demir atmak emrini verildi. Bekir Sıtkı aynı uyarıları yaptıysa da neticede muhatabı geminin süvarisi kendisi ise basit bir jandarma eri idi. Arkasından gambot süvarisi bir kayık indirilmesini, dört kürekçi bir dümenci bahriyeli ile on jandarmanın buna binerek adaya çıkmalarını ve bir keşif hareketinde bulunmalarını emretti. Mülâzım Eşref Bey de bu gurubun başında olacaktı.

Kayığa ilk önce yine bölgeyi iyi bilen Bekir Sıtkı Efendi atladı. Sonra diğer arkadaşları da bindiler. Kayık tam kıyıya iyice yaklaşmış, dışarı atlayabilecek bir duruma gelmişti ki sert bir ses duyuldu:

—Dur! Kımıldama! Çıkamazsınız! Her tarafınız sarılmıştır. Aksi takdirde hemen ateşe başlıyoruz!
Daha sonra da:

—Ne istiyorsunuz? Din kardeşiyiz! Gelin, görüşelim! Demeleri üzerine Mülazım Eşref Efendi diğer askerlerle beraber karaya çıktı.

Ayakta uzun boylu, düşük bıyıklı Laz kıyafetli yaşlıca bir adam duruyordu. Başında kahverengi örme yün bir bere vardı. Belli ki İpsiz Recep buydu.

İpsiz Recep davetsiz misafirlerine elini uzattı. Ama elleri fena halde titriyordu. Misafirleri bu el titremesini onun korkusuna vermişlerdi ama doğrusu bu titreme onda zaten vardı ve bu bir rahatsızlık eseri olup öfkeli anlarında nüksediyordu.

İpsiz; “Yürüyün!” dedi. Öne de kendi geçmişti. Misafirleri de arkadan yürüdüler. Onların arkasında ise tüfekleri ellerinde üç çeteci vardı. Defnelikler arasında bir patikadan yürüyerek fenerin önüne kadar geldiler. Buraya hemen bir halı serildi. İpsiz Recep'le karşılıklı olarak oturdular. Çetelerden biri de İpsiz Recep'in yanına oturmuş, diğer ikisi ise ellerinde tüfeklerle arkada ayakta duruyorlardı. Bunlar Laz kıyafetinde, göğüsleri fişeklerle dolu bellerinde bomba asılı genç

çetecilerdi.

Recep Reis sordu:

—Ne istiyorsunuz bizden oğlum?

Jandarmalar:

—Siz kayıkçı mısınız? ... Kayıkçıların ve takacıların hayatlarını ne güç şartlar içinde kazanmakta olduklarını elbette çok iyi bilirsiniz. Halbuki siz mal taşıyan takaları çevirerek soyuyorsunuz. Bu yüzden zavallılar işsiz kaldıklarından hükümete şikâyetle bulundular. Hükümet bu işi cehaletinize verdiği için sizi affetmiştir. Ama burada kalmanızı da doğru bulmuyor. Gelin teslim olun. Sizi İstanbul'a götürelim. Orada size yalnızca nasihatte bulunulacaktır. Aksi halde boş yere kan dökülecektir. Şu anda elinizdeyiz. Bizi de sandaldaki arkadaşları da öldürebilirsiniz. Fakat bu işin sonu size çok pahalıya mal olur. Yazık olur sizlere. Elbette arkadaşlar bu işe seyirci kalacak değildir.

Mülazım Efendi'nin sözleri bitmişti ki İpsiz Recep birden yerinden doğrulur gibi oldu iki parmağını çatal şeklinde uzatarak arkadakilere:

—Gözünüzü patlatırım! Diye haykırdı.

Bu konuşmalar olurken arkada duran iki çeteci tüfeklerini misafirlerin sırtına yaklaştırmışlar, parmaklar tetikte, ateş etmek pozisyonu almışlardı. Onun bu sert çıkışı üzerine tüfeklerini çektiler.

Jandarmaların hükümetten bahseden konuşmaları üzerine, düzgün İstanbul şivesiyle konuşan bir çeteci karşılık verdi:

—Efendi birader! Deminden beri hükümet, hükümet deyip duruyorsun. Bu bahsettiğin hükümet hangi hükümettir?

—Elbette İstanbul hükümetinden bahsediyorum. Hangi hükümet olacak? Hükümet içinde hükümet olamayacağına göre...

Başını hazin hazin salladı:

—Efendi birader, biz bu hükümeti nasıl olur da hükümet diye kabul edebiliriz? Bu hükümetin Padişahı, Dolmabahçe Sarayı'nda otururken karşısına demirlemiş bulunan düşman gemilerinden çalınan çalgıların sesi sarayın penceresinden içeri girerse, o padişah Cuma namazına giderken muhafızlığını yapan askerleri silahlarını taşımak izninden bile mahrum bulunursa, o padişah düşman elinde esir sayılmaz mı? Böyle esir bir padişahın bir hükümeti olabilir mi?

Öyle haklı konuşuyordu ki jandarmalar buna verecek cevap bulamamışlardı.

—Biz jandarmayız, böyle şeylere bizim aklımız ermez! Demekle yetindiler. Akabinde de:

Siz kayık, taka, gemi soyuyormuşsunuz. Bize tenkiliniz emrolundu. Eğer teslim olursanız mesele kalmaz. Zaten peşin olarak af edilmiş bulunuyorsunuz. Aksi halde bize düşen, vazifemizi yapmaktır! Dediler.

Tam bu sırada biri koşa koşa geldi:

—Emice gambottan başka bir sandal geliyor, içinde bir bahriye zabiti var. Onu adaya alalım mı?

—Alın, alın!

Gelen gambotun üçüncü kaptanı idi. Bekir Sıtkı Efendi, üstü olduğu için ona saygı göstermek üzere ayağa kalkarak karşıladı. Onlar da kalktılar. Sonra yine oturuldu. Üçüncü kaptan da aynı şeyleri tekrarladı. Tabii Onlar da aynı karşılığı verdiler.

Sonunda İpsiz Recep:

—”Şimdi boşuna kan dökmeyelim!” dedi. “Ne biz sizi görmüş olalım, ne de siz bizi... Geminize dönüp gidin. Bu iş burada bitsin!”

Aynı anda az önceki çeteci yine koşa koşa geldi:

Gemiden bir zabıt daha geliyor emice! Onu da alalım mı?

Bu sefer gelen geminin ikinci kaptanı idi. Onunla da aynı şeyler konuşuldu. İpsiz Recep ilk gelenlere yapmış olduğu teklifi aynen onlara da tekrarlattı.

İkinci kaptan biraz düşündükten sonra şu karşılığı verdi:

— Kan dökülmesini ben de istemem. Fakat bu işte asıl söz sahibi olan gemi kaptanımızdır. Birini yanımıza verin. Gemiye gidelim. Süvari ile görüşün. Bir karara varılsın!

İpsiz Recep bu teklifi kabul etti ve yanındakine:

— Sen beylerle beraber git süvari ile konuş! Dedi.

İpsiz Recep’in gemi süvarisi ile konuşmak üzere gönderdiği adamın adı Abdülkerim’di. Süvari bey tarafından da her halde kendilerinin teslim olmaları, olmadıkları takdirde adaya top ateşi ile yakacağı anlatıldı.

Yarım saat sonra süvari Binbaşı Hacı Tahir Bey kamaradan çıktı, İpsiz Recep’in adamı da yanında idi. Onu işaret ederek:

— Teslim olmuyorlar. Ben de adayı kafalarına geçireceğim. Şunu dışarıya bırakın! Dedi.

İpsiz Recep iş uzadıkça sinirleniyordu. Burnunu gitgide daha hızlı çekmeye başlamıştı, işin içinde bir kalleşlik olabileceğinden şüpheleniyordu. Onun gambottan korkusu yoktu. Tek endişesi daha başka düşman torpidolarının da adaya gelmeleri ve adayı top ateşine tutmaları, asker çıkarıp adayı ele geçirmeye kalkışmaları idi. Elindeki kırık dökük takalarla bunlara karşı savaştıkları durumda değildi. .

Çeteci Abdülkerim aşağıda kendini bekleyen arkadaşlarıyla beraber adaya doğru yol alırken içinde mülazım Eşref ile arkadaşlarının buldukları kayık da gambota doğru gelmeye başladı. Bu arada hava da kararmaya başlamıştı. Gambot süvarisi “demir al” emrini verdi. Nihayet sonunda çekip gidiyorlardı.

Bu sırada gambot bir de tehlike atlattı. Sular gambotu kıyıya doğru sürüklemeye başlamıştı. Ne var ki tam vaktinde pervaneler dönmeye başladı ve gambot karaya düşmekten kurtuldu. Bu esnada adamın fenercisi olduklarını bağırarak dört kişinin bindiği bir kayığın hızla adamın karşısındaki Cebeci köyüne doğru hareket ettiğini görüldü. Bu şahıslar adadan biraz uzaklaştıktan sonra gemi süvarisi tarafından gambotun projektörleri yaktırılmış, kaçan şahısların durmaları ve gemiye girmeleri için ihtar amaçlı olarak bir kaç top ateşi atılmıştı.

O zaman İpsiz Recep'in ağır bir küfür savurarak silâhını kaptığı görüldü. Bunu dizine dayayıp nişan aldı ve hemen tetiğe dokundu. Aynı anda da gambotun projektörü sönüverdi. İpsiz Recep bir kurşunda istediği isabeti kaydetmişti. Karada mevzilenen uşaklar da gemiye kurşun yağdırmaya başlamışlardı. Gambot projektörünü kaybettikten sonra artık çetecileri göremezdi. Buna rağmen ada üzerine doğru körlemesine ateş etmeye bir süre devam elti. Fakat hiç birisi hedefe düşmüyordu. Hâlbuki mesafeye göre güllelerden birinin bile boşa gitmemesi, kayıkları olsun rahatça parçalaması gerekiyordu. Acaba süvari "eşkıyaya" bir zarar vermek mi istemiyordu?

Gemi bir yandan da tornistan yapa yapa kurşun menzilinden çıkmaya çalışıyordu. Bu atışları müteakip geminin baş-kıç topları da her neden ise bozuldu. Ve gecenin girmesi hasebiyle geminin varlığından istifade edilemeyeceği anlaşıldı. Topları daha etkili bir gemi ile kâfi miktarda kuvvet gelmedikçe şakilerin yakalanmaları mümkün olamayacağına kumandanlık makamına anlatılması gerektiği düşünüldü. Süvari bir telgraf yazdı ve bunu Eşref Efendi'ye verdi. O da yakınlardan geçmekte olan bir motora atlayarak doğruca Şile'ye gitti. Mülazım Eşref Şile'ye ulaştığında Osmanlı telgrafhanesinin İngilizler tarafından işgal altına alındığından jandarma kumandanlığının yardımıyla İngiliz telsiz telgrafıyla kumandanlık makamına bilgi verdi. Fakat Osmanlı hükümetinin ikinci bir gemi gönderemeyecek durumda bulunduğu çok iyi biliniyordu. Kemal Reis Gambotu'nun bile yola çıkarılabilmesi mesele olmuştu.

Kemal Reis Gambotu sabaha kadar açıklarda dolaştı durdu. Sabah olunca yeniden adaya döndü. Fakat adadaki filikalardan biri yoktu. Belli ki İpsiz Recep ve arkadaşları daha o gece adadan ayrılmışlardı. Bu şüpheli durum üzerine gambot tekrar yanlardaki topla adayı bombardıman etmeye başladı. Ancak adadaki fenerci tarafından ses ve mendil ile "kimseler yoktur, gece firar ettiler." denilmesi üzerine süvari hemen jandarmaların süngü takarak adaya çıkmasını emretti. Jandarmalar iki postaya ayrılarak filikalarla adaya çıkartılar. Her taraf itina ile aranmış fakat bir koyundan başka eşkıyaya ait bir şey bulunamamıştı. Bir de oturdukları mahalde bir takım yırtılmış kâğıt parçaları... Bu kâğıtlar derinlemesine tetkik edildiğinde, içeriğinin Kuvay-ı Milliye ile ilgili olduğu anlaşıldı. Fakat adada insan unsuru olarak işaret veren adamdan başka hiç kimse yoktu adada. Bu adamın göğsünde sarı pirinçten bir plaka vardı ve üzerinde siyah yazı ile "deniz fenercisi" yazıyordu.

Bu adam Hüseyin Çavuş'tan başkası değildi.

Fenerci Hüseyin jandarmalara yaklaşarak:

—Telaş etmeyin! Geceleyin hepsi gittiler! Dedi.

Biz buna rağmen bütün ada tarandı ve bir koyundan başka bir şey bulamadı. Sonra da fenerci sorguya çekildi.

—Adın ne senin?

—Hüseyin Çavuş

—Attığımız mermilerden bir zarar gördünüz mü?

—Hayır, hepsi boşa gitti.

—Eşkıya ne tarafa doğru gitti?

—Karasuya doğru gittiler.

—Dün biz ayrılırken bir sandal ayrıldı adadan. Cebeci köyüne doğru gitti. Kimler vardı bu kayıkta?

—Sandal benimdi. İçindekiler de benim çocuklarımdı. Bana köyden ekmek ve yiyecek getirmişlerdi. Onları pir zarar görmesinler diye gönderdim. Ben nasıl olsa sığınacak bir yer, bir kuyu bulurdum. Siz gidin dedim, gittiler!^[64]

Sorgulama neticesinde İpsiz Recep çetesinin on beş günden beri adada bulunduğu ve mevcutlarının ise kırk-elli kişiden mürekkep oldukları anlaşılmıştı. Sorgulama işlemi tamamlandıktan

daha önceki top ateşi esnasında isabet alan bir filikanın enkazı gemiye alınarak götürülmüştü.

Daha sonra ise, “eşkîyanın” Ereğli istikametine firar etmeleri ihtimaline karşı gemi süvarisi gemiyi o cihete hareket ettirmiş, sahiller tamamen aranmış ve neticede bir şeyin elde edilemeyeceği anlaşılması geri dönülmüştü. Bilahare Şile’ye doğru gelmekte olan Kemal Reis Gambotu Mülazım Eşref’in bulunduğu motorla tesadüf etmiş ve Eşref Efendi motoru durdurarak gambota geçmişti.

Mülazım Eşref Bey, İstanbul’a gelişinde Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti’ne yazdığı rapor’un nihayetine şu notu ilave etmişti:

“...kuvvetimizin artırılması ve tesirli topları bulunan bir gemi ile hareket edilmesi halinde eşkıyaların yakalanmasına muvaffakiyet hasıl olacağı ümitvar olmakla iş bu netice-i ahvali mübeyyin rapor tanzim edilerek takdim kılındı efendim.”^[65]

26 Mayıs 1920/Laz Şerif’in ve diğer çetecilerin Kefken’e gelişi

Hükümet kuvvetlerinin yapmış oldukları bu başarısız operasyonun ardından İpsiz Recep’in popülaritesi bir kat daha artmış, bu sebeple Kefken Adası da çevrede eşkıyalık yapan birçok çetenin sığınağı haline gelmişti.

Mayıs’ın yirmi altıncı günü Alacalı Nahiyesi’ne bağlı Karakiraz köyüne tecavüz eden sekiz kişilik Laz Şerif Çetesi, takibine sevk edilen müfrezenin olay yerine ulaşmalarından evvel çetenin aynı köyden Ahmet oğlu Mehmed’in takasına binerek Kefken Adası’na firar etmişler ve adaya ulaştıklarında taka sürücüsü Mehmed’in 70 lirası ile takasını gasp ederek kendisini serbest bırakmışlardı. Durum hakkında Dâhiliye Nezareti’ne 9 Haziran 1920’de bilgi veren Üsküdar Mutasarrıfı’nın görüşleri şu şekildeydi:

“İpsiz Recep Çetesi’nin de bu adaya ilticası üzerine gambotla bir müfreze gönderilmiş ise de eşkıyaya bir mertebe daha cesaret verdirecek bir başarısızlık meydana geldiğine ve o tarihten itibaren seyyar Laz çetelerinin devamlı surette adı geçen adada saklandıkları sebebiyle ada üzerindeki eşkıyanın tamamen yok edilmesi için denizden etkin tedbirler alınması lüzumunun aidiyeti olan makamlara bildirilmesi gerekliliğini arz ve istirham ederim.”^[66]

28 Mayıs 1920/Fransız torpidosuna taarruz

İpsiz Recep Çetesi’nin Kemal Reis Gambotu ile yok edilememesi, aksine bu harekâttan güçlenerek çıkması daha ciddi bir operasyonu zaruri hale getirmişti. İpsiz Çetesi’nin hareketlerinden en fazla etkilenenlerin başında ise kuşkusuz Fransızlar geliyordu. Çünkü Fransızlar Zonguldak, Ereğli ve civarını kendi sömürge alanları olarak ilan etmişlerdi. Bu bölgede kömür ocaklarını işletiyorlar ve çıkan madeni gemi ve motorlarla İstanbul ve sair yerlere gönderiyorlardı. Ne var ki buranın geçiş yolları üzerinde, kendi çapınca bir imparatorluk kurmuş olan İpsiz Recep onları rahatsız eden en önemli unsur haline gelmişti. Ancak koskoca Fransa’nın denizaşırı müstemleke kuvvetleri için bunun halledilmesi çocuk oyuncağı kadar basit olmalıydı. Ya da onlara öyle geliyordu.

Howe muhribi Kefken’e gidiyor

Nihayet çok geçmeden İpsiz Recep üzerine yapılacak operasyon için bir gerekçe oluşmuş ve bu gerekçe harekât zamanını biraz öne aldirmişti.

Karadeniz’de fırtınaya yakalanan kömür yüklü bir Yunan şilebi 27 Mayıs 1920’de Kefken Adası’na sığınmak zorunda kalmıştı. İpsiz Recep de onları aslında önce “Tanrı misafir”i olarak gördü ve öyle de davrandı. Aslında bunu herkese her zaman yapmazdı. Gemilerinde ve kamaralarında kalmalarına izin verdi. Ne var ki onlar bir yandan da imdat işareti vermişti. Durumdan kuşkulanan Ereğli kömür havzasındaki Fransız yetkililer ellerindeki Howe adlı birinci sınıf muhribe telsiz

telgrafla emirler vermişler, Kefken'i bombardıman ederek İpsiz Recep'in ölü veya diri ele geçirilmesini bildirmişlerdi.

Bu emir üzerine Howe muhribinde görev yapan subaylar derhal hazırlıklarını tamamlamışlar ve savaş pozisyonuna geçmişlerdi. Hatta harekattan önce moral olsun diye bir balo bile tertip edilmişti. Fransız subaylar baloda bol bol Kefken ve İpsiz Recep üzerine konuşmalar yaptılar. Adeta bir avuç Kuvvâcı'nın üzerine değil de büyük bir savaşa gideceklermiş gibi kahramanlık muhabbetleri yapıyorlardı. Ziyafet sonunda Howe, limandan ayrıldı ve Kefken'e doğru yol almaya başladı. Artık her yerde adı sanı korku ile anılan Recep Reis ertesi sabah kesinlikle elleri kolları bağlı olarak Ereğli'ye getirilecek, oradan da ya İstanbul'a veya Zonguldak'a gönderilecekti.

Recep Reis ve çetesi ise hiçbir şeyden habersiz Kefken Adası'nda normal hayatlarını sürdürüyorlardı. Biraz sonra ada önünde kopacak kıyametten haberleri yoktu. Howe gittikçe adaya yaklaşmış ama ilk etapta onun üzerlerine geldiğinden habersiz olduklarından sadece onun güzelliğini seyre dalmışlardı. Recep Reis de bir taraftan Karadeniz enginlerini gözetliyordu. O sabah Kefken Limanı'na birkaç tane Laz gemisi gelmişti. Bunlar istedikleri zaman limana serbest girebiliyorlardı. Reis kendilerine bir şey yapmıyordu. Nihayet uzaktan seçilmeye başlayan bu güzel gemiyi Reis'te gördü. Duman bazen bayılıyor, bazen toplanıyordu. Gelen geminin süratine bakılacak olursa bu tüccar gemisi olamazdı. Mutlaka bir savaş gemisi olmalıydı. Recep Reis ufuktaki geminin az daha yaklaşmasını bekledi. Çünkü henüz tekne ve bacası görünmüyordu. Reis, İstanbul Limanı'nda ne kadar ecnebi harp gemisi varsa hepsini ismiyle cismiyle biliyordu. Çünkü bunları bilmek onun uzmanlık alanıydı. Hesabını ona göre tutacaktı. Bunun için Recep Reis elini gözüne siperleyerek gelen geminin ne cins bir gemi olduğuna dikkat etti. Fakat çok geçmeden Reis'in bu merakı açığa kavuştu. Bu gelen kömür havzasındaki birinci sınıf muhriplerden Fransız bandıralı Howe idi. Geminin seyri bunun gösteriyordu.

İlk iş olarak yapılması gereken, ellerindeki Yunan gemisinin kaptanı ve mürettebatını fener binasına nakletmekti. Ve öyle de yaptı. Tüfeğini kapan korsanlar iç siperlere çekilerek hazırlanmaya başladılar. Howe geliyorsa göreceği de vardı. Ada arazisi gayet sarptı. Fazla olarak siperlerde gayet mükemmeldi. Fransızların karaya çıkmaları ihtimali yoktu. Olsa olsa adayı kuşatarak abluka altına alabilirlerdi. Recep Reis ile arkadaşlarını günlerce aç bırakarak teslim olmalarını sağlanabilirdi.

Korsanlar siperlere yerleştiler. Cephanelerini önlerine, yanlarına döküp hazırlanmaya başladılar. Recep Reis'in tahmini doğru çıkmıştı. Fransız gemisi ada ile Pazarbaşı mevki arasında demirlemişti. Kefken'dekiler hiç seslerini çıkarmıyorlardı. Fransızların yanlış bir karar neticesi filikalarla ada sahiline çıkmak ihtimalleri varı. O zaman Kemal Reis Gambotu'ndaki jandarmalara yapılan oyunu bu sefer de onlara oynanacaktı.

Kayıklarda tahkikat ve ateş

Az çok zaman geçtiği halde Howe muhribinden Kefken Adası'na çıkmaya teşebbüs eden olmamıştı. Yalnız, Fransızlar limandaki denizcilere ait motor ve takalardan tahkikât yapmışlar ve Recep Reis'in adada olduğunu öğrenmişlerdi. Beri tarafta Recep Reis bu hareketleri bir bir izliyordu. Bu arada limandaki küçük gemiler de liman dışına çıkarıldı. Bu savaşa hazırlığın bir işaretiydi. Daha sonra Fransız muhribi on beşlik toplarını adaya çevirdi ve birden bire dehşetli gürültülerle Kefken Adası'nı bombardıman etmeğe başladı. Bu andan itibaren gülleler Kefken Adası'nı rast gele tarıyordu. İpsiz Recep Çetesi'nin attığı kurşunlar ise Fransız gemisine erişemiyordu bile. Bu durum Recep Reis'in canını hayli sıkıyordu. Şu Fransızlara mutlaka bir şeyler yapmalıydı. Fakat gemi karşı sahile yakın bir yere demirlemiş ve Kefken'in kurşun menzili haricinde idi.

Recep Reis bir kolayını bulup karşı sahile geçmeliydi. Başka türlü Fransız gemisine ders vermek mümkün olamayacaktı. Ne var ki top ateşi altında Kefken'den ayrılmak da güçtü. Hava kararmasına

rağmen top atışları aralıksız devam ediyordu. Projektörlerle Kefken Boğazı'nı iyice aydınlatıyorlardı. Reis karşıya geçmek için sandala binmek zaruretindeydi. Bu takdirde projektör ışıkları altında hemen tanıyacaktı. O zamanda top ve mitralyöz ateşiyle karşılaşacaklardı.

Reis başka çare bir düşündü. O her ihtimale karşı adanın Karadeniz'e bakan taraftaki kayalıklar içine küçük bir sandal saklamıştı. Beş cesur uşakla bu sandala binerek açıklardan dolaşıp karaya ayak basabilirdi. Recep Reis yanına beş kişi alarak karşı sahile geçmeğe karar vermişti. Bir kere karaya ayak basarsa Fransızları apansız kurşun yağmuruna tutacaktı. Muhrip sahilden az açıkta demirlemişti. Demir alıp manevra yapana kadar Recep Reis'te yapacağını yapacaktı.

İpsiz bütün adada bütün planları ayrıntısına kadar planladıktan sonra yola çıkmadan önce Rum tayfaları serbest bıraktı. Sonra da kendisi ile gemisini istediği adamlarına seslendi:

—Hamza, Altıkan oğlu Mehmed, Şerif, Kaşkın'ın İbrahim! Haydeyn uşaklar filikaya...

Karanlıkta açıklardan giden sandal

Uşaklar, Reis'in ne demek istediğini anında anlamışlardı. Beş silahlı Laz uşağı siperlerden sıyrılıp kayalıklar içine saklı sandalı hazır hale getirdiler. Recep Reis dümene geçtiğinde Fransızlar hâlâ limanı aydınlatıyorlardı. İşleri yoksa boş yere Allah'ın sularını ışıklandırma dursunlardı. Recep Reis arka taraftan karanlıklara dalıp gitmişti. Toplar boyuna atılıyordu. Adadakiler tüfek ateşine ara vermemişlerdi. Reis'in gizli planını örtüyorlardı.

Açıkları tercih eden Reis ve arkadaşları yarım saat sonra adanın karşı yakasındaydı. Howe muhribindekilerin, Reis'in sahile çıkıp yanlarına geldiğini hiçbir şekilde fark edemediler. Karanlıkta beş siyah elbiseli ihtiyatla yürüyerek sahile güvenli yerlere sokuldular. Cephanelerini hazır ettiler. İpsiz'in adamlarının hepsi de seçmeydi. Tüfek attıkları zaman mekanizma açıp kurşun süren elleri makine gibi işliyordu. Silah kullanma konusunda iyi eğitimliydi. Recep Reis yavaş bir ses tonuyla:

— Ha göreyim sizi uşaklarum! İlk ateş projektöre!

Fransızlara birden ummadıkları taraftan ateş etmek akıllıca bir tercihti. Projektörler de bir isabet alırsa Fransızlar iyi bir darbe almış olacaktı. Karanlık onları büsbütün korkuya düşürecekti. Bu arada Howe muhribi durmadan adaya gülle yağdırıyordu. Recep Reis yanındaki uşaklara gürlenmişti:

— Ateş!

Birden bire sahilden az uzakta duran Fransız muhribi bir kurşun yağmuruna tutulmuştu. Kırılan projektör; başarı!

Projektör denizi aydınlatamıyordu artık. Hiç şüphesiz yetmiş seksen korsan karanlıkta filikalara binerek Howe muhribine yanaşacaklar baştan kıçtan ve buralardan tırmanarak gemiye çıkıp subayları da mürettebatı da muhribi de esir edeceklerdi. Fransız muhribe projektörü kırılınca adeta cansız beden gibi hareketsiz kalmıştı.

Howe muhribi gerçekten dehşetli tehlikeler geçiriyordu. Sahile pek yakındaydı. Fazla olarak demirliydi de. Fransızlar Recep Reis'in adada olduğunu zannettiklerinden sahile yaklaşmakta beis görmemişlerdi. Halbuki şimdi adadan karadan Howe'ye kurşunlar yağdırılıyordu. Üstelik karanlıktı. Gemideki Fransızlar safi top atıyorlar fakat yerlerinden kımlıdayamıyorlardı. Recep Reis beş kişi ile Fransız gemisine korkunç dakikalar yaşatıyordu. Howe yetkilileri ne yapacaklarını şaşırılmışlardı. Birazdan korkunç siyah elbiseliler karanlıktan istifade ederek Howe'nin güvertesine tırmanabilirlerdi de. Bunu düşündükçe Howe'deki subayların sırtlarından buz gibi terler akıyor olmalıydı. Howe'nin

süvarisi tayfalara demir almalarını emrettiği halde kurşun sağanağından hiçbir Fransız yerinden kımıldayamıyordu. Tam bir kâbustu. Recep Reis bir de harp hilesine başvurmuştu. Kendilerinde top var zannını vermek için üç-beş bombayı aynı anda patlatmaya başlamışlardı. Etkili de olmuştu bu taktik. Onlara göre; “evet! bir bu eksikti, Kefken’den top gülleri de atılmaya başlamıştı!” Fransız subayları zaman geçtikçe tehlikeyi ve ölümü daha yakından hissediyorlardı.

Recep Reis ise durmuyordu. Howe’un artık projektör kullanamadığını görmüştü. Bundan sonra ateş saçan Fransız muhribinden korkacak bir şey kalmamıştı. Hatta icap ederse tekrar Kefken’e geçerek lüzumu miktar uşak alıp muhribe bir baskın yapmayı düşünüyordu. Gemidekiler karanlıkta nereye ve ne tarafa ateş edeceklerini bilemeyeceklerdi. Tam Recep Reis’in adaya geçmeği düşündüğü zamanda Howe’dekiler de akıllarını başlarına almışlar, kaçmak için acele ediyorlardı. Karanlık ilk kez işlerine yaradı. Sahildeki çetelere görünmeden pekâlâ demir alabilirlerdi. Ama onlar zaman ve enerji harcamayı tehlikeli bulduklarından demiri bile denize bıraktılar. Nihayet Fransızlar süratle ilerlemeye başladılar.

Eh! Zafer yine İpsiz’indi. Kemal Reis’ten sonra bir de Fransız muhribi haklanmış oluyordu. Artık kimse bir daha Kefken’in semtine dahi uğrayamazdı herhalde.

Mağlup ve firarî Howe’ye gelince...

Kefken Limanı’ndan alelacele demirini bile denize bırakarak denize açılan Howe muhribi subayları Ereğli’de kahramanlık hayalleri kurdukları halde şimdi böyle projektörleri kırılmış, kamara camları parçalanmış olarak Ereğli’ye dönmeği kendilerine yedirememişlerdi. Yoksa Ereğli halkı kendilerini teneke çalarak karşıarlardı. Şu halde yapılması gereken, limanda ve sahillerde işleriyle güçleriyle meşgul denizcileri yakalayıp, bunlar Recep Reis’in adamlarıdır diye Ereğli’ye götürüp teşhir etmektir. Hatta ellerini kollarını bağlayarak oradan da İstanbul’a gönderirlerdi. Onlar için en kolayı da bu idi. Bu iş için Howe’dan alelacele filikalar indirildi. Bu filikalar bile Recep Reis’in attığı kurşunlarla delik deşik bir vaziyette idi. Howe mürettebatı evvela bir yelkenliden iki genç adamı aldılar. Arkasından üç dört kişi daha topladılar. Bunları döve söve Fransız muhribine götürdüler. Ellerini kollarını arkalarına bağlayarak gemi ambarına kapattılar. Eh.. işte şimdi başarmış sayılırlardı!

Sözde Kefken fatihleri Ereğli’ye girerken!

Howe muhribi sabah sabah Ereğli Limanı’na girerken düdüklarını öttürüp ortalığı velveleye vermişti. Ereğli’de bulunan milliyetçiler, Recep Reis’in yakalandığı düşüncesiyle hayli üzölmüşlerdi. Hemen herkes iskeleye koştu. Bu esnada Howe’nin filikaları da birer birer iskeleye yanaşıyordu. En başta gemi kaptanı çıkmıştı. İskeleye dökülen Rumlara gülerek, eşkıyaların ellerini kollarını bağlayıp getirdiğini, Divan-ı Harp’e gönderip hepsini kurşuna dizdireceğini atıp tutuyordu. Arkadaki filikada hakikaten kolları bağlı üç beş kişi vardı. Fakat bu biçarelerin korsana benzer tarafları yoktu.

Hele Ereğli Liman Reisi Nazmi Bey içlerinden ikisinin üç gün evvel Ereğli’ye tuz getirip sattıklarını bizzat görmüştü. İskeledeki Türkler hemen şanlı Howe’un başarısını! anlamışlardı. İskeleye yanaşan filikaların delik deşik olmasına gemi projektörünün parçalanmasına göre Fransızlar, kollarını arkalarına bağladığı biçareleri Kefken kayalıklardan değil Karadeniz’den balık avlar gibi

yakalamış olmalıydılar. İki gün sonra hakikat meydana çıkmış eşkıya oldukları söylenen gemiciler serbest bırakılmak zorunda kalmıştı.^[67]

1 Haziran 1920/İpsiz'in adamları yakayı ele veriyor

Hafız Mehmed Ragıp, aslen Rize'nin Gündoğdu nahiyesinin, Armutlu köyünden Hacıoğulları'ndan İslâm Bey'in oğlu olup İstanbul'a hicret etmiş ve Sarıyer'de oturuyordu. Milli Mücadele'nin başlamasıyla beraber İstanbul'dan Ankara'ya taşınan cephanelerin deniz yolu ile sevk edilmesinde büyük hizmetler yapıyordu. İstanbul'daki askeri depolar İngiliz nöbetçilerinin muhafazasında olduğu halde o ne yapıp yapıyor, adamları ile bu depoları boşaltıyor ve Anadolu'ya sevk ediyordu. Yine bir gün iyi bir vurgun yapmış motoru ağzına kadar silah ve cephanelikle doldurmuş, dümeni de Bilal Kaptan'a emanet etmişti. Ne var ki daha Sarıyer-Yenimahalle açıklarında bulunan motor, henüz demir almadan yakayı ele vermişti. İspiyonculuğu, umumî harp esnasından kalma Alman Bernhard yapmış, üç-beş kuruşa sebep meseleyi İngiliz zabıtasına gammazlamıştı. Tarihler 31 Mayıs 1920'yi gösteriyordu. Bu ihbar üzerine bir İngiliz yüzbaşı deniz merkezine başvurarak yanına aldığı memurlar ile birlikte motoru aratmış ve nihayet ambarda döseme tahtaları arasında aradığını bulmuştu. Bin bir tehlike ve zahmetle silahhaneden çıkartılan elli bin kadar mavzer fişeği ile 41 adet muhtelif cins ve çapta harp silahları düşmanın eline geçmiş bulunuyordu. Üstüne üstlük Hafız Mehmed Ragıp ve Bilal Kaptan ile tayfalardan, Mahmud, Hasan ve Süleyman da ele geçirilip Galata'da Arabyan Hanı'nda İngiliz Kumandanlığı'na teslim olunmuştu. Üstelik Hafız Mehmed'in üzerinde çıkan mektuplardan Kefken Adası'nda "ıcrayı şekavet eden" ve "Kuvay-ı gayr-i milliye" ile teşrik-i mesai eden İpsiz Recep ve Sakallı Mehmed ile münasebetleri bulunduğu anlaşılmış ve söz konusu silahları bu eşkıyalara verilmek üzere kaçıracağı ortaya çıkmıştı.^[68]

Hafız Mehmed üç ay hapsedilmiş... Çok işkence görmüş ve günün birinde kurtulmuştur. Kurtulur kurtulmaz da aynı işe yeniden koyulmuş, İpsiz Recep vasıtasıyla Anadolu'ya yeniden silâh ve cephane göndermeye devam etmiştir.^[69] Milli dava uğrındaki hizmetlerinden dolayı Ankara hükümetince Milis Binbaşı rütbesi ile taltif edilmiştir.^[70]

İPSİZ KARASU (İNCİLİ)'DA

Karasu'da hakimiyet mücadelesi

İpsiz Recep, gerek hükümet kuvvetleri ve gerekse Fransızlar tarafından yapılan iki büyük baskından başarıyla sıyrılmışsa da Kefken'in artık kendisi için güvenli bir yer olmadığı kanaatine varmıştı. Elbette ki bunun devamı gelebilirdi. Bir torpido gemisi gönderenler bir dahaki sefere iki, üç hatta dört savaş gemisi gönderebilirlerdi. Öyleyse biraz daha iç kesimlere çekilmeli ama denizden ve bu bölgeden de fazla uzaklaşmamalıydı. Bu özelliği ancak Karasu taşıyordu. Fakat bu esnada Karasu da Yunan kuvvetleri bulunmaktaydı. Bununla beraber merkez kuvvetlerinden hayli uzakta olan Yunan kuvvetlerini ani baskınlarla sindirmek ve defetmekte mümkün olabilirdi.

Nitekim İpsiz Recep'in Kefken'den Karasu'ya gelmekte olduğu duyulunca buradaki Yunanlı askerler hemen çekilip kaçtılar. İpsiz Recep, Karasu'ya geldiğinde Haziran başlarıydı.^[71]

Recep Reis Karasu'ya geldiğinde Yunanlılar kaçmıştı ama Rum çeteleri ve Anzavur taraftarı bazı işbirlikçiler hâlâ sağda solda faaliyetlerine devam ediyorlardı. İlk iş olarak işbirlikçi birkaç köylüyü yakalayıp hainlikleri sebebiyle kurşuna dizmiştir. Daha sonra bu kuvvetler ile kıyasıya bir kavgaya tutuştu. Fakat sonunda bir avuç adamıyla bölgeye hâkim olduğu gibi bütün Rum eşkıyalarını ve Anzavur taraftarlarını sindirmeye ve kaçırmaya da muvaffak olmuştur.^[72]

Soldan Sağa: Mehmet Altıkanoglu, Osman Altıkanoglu, Salih Cavuş (Sürmeneli), Süleyman Asaf (Topçu Yüzbaşı), Ali Kansız [73]

Yeni üs Karasu

Artık Karasu İpsiz Recep Çetesi için bir üs haline getirmişti. Ancak muhtelif görevlendirmeler ve gerekli operasyonlar esnasında buradan ayrılıyor sonra yine buraya dönüyordu. Bu sıralarda Rize'den beş arkadaşı ile gelerek İpsiz Recep'e katılan Zekeriya Tiryaki, onu Karasu'da bulmuştu. Durum adamakıllı karıştı ve İpsiz Recep, İstanbul hükümetinin emrinde çalışan Çerkez Anzavurla işbirliği yapan bazı Abazalarla çarpışmaya devam ediyordu. İpsiz'in bu arada halkı bilinçlendirme ve silahlandırma çalışmaları da vardı. Silah kaçakçılığı sadece bir memleket meselesi değil aynı zamanda bir geçim kaynağı halini de almıştı. İstanbul'dan gelen bazı takacılar ise nereden ele geçirdikleri tüfek ve cephaneyi İpsiz Recep vasıtasıyla halka satıyorlardı. Herkes bir silâh ve birkaç yüz kurşun tedarik etmeye bakıyordu. İşe yarar bir tüfek 50 liraya kadar satılabiliyordu. Zekeriya Tiryaki'nin anlattığı şu anekdot oldukça ilginçtir:

Kadın, delikanlıya soruyor:

— Tüfeğin var mı senin?

— Yok.

— Neden almadın?

— Param olmadığı için.

— Al şu öküzü sat da kendine bir tüfek al.

Bu arada çetenin sayısı her geçen gün artıyordu. Çeteye katılanlar arasında Zekeriya Tiryaki'nin tabiriyle "ipten, kazıktan kurtulmuş olanlar" da bulunuyordu. Bir gün de Kastamonu Cezaevi'nden kaçan iki idam mahkûmu gelmiş, Emice de bunları derhal kabul etmişti. Ancak kısa bir süre sonra o bölgenin komutanı olan Muhittin Paşa'dan bir haber geldi. Bu iki mahkûmu istiyordu. İpsiz, Muhittin Paşa'ya şöyle bir cevap yazdırdı: "*Paşam, bizim burada gördüğümüz iş öyle nazik beylerle yahut hoca, hacı takımıyla görülmez. Bize böyle gözü pek adamlar lazımdır. Onun için rica ederim, bunları bana bırakınız.*"

Paşa'dan hiçbir cevap gelmemiş; belli ki o da bunu uygun bulmuştu. [74]

İşbirlikçilere verilen ders

Karasu Nahiyesi'nin Cihadiye Köyü'nde Edik Ağa adında geçmişte bölge halkına yaptığı zulümleri ile meşhur olmuş ve bu yüzden devletle arası açılmış bulunan bir kolcubaşı bulunmaktaydı. [75] Mayıs ayı başlarında bastırılan Düzcce Ayaklanması sırasında ikili oynayan bu Kolcubaşı'nın adamları Karapınar köyünde Rizeli Sülukoğlu Topal Osman'ı pusuya düşürmüşlerdi. Osman'ın Ali adında bir kardeşi vardı. Ağabeyinin kanını onlara bırakmayacağı açıktı. Altı arkadaşıyla birlikte Karapınar-İncili arasında birkaç kez pusu kurmalarına rağmen başarılı olamadılar. Bu defa geniş çaplı bir darbe vurabilme hususunda İpsiz Recep ile anlaştilar. İntikamları müthiş olacaktı. Bu işlere bir son vermek için onu İncili'ye davet ettiler. Barış yeri Nahiye Müdürü Hendekli Bahadır'ın makam odası olacaktı.

Üçüncü davete icabet eden Edik Ağa, hiçbir şeyden şüphe etmeksizin otuza yakın adamı ile kasabaya indi. Sekiz seçme adamı yanında olduğu halde nahiye binasına girdiler. Barışma şerefine meydana kurulan kazanlarda kesilen sığır ve koyun etleri pişmekteydi. İpsiz ve Edik el sıkıştilar. Kahveler içildikten sonra birlikte kavisli merdivenlerden inilirken birden bire yukarıdan bir tüfek patladı. Edik Ağa kanlar içindeydi. Beyninden vurulmuştu. Abaza eşrafından Ömer, Kargaşalık

anında bir fırsatını bulmuş kendisini dışarı atmıştı. Fakat Kanburoğlu Sokağı başındaki Salih Ağa'nın kahvesinin köşesinde dikilen Sandıkçı Hüsnü'nün tüfeğinden çıkan kurşun onu da yere sermişti. Düşürdükleri pusuyu geç anlayan Abaza Edik Ağa'nın adamları birer ikişer yok ediliyorlardı. Nahiye binasına Edik Ağa ile birlikte giren diğer yedi kişi bir odaya sokulmuş, üzerlerine açılan yayılım ateşi ile üst üste bir ölüm yığını haline konulmuşlardı.

Cesetler kaldırılırken yığının altında kalan Hafız adındaki şahıs, tesadüfen küçük bir sıyrık dahi almadan kurtulmuştu. Onun bu şansını İpsiz Recep Reis de tanıdı ve serbest bıraktı. Cesetler at arabalarına gelişigüzel doldurularak gömüldüler. Böylelikle Milli Mücadele önünde set oluşturan işbirlikçi hainlere de bir ders verilmiş oluyordu.^[76]

Ancak düşman da boş durmuyordu. Yunanlılar ve Rum çeteleri ile birleşen Anzavur taraftarı işbirlikçiler Karasu'ya ani ve şiddetli bir baskın yapmaya karar verdiler. Sayıları 600'ün üzerindeydi.^[77] Maksatları, ne pahasına olursa olsun İpsiz Recep'i tutup öldürmek, adamlarını da hiç olmazsa birer kazığa vurmaktı. Ama emellerine ulaşamadılar. Mustafa (Uzun), Salih Çavuş, Kolcunun Hüsnü, Hasan Çavuş, Parmaksız Ahmed, Bayram Ali ve İsmail Hakkı adındaki nöbetçiler işin farkına vararak Bağırhan Köprüsü civarında önlerini kestiler ve sabaha kadar devam eden sert çatışmalar neticesi onları geri dönmeye mecbur bıraktılar. Abazaların bu güçlü baskısı sayıca oldukça yetersiz olan İpsiz Recep'i çare aramaya sevk etmişti. İlk önce yapılması gereken daha güvenli bir bölgeye çekilmek olmalıydı. Karasu'dan Küçükboğa mevki yolu ile Akçakoca'ya çekilme kararı verdi.^[78]

“Bana Rize'nin eşkıyaları lazım”

Karasu'da bu yaşanan hadiseler aşırı derecede hiddetlenen İpsiz Recep, Akçakoca'da doğru telgrafhanenin yolunun tuttu. Artık emrinde olan kuvvetlerin kendisine yetmediğini görmüştü. Aklına ilk gelense Rize'de ve sair yerlerde hapisanelerde boş boş ömür tüketen ancak cesur ve atılgan hükümlülerdi. Bunun için Rize Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Mehmed Efendi'ye derhal şu telgrafi yazdırdı:

“Ey koca Mehmet Efendi! Burada Rumlar, Abazalar Karadenizlilerin mallarına canlarına kastederken sen Rize sokaklarında bastonuna dayanıp geziyorsun. Hemen bütün Rize eşkıyasını toplayıp Tuzcuzaâde Halit Ağa'nın maiyetine verip buraya gönderesin.”^[79]

Mehmed Efendi bu telgrafi alır almaz doğruca mutasarrıfa giderek, kendisine su sözleri söyledi:

— Rizeyi bildiğiniz gibi eşkıya istilâ etti. Bunun önü bir türlü alınamıyor. Yolları kesiyorlar, şunu, bunu soyup duruyorlar. Durmadan adam öldürüyorlar. Bir şey yapamıyorsunuz, zindan da eşkıya ile dolu. Yenilerini koyacak yer yok. En iyisi Ankara'ya yazalım, bunları İpsiz Recep'in yanına gitmek şartıyla affettirelim. Onun emrinde gâvurlarla harp etsinler. Bu katil ve eşkıya güruhunun bir kısmını Yunanlılar vurur, bir kısmını da İpsiz Recep temizler. Bir kısmı da ıslahı nefsederek günahlarını öder. Biz de Rize'yi bu şekilde temizlemiş oluruz.

Mutasarrıf bu teklifi yerinde bularak durumu Ankara'ya telgrafla bildiriyor. Kısa bir zaman sonra da Atatürk, Rize Jandarma Alay Kumandanı Şükrü Bey'e bu doğrultuda emir vermiştir.

Bunun üzerine doğruca Rize zindanına gidildi. Mutasarrıf orada mahkûmlarla bir konuşma yaptı. Vatanın durumundan, İpsiz Recep'in gayretlerinden bahsetti. Onun emrinde çarpışmaya hazır olmalarını bildirdi. Zekeriya Tiryaki; “*Ben doğrusu bundan pek bir şey çıkacağını ummuyordum*”^[80] diyor ama aslında hiçte onun düşündüğü gibi olmadı.

Atatürk İpsiz'i Sakarya sahil kumandanı yapıyor

İpsiz Recep, bir avuç gönüllü ile geldiği bu bölgeye hâkim olduktan ve milli kuvvetlere yardıma başladıktan sonra şöhreti bir anda yayılmıştı. Bunun üzerine Bolu'daki milli kuvvetlerin başında

bulunan Nureddin Paşa da kendisini görüşmek üzere çağırmıştı. Yanına on adamını alarak Nureddin Paşa'nın karargâhına giden Recep Reis, burada Paşa'nın yaveri tarafından karşılanmış, ancak yaverin görüşmeye girmeden önce silahını kendisine emanet etmesini istemesi üzerine ondan şu cevabı almıştı:

— Ben gece uyurken bile tüfeğimi yanımdan ayırmam!

Kararsız kalan yaver onu bekleterek Nurettin Paşa'nın yanına girip durumu bildirmiş, Paşa da tüfeği ile girmesine müsaade etmiştir.

İpsiz Recep, içeri girdiğinde Nurettin Paşa'da bunca maceraların kahramanı olan bu adamı dikkatle süzdükten sonra şu soruyu sormuştur:

— Sen nesen, inmişin, cin misin, maksadın nedir, bu davaya ne maksatla katıldın?

Bu sorulara İpsiz Recep'in cevabı şudur:

— Ben uzun yıllar hep babama^[81] muhalif çalıştım. Onun git dediği yoldan gitmedim de hep ona zarar veren yolda yürüdüm. Bugün ise ortaya babamın bir düşmanı çıkmıştır. Ne kadar hayırsız bir evlât olsam da bana düşen, onu yok edinceye kadar çalışmaktır. Maksadım bundan ibarettir.

Bu cevaplardan oldukça memnun kalan Nureddin Paşa durumu hemen Ankara'ya bildirmiş, Atatürk de ona "Sakarya Sahil Kumandanı" unvanını vererek, bir de mühür göndermiştir.

Sakarya Sahil Kumandanlığı meselesini Murat Sertoğlu'na bu şekilde aktaran Mehmed Keçeli, kendilerinin Rize'den "eşkıyalarla birlikte" İpsiz Recep'e katılmak üzere geldiklerinde Emice'nin bu unvana sahip olduğunu söylemektedir.^[82]

8-18 Haziran 1920/Ereğli işgalcilerden temizleniyor

8 Haziran 1920 günü Fransa bir gambotunu nakliye gemisi ile beraber Ereğli Limanı'na gönderdi. Fransız Filosu'ndan bir subay ve tercüman karaya çıkarak kaymakamlığa gittiler. Korsanlık ve haydutluk olayları karşısında menfaatlerini korumak için Heraklia Tepesi'ne (bu günkü Ereğli kulesinin bulunduğu tepe) asker çıkartıp kamp kuracaklarını bildirdiler. Aynı zamanda dirlik ve düzenin korunmasında Osmanlı Devleti'ne yardımcı olmak istediklerini de belirtmeyi ihmal etmediler. Fransızlar bu görüşme sonrasında aynı gün nakliye gemisiyle getirdikleri askerlerle şehri işgal ettiler.^[83]

İpsiz Recep, tam Karasu'ya yerleşmiş ve çevresini temizlemişti ki, bu haber kendisine ulaştı. Fransızlar, bu zamana kadar sadece kömür havzaları ile ilgilenirken bu sefer şehri tamamen işgal etmişler giriş çıkışlar, resmi daireler tamamen onların kontrolü altına girmişti. Üstelik işgal gerekçelerden biri de Karadeniz'deki korsanlık hadiseleriydi.

Ereğli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti durumdan derhal Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa'yı haberdar etti. Mustafa Kemal Paşa'dan gelen cevabî telgrafta ise Fransızların bu hareketine karşı gerekli tedbirlerin alınacağı ancak bu tedbirlerin tesirini gösterinceye kadar kaza dâhilindeki milli kuvvetler ile gerekli direnişin gösterilmesi emrediliyordu. Aynı anda çevredeki milli kuvvetler de durumdan haberdar ediliyor ve Ereğli savunması için kendilerine emir veriliyordu. Bu arada aynı emir İpsiz Recep'e de ulaşmıştı.^[84]

İpsiz Recep bütün kuvvetini toplayarak Ereğli üzerine yürüdü. Burada önce bir keşif yaptırdı. Görünüşe göre, Fransızlar limanda kaldıkları müddet içinde geceleri nöbetçileri çoğaltıyor, gündüzleri de karaya çıkıp eğleniyorlardı. Bu halde yapılacak bir baskın gündüzün tam ortasında olmalıydı. Alınan karara göre üçer kişilik guruplarla kayıklara binilecek ve balık avlama bahanesiyle yaklaşp gemiler bomba yağmuruna tutulacaktı. Nihayet Recep Reis emrini verdi:

— Haydeyn uşaklar göreyim sizi! Sikovatların (Korvet) hadlerini bildurelim!

Fakat tam o sarada harp gemilerinden top ateşi başlamıştı. Bir şeylerin döndüğünü sezen İpsiz

Recep'e yanına gelen adamlarından biri Abazalara Fransızlara ispiyonluk yaptıklarını bildirmesi üzerine, çete bu defa tüfek ateşine geçti. Koca kurt hırsından yerinde duramıyordu. Sıkılı yumruklarını aralıksız ateş eden Fransız Korvetlerine sallayarak:

— Ula Gâvurun dinsuzleri! Yardakçılarınız etti habü işi bağa. Habunu yanınıza korsam bağa da İpsüz demesunler! Sözleriyle avazı çıktığı kadar bağıyordu. Güçlkle teskin edildikten sonra Alaplı'ya çekilme emrini verdi. Yol boyunca sınırlenen, titreyen ve ikide bir burnunu çeken İpsüz Recep Reis, yanındakilerin yakasından çekerek:

— Ha uşaklar, bana bi tane ensesinden kesilmedik işbirlikçi getirene bir koç vereceğüm! Diyordu.

Alaplı'da iyi karşılanan çete efradı evlere taksim edildi. Çok yorgun olanlar sofalara serilen şiltelere uzanmışlardı. Çete ileri gelenleri ise köy odasında toplanmışlardı. İpsüz Recep bir anda ayağa kalktı ve yanındaki Şerif Kaçıran'a:

— Ula aynayla başbağlayan! Uşaklara haber ver, habü gece gavur silkovatlarını batıracağız! ...

Dedikten sonra, gözlerini uzaklara dikerek gürlledi:

—Dinsizun kopelleri (Piçleri)! Şimdi yedum sizi...

Akşamın geç vaktinde Alaplı çarşısı insan selinden geçilmez hale gelmişti. Evlerinden fırlayan köylüler, sahile çekili teknelerini "heyemola" ile denize sürüyorlardı. Bir anda dolan takaların küreklerine yapışan çelik eller, onları sabahın alacakaranlığında Ereğli'ye getirdi. Ne yazık ki limanda yabancı hiç bir gemi görünmüyordu. Az sonra anlaşıldı ki top atışlarına karşı tüfekle mukabele edenlerden korkan Fransız harp gemileri selameti firarda bulmuşlardı.[\[85\]](#)

Anzavur artıkları Akçakoca'da

İpsüz Recep bütün kuvvetiyle Ereğli'ye geçince, meydanı boş bulan Anzavur artıkları hemen Akçakoca'yı işgal etmişlerdi. Hepsisi de atlı olan bu kuvvetler bir taraftan kasabayı yağma ederlerken diğer yandan da kaymakam ve memurlar tayin etmişler ve Akçakoca'nın İstanbul hükümetine bağlanmış olduğunu ilan etmişlerdi.

Recep Reis bu sırada Ereğli'deki işini tamamlamış Akçakoca'nın işgal edildiğini öğrenir öğrenmez bütün kuvveti ile ve yıldırım hızı ile Akçakoca'nın üzerine yürümüştü.

Reis'in gelmekte olduğunu haber alan Anzavur taraftarları bir anda dağılıverdiler. O mağrur tavırlarından eser kalmamıştı. Atına atlayan kaçmaya bakıyordu. Bu arada halkın mallarını da yağma etmeyi ihmal etmiyorlardı. Halk bu durum karşısında pek üzgün ve çaresizdi. Yapacak bir şeyleri yoktu. Bu sebeple İpsüz Recep'in gelmekte olduğu haberi herkesi sevince boğdu. O esnada bir ziyaret için Akçakoca'da bulunan Kefken Fenercisi Hüseyin Çavuş bundan sonrasını şu şekilde anlatıyor:

“Kasabada kimse kalmayınca İpsüz Recep'in gelmiş olduğunu anladım. Hemen deniz kenarına koştum.

Baktım amcam orada idi. Kahvenin önünde. Birkaç adamı ile oturuyordu.

Beni görünce:

— Ooo!, sende mi buradasın? Diye sordu.

— Bir ziyaret için gelmiştim. Kısılıp kaldım! Dedim.

— Yazık ki geldiğimizi duyup hepsi kaçtılar, dedi. Şunlardan bir kısmını olsun temizleyemedik.

Biz kendisiyle konuşurken bir çocuk koşa koşa yanımıza geldi. Limandaki takalardan birisini işaret ederek:

“Şu takanın içinde üç tane eşkıya saklı” haberini verdi. Bunlar nasılsa kaçamayıp oraya saklanmışlardı. Amcam hemen yanındakilere emir verdi:

— Birkaç kurşun atın haşuraya!

Uşaklar hemen tüfeklerini kaldırıp ateş etmeye başladılar. O anda takanın içinden feryatlar gelmeye başladı. Böylece hakikaten eşkıyaların saklanmış buldukları belli oldu. Uşaklar feryatlar kesilinceye kadar ateş etmeye devam ettiler. Feryatlar kesilince Recep Reis

— Yazık oldu! Dedi.

Ben Onun ne demek istediğini anlayamamıştım. Hem adamların öldürülmesini emretmişti, hem de şimdi onlara acıyordu:

— Ateş etmelerini sen emir etmedin mi?

— Evet!

— Peki şimdi?

— Yok kardaşlık! Ben olara değil, takaya acidum. Adamcağuzun malini sakatladuk!

Ancak o zaman’ işin iç yüzünü anlayabildim.^[86]

25 Temmuz 1920/Ağva’nın işgali ve Hamza’nın şehit edilmesi

25 Temmuz 1920 günü çetesi ile birlikte Ağva’ya giren İpsiz burada bazı kişileri cezalandırmışlardır. Bilahare çarşı içinde uygunsuz davranışlarını gördüğü kendi arkadaşlarından birisini de iki el silah sıkarak öldürmüştür. Ağva’ya gelmekte iken ahaliye ait bir takım koyun ve sığırlara el koymuşlardı. Bu sebeple Şile’den takiplerine gelen kuvvetle çatışmaya girmişler ve bu çatışma esnasında yeğeni Hamza şehit düşmüştür. Canı çok acıyan İpsiz, yeğenin cenazesini bu civarda Üzümbağları denen mevkie defnettikten sonra intikamını almak üzere Şile’ye hareket etmişti. Ancak, Ağva Telgraf Müdürü Rıfkı Efendi bunu hemen Şile’ye yetiştirmişti. Recep Reis durumu fark ettiğinde adamlarından bir kısmını telgraf müdürünü cezalandırmak üzere göndermişse de Rıfkı Efendi kaçmak suretiyle kendini kurtarabilmişti. Rıfkı Efendi’yi bulamayan çeteler, telgrafhanenin kasasını soymak istemişler, ancak bu kez de jandarma takım kumandanının devreye girmesiyle bundan vazgeçmişlerdi. Durumdan etkilenen köylüler ile Şile kazası ve Ağva halkı göç etmek zorunda kalmışlardı.^[87]

8 Ağustos- 3 Eylül 1920/II. Düzce İsyanı

19 Temmuz 1920’de Hendek’in doğusunda yer alan Nuh ve Akıntı köylerinde başlayarak Düzce’ye kadar ulaşan Nuhveren İsyanı’nın halledilmesinden^[88] bir müddet sonra asiler Düzce üzerine yürümek için tekrar faaliyete geçtiler. Bu sırada Orhangazi Müfrezesi adıyla anılan İpsiz Recep Çetesi de bu civarda bulunmaktaydı. İpsiz Recep’ten başka ayrıca küçük bir kuvvet daha Düzce dışında bekletilmekteydi. Asiler bundan istifade ederek hazırladıkları bir planla Düzce’de yöneticileri alıkoyarak bir gece sabaha karşı İpsiz Recep Çetesi’ne bir baskın düzenlediler ve onları tesirsiz hale getirdiler. Bilahare de Düzce’yi işgal ettiler. 8 Ağustos’ta gerçekleştirilen bu harekâttan sonra isyan sahası Bolu, Mudurnu, Hendek ve Adapazarı’na kadar genişleme eğilimi gösterdi.

Recep Reis’in İzmit’i işgali

Yunanlılar birden Kocaeli cephesinde taarruza geçmişler, İzmit’i, Adapazarı’nı işgal etmişlerdi. İpsiz Recep Çetesi’ne de İznik ovasında Yenişehir cephesinde savaşması emredildi. Buradaki Süvari Fırka Kumandanı Hacı Arif Bey’in emrine verildi. İlyas Sami (Kalkavan), İzmit’i işgalden kurtaran birliğin İpsiz Recep müfrezesi olduğunu belirtmekte ve İpsiz Recep’ten o sıralarda altmış beş yaşında

olmasına rağmen güçlü, kuvvetli ve cesur bir cengâver olarak bahsetmektedir.

Çakır Mehmed'in hali

Göynük ile Eskişehir arasında 13 köy birden isyan etmişti. Bu köylerin bir kısmı Çerkez köyleri idi. İstanbul'dan aldıkları teşvik tahrik sayesinde başkaldırmışlardı. Etrafına topladığı 150 kişilik çetesiyle Yunanlıları destekleyerek Eskişehir dolaylarında eşkıyalığa başlayan Çerkez Çakır Mehmed de bu isyancılar arasında olup başa çıkılamaz hale gelmesi sebebiyle İlyas Sami komutasındaki süvari birlik onun takibine memur edildi. Bu maksatla İpsiz Recep kumandasındaki kuvvet de takviyesine verildi. İlyas Sami anılarında İpsiz Recep Çetesi'nin piyade olduğundan Nallıhan'da kalmak zorunda kaldığını söylemektedir. Operasyon ise Çakır Mehmed'in imha edilmesi ile tamamlanmıştır.^[89] Ancak İpsiz Recep'in eşi Nadire Hanım at üstünde kendisinin de Eskişehir'e kadar gittiğinden ve orada hastalandığından bahsetmektedir. İpsiz Recep'in bu harekâttan geri kalmasının bir nedeni de eşinin hastalanması olabilir.^[90]

8 Ekim 1920/Adapazarı'nın işgali ve bir tren kaçırmaya eylemi

Denizde her çeşit nakliye aracının etkisiz hale getirilmesi konusunda uzmanlaşan İpsiz Recep çetesi bu kez farklı bir eylemin planlayıcısı ve icracısı olmuştur. 8 Ekim'de Geyve'den hareket eden bir milli müfreze fazla bir direnişle karşılaşmadan Sapanca'yı tekrar ele geçirmiş, bu sırada Adapazarı istikametine gönderilen bir kol da Arifiye'deki düşmanı tenkil ederek 6 esir almıştır. Aynı müfreze Beşköprü civarında düşmanla da çatışarak üç saat sonra Adapazarı'na girmeye muvaffak olmuşlardır. Bu esnada İstanbul hükümetinin memurları ve muhalifler firar etmişler ve Sapanca'da olduğu gibi Adapazarı'nda da milli kuvvetler halk tarafından hürmet ve saygı ile karşılanmıştır.^[91]

Bu arada İzmit'ten Adapazarı'na gitmekte olan bir kısmı askerî malzeme yüklü 20 vagonluk bir yolcu ve yük treni Karaçam'a kaçırılmıştır.^[92] Tarihçi Adnan Sofuoğlu, bu trenin İpsiz Recep müfrezesi tarafından kaçırılmış olduğunu iddia etmekteyse de Kâzım Aras, treni kaçıranın Deli Şaban olduğunu söylemektedir.^[93] Ancak bu Deli Şaban, Kansız Ali, Laz Şeref gibi İpsiz Recep'e bağlı çalışan bir çete de olabilir.

Ekim 1920/İpsiz'in adı Karasu'yu kurtardı

İpsiz Recep'in Karasu ve Akçakoca civarlarından uzaklaşmasını fırsat bilip meydanı boş bulan İzmit ve civarı ile Karasu yerlilerinden 1.500 kadar Rum içlerinde 300 kadar yerli hain olduğu halde İzmit'ten gelerek Karasu'ya girmişlerdi. Burada yağma ve soyguna girişmişler, belediye başkanının evini yakmışlar 20 kadar masum sivil öldürerek halktan ayrıca 5.000 lira istemişlerdi. Halk arasında birden bire "İpsiz Recep geliyor!" şayiasının yayılması, hainlerin parayı henüz alamadan kaçmaları için yeterli olmuştu.^[94] Artık İpsiz'in kendi olmadığı zamanlar hayaleti iş görüyordu.

Rizeli eşkıyaların İpsiz Çetesi'ne katılması

İpsiz Recep'in Akçakoca'dan takviye kuvvetler gönderilmesi konusunda çektiği telgraflar boşa gitmemişti. Telgraflar Rize Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne ulaşır ulaşmaz derhal harekete geçilmiş Rize, Hopa ve Ardeşen'de tellâllar çıkartılarak durum dağlarda bulunan eşkıyalara da ilan edilmişti. Cepheye gideceklerin af olunacağını öğrenen birçok eşkıya da dağdan inerek İpsiz'in emrine girmek üzere Rize'ye gelmişlerdi. Böylece büyük bir kuvvet toplanmış oldu.^[95]

Eşkıyanın bir kısmı silahlı bir kısmı da silahsızdı. Silahları ile yakalanan ve silahlarına el konan eşkıyaya silahları geri verilmişti. Silahsız olanlara da İpsiz Recep silah verecekti. Zamanın ünlü eşkıyalarından Kansız Ali de buradaydı.

Bu karara istemeye istemeye razı olup hapisanede de bir konuşma yapan Rize Mutasarrıfı yine

de “gözüm görmesin” diye eşkıyayı iskeleden motora bindirtmemişti. Bunun üzerine bunlar biraz açığa demirleyen motora binmek için denize atlıyorlar ve yan bellerine kadar ıslanmış halde motora çıkıyorlardı. Bu arada yaşanan duygusal bir konuşmayı İpsiz Recep’e katılmak üzere hazırlananlar arasındaki en genç çeteci ve İpsiz Recep’in yeğeni Mehmed Keçeli şöyle anlatıyor:

Biz Mataracı’nın evindeydik. Henüz motora geçmemiştik. Binenleri seyrediyorduk. Benden başka Kansız Ali, Kalafat Arslan, Alalimoğlu Mahmud bir odada idik. Şükrü Bey geldi.

Ayağa kalkmaya davranınca:

— Ayağa kalkarsanız içeri girmem! dedi. Biz de bunun üzerine oturduk.

Bize birer sigara verdikten sonra:

— İçinizde İpsiz Recep’e en yakın olan kimdir? Diye sorunca;

— Budur, diye beni gösterdiler.

Şükrü Bey pencerenin önüne geldi. Motora binmekte olanları seyrederken gözleri yaşardı. Yanında bulunan ev sahibine:

— Hafız bu millet böyle nereye gidiyor, biliyor musun? Diye sordu.

Hafız:

— Sen elbet bunu hepimizden iyi bilirsin, dedi.

O zaman Şükrü Bey sözlerini şöyle tamamladı:

— Ben evime gitsem denize böyle atlamam. Bu millet ise düşmanla savaşa gidiyor. Böyle bir millet nasıl yenilebilir? Evet, milletimiz cahildir ama çok vatanperverdir, iyilikle ona her şey yaptırılır.

Motorla Rize’den ayrılırken bütün Rize halkı bizi selamtmeye gelmişti. Anlatılmaz bir neşe içinde yola koyulduk. Şarkılar söylüyor, kemeñecinin çaldığı havaya uyararak horon oynuyorduk.^[96]

Bunların bir kısmı posta seferini yapan gemi ile bir kısmı da büyük bir motorla yola çıktılar. Trabzon’a vardıkları zaman Topal Osman Ağa’nın adamları ile karşılaştılar. Bu vesile ile eğlenceler tertip edildi. Ziyafetler verildi. Mehmed Keçeli bu esnada bazı eşkıyaların kaçabileceği endişesinin yaşandığını ancak tek bir mahkûmun bile buna yeltenmediğinden yeminle bahsetmektedir.

Topal Osman, Hafız Muharrem’e çetenin ihtiyaçlarını karşılamak için beş yüz lira kadar para da vermişti. Bu para ile giden kuvvetlerin yiyecek ihtiyaçları karşılandı. Ereğli’ye gelip de İpsiz Recep’in yanına varıldığı zaman, İpsiz Recep, Topal Osman’a bu parayı iade etmiştir.

Bu yolculuk çok güç hava şartları altında yapılmıştı. Trabzon’dan hareket ettikten sonra şiddetli bir fırtınadan sonra Samsun’a büyük güçlükler içinde ulaşılmış ve fırtınanın geçmesini beklemek için orada altı gün beklemek mecburiyeti hâsıl olmuştu.^[97]

İpsiz Recep müfrezesine katılan azılı eşkıya ve korsanların sayısı 500’ün üzerindeydi. Dışarıdan da gönüllü olarak katılanlarla beraber 600 kişiyi buluyordu. Bunlar gelince çetenin kuvveti birkaç misline çıkmış oldu. İlk iş olarak Karasu yeniden ele geçirildi. Karasu çevresinde 13 Rum köyü vardı. Hepsi de Rum eşkıyasına ve Yunan askerlerine yataklık ediyordu. Bunlar da çetenin hâkimiyeti altına alındı. Rumların büyük bir kısmı İzmit’e kaçtılar. İpsiz Recep, boş zamanlarda Rumlardan kalan ekinleri biçtiriyor, hayvanları yadıdırıyor ve hükümetten hiçbir şey istemeden bu kadar kişiyi doyuruyordu.^[98]

30 Ekim 1920/Binbaşı Yusuf Ziya’nın ipsize saldırısı

19 Temmuz'da başlayan Nuhveren ve onu takiben çıkan II. Düzce olayları da sonuçlanmış bulunmaktaydı. Ancak yine de bu isyanların bastırılmasından sonra bölgede ufak çapta da olsa bazı çapulculuk ve isyan hareketleri vuku bulacaktır. Nitekim 30 Ekim'de Adapazarı'nda mütekit Binbaşı Yusuf Ziya, topladığı bir kısım kuvvetle Sakarya'da İpsiz Recep müfrezesine taarruz edecek ve bu hadise de o bölgedeki kuvvetleri epey meşgul edecektir.^[99]

27 Ocak 1921/Alemdar Gemisi'nin zabtı

İşgal altındaki İstanbul'da düşman toplarının şehre çevrilmiş olan namlularının karşısında küçük bir Tük gemisi Kabataş rıhtımına bağlı duruyordu. Bu gemi Alemdar isimli kurtarma gemisi idi. Alemdar'a bir gün Karadeniz'e çıkararak Sinop'a gitme ve bir "asi" gemi olan Preveze gambotunu yedeğine alarak İstanbul'a getirme emri verilmişti. Bir an önce bir fırsat bulup Anadolu'ya geçmeyi planlayan geminin Çarkçıbaşı Kadıköylü Osman Efendi de ne zamandan beri böyle bir fırsatı gözlüyordu. Ne var ki bir süre sonra bu hareketten vazgeçildiği haberi geldi. Ama Osman Efendi kararını vermişti bir kere.

Geminin kaptanı Recep Reis ise esaretten yeni dönmüş ama hâlâ köyüne, çoluk çocuğuna varamamıştı. İstanbul'da yaşamak da bir nevi esaretti zaten. İki kafadar bir araya geldiklerinde ikisi de birbirinin halinden çok iyi anlamıştı. Hiç çekinmeden meseleyi bir birlerine açtılar ve gemiyi kaçırma hususunda bir anlaştılar. Bu iki denizci bu anlaşmayı yaparken Türk denizcilik tarihine altın harflerle yazılacak bir eylemin ilk adımını attıklarının farkında bile değillerdi. Kaçış için üzerinde durdukları tarih, denizcilerin çok iyi bildiği ve beklenen bir fırtınalı gün olacaktı. Böylelikle peşlerinden hiçbir gemi onları takibe çıkamayacaktı. Zaten bir kurtarma gemisi olan Alemdar'ın bu iki emektarı da denizlerin olağanüstü durumları hususunda oldukça tecrübeliydiler. 150 tonluk on mil süratinde olan Alemdarın kazanları 23 Ocak 1921 günü iyice fayrap edilmişti. Kömürünü almış kumanyasını düzmüştü. O gece hareket ettiler. 24 Ocak günü Ereğli Limanı'na girdiğinde onlar için istiklal güneşi doğmuştu. Gemide kendilerinden başka makine lostromosu Ahmed ve 2 yağcı, 3 ateşçi ve 2 güverte tayfası ile birlikte toplam on kişi idiler.

Burada Ereğli Liman reisi duruma el koydu. İlk iş olarak geminin noksan mürettebatı tamamladı. Üsküdarlı İsmail Hakkı Kaptan komutan ve Yüzbaşı Beykozlu Adil Efendi ikinci kaptan tayin edildiler. Ayrıca güverte ve makine mürettebatıyla geminin kadrosu 21'e yükseltildi.

Alemdar'ın kaçırılması İstanbul'da büyük bir telaşa yol açtı. Müttefik kuvvetleri komutanı her tarafa emirler yağdırıyordu. Bu arada Zonguldak'taki Fransız liman reisi de durumdan haberdar edildi. Kaçak gemi her tarafta aranıyordu. C 27 adlı Fransız motor gambotu Alemdar'ı yakalamağa memur edildi.

Mürettebatı tamamlanan Alemdar ise İsmail Hakkı Kaptan'ın kumandasında Sinop istikametine doğru hareket etmişti. Hava soğuk ve Ayandon Fırtınası oldukça etkiliydi. Kaptan gece karanlığında ani olarak üzerlerine gelen bir geminin ışıklarını fark etti. Nitekim birazdan uzun bir düdük sesi duyuldu. Adeta Alemdar'a çarpacakmış gibi hızla ilerliyordu. Durum anlaşılmıştı. Gelen bir harp gemisiydi. İsmail Kaptan hemen dümen kırdı. Gerekirse gemiyi karaya oturtacaklardı. Bu sırada Fransız gambotu sahil ile Alemdar'ın arasına girmişti. Megafonla sorgu başladı:

-Geminin adı nedir?

-Alemdar.

-Nereye gidiyorsunuz?

-Amasra'da karaya oturmuş bir gemi var onu kurtarmaya.

-Kimden emir aldınız?

-Amirimizden.

-Ben de kumandanımdan sizi yakalamak emri aldım. Sizi tevkif ediyorum!

Artık yapacak bir iş kalmamıştı. Gambot Alemdar'a yaklaştı ve Fransız askerler gemiye girdiler. Kaptan'a Zonguldak'a gidileceğini söylediler. Sabahın erken saatlerinde Zonguldak'a getirilen Alemdar zapt edilen bir esir teknesi gibi mendireğe bağlandı.

Birazdan işgal kuvvetlerinin Karadeniz komodoru ve Zonguldak Liman Reisi Deniz Yüzbaşı Tilli silahlı bir manga ile Alemdar'a geldi. Yüzbaşı Alemdar görevlilerince nezaketle karşılandıktan sonra askerlerini geminin muhtelif yerlerinde görevlendirdi. Ve İsmail Kaptan'a gemiyi kaçırانların kimler olduğunu sordu. Gemi kaçırانların Ereğli'de buldukları cevabını alınca da:

-Doğru Ereğli'ye! Direktifini verdi.

Fakat Tilli yolda emrini değiştirmiş İstanbul'a devam edilmesini bildirmişti. C 27 gambotu da Alemdar'ı bir mil kadar mesafeden takip ediyordu. Bu gelişme Alemdar mürettebatının yüreğini sızlatmaya yetti. Sevinçleri yarıda kalmıştı. Üstelik gittikleri yol kendilerini idam sehpasına da götürebilirdi. Bir esir gibi acz içinde hareketsiz sehpalarda can vermektense kahramanca dövüşerek ölmek lazımdı. Gerek İsmail Hakkı gerekse Çarkçıbaşı Adil Beyler, bu işe karar vermişler ve mürettebata da bu niyetlerini ifşa etmişlerdi. Çarkçıbaşı Beykozlu Adil Bey, Fransız Yüzbaşı Tilli ile boy ölçüşmeği üzerine almıştı. Mürettebat da bir fırsatını bulup Fransız muhafızların üzerine saldırıp silahlarını ellerinden alacaklardı; o anda bayrak ruhu, süngü ruhu dile gelmişti. Türk denizcileri için yapacak belki de başka bir şey kalmamıştı. Çarkçıbaşı Adil Bey bu düşünceyi herkesin kulağını fısıldayarak söyledi. Talimata göre İsmail Hakkı Kaptan düdükle çalınca güvertede iş gören denizciler muhafızlara saldıracaklardı.

Gemi İstanbul istikametinde ilerliyordu. Esasen İsmail Hakkı Kaptan kendisine güven de sağlamıştı. Sadakatinden emin olduğu için, onu bir aralık kamarasına çağırdı ve bavulunda getirdiği şampanyasından ikram etmek istedi. İsmail Hakkı Kaptan kamaraya indi ama teklif edilen şampanyayı reddetti. Fransız yüzbaşısının sadece bir purosunu alıp içmeğe başladı. Yüzbaşı Tilli'nin şampanya içmeğe başlaması ve üçüncü şişeyi bitirishi Türk denizcilerinin ekmeğine yağ sürmüştü. İşler yolunda gidecekti. Bu sırada Çarkçıbaşı Adil de güverteye çıkmıştı. Yüzbaşı Tilli merak etti:

— Bu subay elbiseli kimdir?

— Çarkçıbaşı Yüzbaşı Adil!

Yüzbaşı Adil, bu suretle Tilli'nin kamarasına kolaylıkla girmek fırsatını kazanmıştı. Artık harekete geçme zamanı yaklaşıyordu. Bu sırada gemi komutanı, Fransız misafirine çay da ısmarlamıştı. Çaylar içildikten sonra komutan izin isteyerek köprü üstüne çıktı. Etrafına bakındı. Bababurnu'ndan tam 11 mil uzaktaydılar. Saat 11.30'du. Öğleye tam yarım saat vardı. Kurtuluş vakti gelmişti.

Yüzbaşı Adil de Fransız misafirinin kamarasından çıktı ve doğru kaptan köşküne giderek komutana işret etti:

— Her şey alesta!

O sırada kaptan elindeki polis düdüğünü öttürdü. Güvertedeki Türk erleri işareti almıştı. Fransız erlerine bir hamlede saldırdılar. Geminin güvertesinde müthiş bir boğuşma başlamıştı. Recep Reis'le Adil ve İsmail Hakkı Beyler kaptan köşkündeki iki silahlı Fransız bahriyelisini ellerinden silahlarını alıp sımsıkı bağladılar. Recep Reis dümende kalmıştı. İsmail Hakkı Kaptan'la Yüzbaşı Adil, Tilli'nin kamarasına girdiler. Fransız yüzbaşısı arka üstü yatmış kitap okuyordu.

Gemideki gürültüden ve kapıyı vurmada odasına girmesinden Tilli durumu anlamış gibiydi. Nitekim kamara kapısının dışında da iki kahraman Türk denizcisi duruyordu. Gemi komutanı Fransızca biliyordu. Fransız yüzbaşısına sükunetle teslim olmasını teklif ettiği zaman o fırladı, tabancasına sarıldı. İşte bu sırada Yüzbaşı Adil'in hasmının bileğine yapıştı, tabanca tekrar masanın

üstüne düştü. Aralarında müthiş bir boğuşma başladı, bir ara Fransız yüzbaşısı yerinin elverişli olmasından faydalanarak arkasına yaslanıp Türk yüzbaşısının yüzüne zalimane bir tekme vurdu. Adil Bey'in yanağı yaralanmıştı. Kanların akmasına aldırmadan müthiş bir saldırıyla Fransız'ı yıktı. Onu öldürmek elindeydi ama bunu yapmadı. Tilli, iki elini yukarı kaldırarak yalvarmağa başladı. Teslim olmuştu. Gemideki silahlı Fransız erler de teslim olmuşlardı. Hepsinin elleri bağlanarak ambara kapatıldılar. Yüzbaşı Tilli üzeri aranırken arka ceplerinden biri Browning, diğeri Smith Weston olmak üzere iki tabancası daha olduğu anlaşıldı. Bu silahlar da müsadere edildi. Komutan Tilli'ye;

— Zonguldak'tan çıkarken Ereğli'ye gitmemizi söylemişsiniz. Şimdi arzunuzu yerine getireceğim, dedi.

Tilli bu alaylı sözlere mukabele edemedi, başını önüne eğdi. Tilli, kamarada bırakılarak kapısı kilitlendi. Alemdar, yine Türk mürettebatının idaresine geçmişti ama henüz kurtulmamıştı. Fakat kısa bir süre sonra belanın büyüğü gelip çatmıştı. Alemdar'ın başının Ereğli istikametine çevrildiğini gören Fransız gambotu hızını arttırmış ve Alemdar'ın üstüne doğru son süratiyle gelmeğe başlamıştı. Asıl muharebe şimdi başlıyordu.

Muharebe ve zafer

Yeniden komutayı eline alan İsmail Hakkı Kaptan'ın gür sesi işitildi:

— Alabanda iskele!

Geminin başı Ereğli istikametine çevrilmişti. Recep Reis dümen başındaydı. Türk denizcileri gemilerinin idaresine tekrar kavuştuklarından memnundular. Bütün çeviklikleriyle iş başına koştular.

Çarkçıbaşı Beykozlu Adil, Fransız yüzbaşısını odasına hapsettikten sonra kaptan köşküne komutanın yanına çıktı. İkisinin de gözleri Zonguldak taraflarına çevrilmişti.

Saatte 20–25 mil sürati olan Fransız gambotunun komutanı Alemdar'ın yolunu değiştirdiğini görünce, Türk gemisinde neler olduğunu anlamakta gecikmemişti. O da süratini arttırarak bütün hızı ve hıncıyla Alemdar'ın üstüne saldırmıştı.

Geminin baş tarafında görevli olan ikinci kaptan üsteğmen Ali sordu:

— Ne yapacağız?

Komutan İsmail Hakkı Kaptan cevap verdi:

— Harp!

Gerçekten savaşmaktan başka çare yoktu. Komutan da biraz önce köprü üstünde Çarkçıbaşıyla görüşerek buna karar vermişti. Çarkçıbaşı Yzb. Adil zaten tayfaları teşkilatlandırmış, Fransız erlerinden alınan silahları dağıtmış, savaşa hazırlamıştı.

Tabancaları subaylara yirmişer mermisiyle verdikten sonra kendisi de mavzerlerden birini aldı. Geriye kalan iki mavzeri de nişancılıklarını bildiği iki ere verdi ve onları mevzilerine yerleştirdi.

Bu hazırlıklar, çaresizlikten doğan, son tedbirlerdi. Üzerlerine gelen Fransız gambotunun hem topu, hem de makineli tüfeği vardı. Buna rağmen dövüşeceklerdi! Muharebenin idaresini çarkçıbaşı üzerine almıştı. Komutan megafonla mürettebata şu emri verdi:

— Geminin kumandası bendedir!

— Ellerinizi silah bulunanlar, Yüzbaşı Adil Bey'in idaresinde muharebeye hazır olun! ...

Silahlılar siper alarak Fransız gambotunun yaklaşmasını beklediler. Adil Bey, zaten kıt olan mermilerini boşuna harcamamaları için ateş emrini mümkün olduğu kadar geciktiriyordu.

Fransız gambotu on dakika içinde Alemdar'a yetişmişti. Türk gemisini durdurmak için uzaktan bir top attı. Artık ölüm saatinin yaklaştığını haber veren bu korkunç gürültüyü derin bir sessizlik izledi. Hepsi de kelime-i şahadet getirip besmele çekiyorlardı. Kararlarını vermişlerdi; teslim olmayacaklar, ölecekler, öldüreceklerdi.

Top ateşine rağmen Alemdar'ın durmadığını gören Fransız gambotu komutanı Türk gemisinin etrafında daireler çeviriyor, yolunu kesmeğe çalışıyordu. Bir gece evvel olduğu gibi Alemdar'ın yine teslim olacağını sanıyordu. Alemdar kahramanları tüfek ve tabancadan ibaret beş silahla top ve makineli tüfek ateşine karşı dövüleceklerdi. Bu belki de tarihte eşine rastlanmamış bir şeydi. Bunu bilen Fransız komutanı Alemdar'a rampa etmeği tasarlamış ve yanına sokulmuştu. Nitekim Fransız gambotu mürettebatının ellerinde kancalar da görülüyordu ama Alemdar durmuyor, son yolla Ereğli'ye doğru ilerliyordu. Bu inatçı gidişi hayretle seyreden Fransız komutanının sabrı tükenmişti. Biraz daha beklerse avı elinden kaçıracaktı. Kuşku içindeydi. Alemdar'a artık dersini vermeliydi. Türk gemisine rampa etmekten vazgeçti. 400 metre kadar uzaklaşarak "ateş!" emrini verdi. İlk mermiler Alemdar'ın etrafına düşüyordu. Makineli tüfek mermileri, Türk denizcilerinin kulaklarının dibinden, vızıldayarak geçiyordu. Artık muharebe başlamıştı. İstiklal Savaşı'nın deniz üstündeki ilk muharebesi de karadakiler gibi benzersiz ve orantısız bir boğuşmaydı. Gambotun beş misli ateş kudretine karşı boyun eğmediler, onlar da mermilerini teker teker harcıyorlardı. Hem de hiç birini boşa atmıyorlar hedefine ulaştırıyorlardı. Beş, on dakika içinde Alemdar'a bir kaç top mermisi isabet etmişti. Bu böyle devam ederse Alemdar, içindeki kahramanlarla sulara gömülecekti. İşin feci tarafı bu şarapnellerin bir parçası serdümen Recep Reis'e isabet etmiş, onu kanlar içinde yere sermişti. Gemi bir anda idaresiz kalmıştı. Komutan Hakkı Kaptan derhal Recep Reis'in yanına koştu. Bir yandan geminin dümenini idare edecek tertibatı alırken diğer yandan da Recep Reis ile ilgileniyordu. Serdümensiz kalan Alemdar'ın sağa sola bocalaması Fransız komutanını ümide düşürmüştü. Alemdar'a yaklaşarak gemiyi zapt etmek istedi. Tam bu sırada Alemdar'dan atılan kurşunlar gambotun mitralyözünün başındaki Fransız erine isabet etmiş, o da yere yuvarlanmıştı. Recep Reis'in öcü alınmıştı. Peşinden Yüzbaşı Adil'in tabancasından fırlayan kurşun top başındaki Fransız nişancısını da yere serince gambot komutanı Alemdar'a yaklaşmakla yaptığı hatayı anladı. Çünkü Fransız mürettebatı arasında panik başlamıştı. Kimse top veya mitralyözün başına gelemiyordu. Açılıp uzaklaşan gambotun baskısı kalkınca Alemdar'ın dümeninin idaresi mümkün oldu.

Alemdar son hızıyla Ereğli'ye yaklaşıyordu. Çarkçıbaşı Adil iyi bir silahşordu. Erlerin birindeki mavzer tüfeğini alarak pusuya yatmıştı. Gambotun topunun başına yaklaşanları vuruyor, deviriyordu. Fransız gambotu bu kudretli silahlarını kullanamaz olmuştu. Bütün silahşorlar bu çatışmanın Alemdar ve mürettebatı için bir ölüm kalım savaşı olduğunu biran hatırdan çıkarmadılar. Fransız gambotu, hız ve üstünlüğüne güvenerek, Alemdar'ın etrafında dönüp duruyordu ama ona yaklaşamıyordu.

Alemdarın içinde en çok telaşlanan ve korkuyla kıvranan Yüzbaşı Tilli ile diğer mahpus Fransız erleri idi. Alemdar galip gelirse kendileri esir olacaktı. Eğer Alemdar batarsa kendileri de denizin dibine gideceklerdi. Her iki akıbet de kendileri için felaket olacaktı. Üçüncü ihtimalin doğmasına çalışmak lazımdı. Alemdar mürettebatının muharebeyle meşgul olmalarından faydalanan Yüzbaşı Tilli, mahpus olduğu yerden uzanarak dışarı çıkıp dümen köşküne çıkmış ve dümeni kapamak istemişti. Bu suretle Alemdar, idaresiz kalacak ve teslim mecbur olacaktı.

Baş makinist Yüzbaşı Adil, Fransız yüzbaşısının bu haince teşebbüsünü sezmiş ve tabancasını o tarafa çevirerek ateşlemişti. Bir merminin kulağının yanından geçtiğini fark eden Tilli, yaptığından pişman olmuş ve beynine çevrilen tabancanın önünde yalvarmağa başlamıştı, Fakat Adil Bey onu öldürmeyi uygun bulmadı, tuvalete kapamakla yetindi.

Fransız gemisinin kurşunları yine Alemdarın kalın saçlarını delmeğe başladığı sırada karaya çok yaklaşmışlardı. Geminin bacası delik deşik olmuş, sitim tazyiki düşmeğe başlamıştı. Bu sırada Yzb. Adil'in bir kurşunu top başına gelen üçüncü nişancıyı da öldürmüştü. Ayrıca top kaması da sıkışmış Fransız gambotu top ateşi yapamaz hale gelmişti. Bu şaşkınlık arasında Fransız gambotu Alemdar'la sahil arasına girmişti ve onun için artık bir felaket başlamış oldu.^[100] Çünkü kıyıda Sakarya Sahil

Kumandanı İpsiz Recep Reis, duruma müdahil olmak için uygun bir pozisyon bekliyordu. Nihayet İpsiz Recep'in beklediği an gelmiş atış menziline giren Fransız torpidosu ani bir yaylım ateşine maruz kalmıştı. Bu arada Ereğli liman reisi bulunan İhsan (Akman) Bey'de 20 silahlısı ile İpsiz Recep'i takviyeye koşmuş, Fransızları iyice şaşkına çevirmişlerdi. İpsiz Recep'in adamları da sandallar ve motorlarla Alemdar'a gelmiş onlara yeni bir güç kazandırmışlardı. Alemdar'dan atılan bir mermi gambot süvarisini de yaralamıştı. Artık zafer Türk denizcilerinindi. Karadan ve Alemdar'dan gelen iki ateş arasında kalan Fransızlar çareyi kaçmakta bulmuşlardı.^[101] Gemide esir tutulan Fransızların durumu ise oldukça güçlü. Türklerin boynuna sarılıp af dileyerek yalvarıyorlardı.

Ereğli kıyılarına toplanan halk Alemdar'a ve içindeki kahramanlara coşkun sevgi gösterileri yapıyorlardı. Alemdar batmaktan kurtulmuştu. Recep Kaptan'la beraber Alemdarın mürettebatından beş kişi şehit olmuştu. Alemdar'ın Ereğli Limanı'na girip sığ suya oturtulduğu sırada Fransız gambotu mağlubiyetinin hıncını alamamış, şehre bir kaç top mermisi savurmuştu. Bu sırada Alemdar'ın kış güvertesinde Fransız gambotuna el sallayan genç bir kahramanın göğsünden girip sırtından çıkan mermi onu öldürmemişti. Hatta bu delikanlının bütün itirazlara rağmen eliyle yarasını kapayıp üç saat mesafedeki köyüne sağ salim gidişini herkes hayretle seyretmişti.

Neticede Fransız donanmasının silahlı gösterileri ve tehditleri hiçbir semere vermeden sona erdi. Tehditler gevşedi. Fransızlar esirleri alıp gitmeğe razı olduklarını ima eden son tehditlerini savurdular. Esirler 24 saat zarfında iade edilmezse kasabayı bombardıman edeceğini bildiren amirale esirlerin iade edilmemesi için sebep olmadığı ve bunun daha ilk günden beri ifade edildiği cevaben bildirildi. Fransız amiraliyle 3 Şubat'ta imzalanan protokole göre Fransız esirlerinin iadesi kabul edildi. Buna karşılık Fransız Amirali de donanmasının Anadolu sahillerinden yüz mil mesafeden içeri sokulmayacağını ve gemilerimize ilişilmeyeceğini taahhüt ediyordu. Bu suretle Alemdar resmen Anadolu hükümetine intikal etmişti.

Şubatın üçüncü günü Ereğli'de durum normalleşti. İpsiz Recep ve diğer müfrezeler de mevzilerini terk ederek yerlerine döndüler. Halk da kasabadaki evlerine dönerek huzursuzluktan kurtuldu.^[102]

7 Mart 1921/Hicret teknesi ile silah kaçakçılığı ve dalgalara mağlubiyet

7 Mart 1921 tarihi ise Recep Reis'in Karadeniz'in hırçın dalgalara mağlup olduğu gündür. Kocaeli cephesine silah götürmek üzere yola çıkan Recep Reis ve maiyeti şiddetli fırtınadan motorlarının arıza yapması üzerine İnebolu'ya çıkmak zorunda kalmıştı. İnebolulular başta Kuvay-ı Milliye Reislerinden Kabaalioğlu Rıza Bey olmak üzere silah arkadaşlarını coşku ile karşılamıştı. Reis ve elli bir adamı İnebolulu vatanseverlerin evlerinde bir hafta süre ile misafir edilmişlerdi.^[103]

Eskişehir-Söğütlü müdafaası

İpsiz Recep Müfrezesi'nin sayısı 1.200'e ulaşmıştı. Bu kuvvetle Eskişehir-Söğütlü hattına saldırma emri verildi. Fakat başarılı olunamadı. Bu vazife başarılıysaydı düşmanın dönüş hattı kesebilecekti. Düşman büyük kuvvetlerle bunu önledi. İpsiz Recep birçok şehit ve yaralı vererek çekilmek zorunda kaldı. Recep Reis daha sonra da Deli Halit Bey'in emrine verildi. Deli Halit Bey gözü kara biriydi. "Deli" lakabını da bu sebeple almıştı. Tuttuğu cephede geri çekilme ve firârın en az olduğu komutandır. Sakarya Savaşı'nın en hararetli anlarında bile bir adım geriye gitmemiştir. Bu esnada müfrezeye bir an bir Abaza Çetesi'nin pususuna düştü. İpsiz Recep elinden yaralandı. Ereğli'ye giderek orada tedavi oldu.^[104]

Mustafa Kemal Paşa: "Göreyim seni sakalını sevdiğim amcacığım!"

İpsiz Recep üstleri ile de sık sık telgraf haberleşmesi yapar, gerek kendi önerilerini iletir gerekse

üstlerinden bu yolla emirler alırdı. Fakat İpsiz Recep'in üstleriyle haberleşmeleri esnasında takındığı tavır oldukça dikkat çekerdı. Onlarla sanki yüz yüze iletişimde imiş gibi bir tutum içine girerdı. Yakın silah arkadaşlarından Çekmiş'in Bayram Ali'nin anlattığına göre Karasu'da iken Mustafa Kemal Paşa'nın gönderdiği telgrafları yanındaki birine yüksek sesle okutturur ve telgraf okunurken ayağa kalkıp dinlerlerdi.^[105] Tabi bu telgrafları gönderenlerin insan psikolojisinin derinliklerine işleyen yakınlık hitapları da bu saygıda oldukça etkiliydi. Bekir Sıtkı Özkök, Mustafa Kemal Paşa tarafından İpsiz Recep'e gönderilen telgraflardan birini gördüğünü ve "Göreym seni sakalını sevdiğim amcacığım!" yazılı olduğunu anlatmaktadır.^[106]

Ordunun bir yandan Yunan ordusu ile mücadele ederken öte yandan da Çerkez Ethem ve özellikle de Karadeniz kıyı şeridindeki Rum çeteleri karşısında sıkıştığı anlardır. Mustafa Kemal Paşa, yine bir çete Reisi Mustafa Bey vasıtasıyla İpsiz Recep ile irtibata geçer. Çerkez Ethem ve Rum çeteleri hususunda desteklerini talep etmiştir. İpsiz Recep verdiği cevapta; 'bizum onlarla başa çıkamamız kolay, O (Mustafa Kemal'i kastederek) Paşa, Yunan gavuruylân başa çıkabilecek mi?' der. Bu arada çok sevdiği liderinin kendisi hakkında ne düşündüğü ve kendisine nasıl hitap ettiği de merakını celp etmektedir. Mustafa Bey'e bunu da sormadan edemez.

— Ula doğru şöyle bakaym benim için ne dedi?

— Senin için İpsiz Recep dedi!

Bu resmiyetten uzak doğal hitap tarzı onu oldukça keyiflendirmiştir ve o da aynı benzer bir üslupla;

— O da, Dipsiz Mustafa'dır!

Cevabını vermiştir. Sonsuz bir bağlılık ve saygı gösterdiği lideri için kullandığı "Dipsiz" tabiri her halde onun derinliğini ifade etmek için olmalıdır.^[107]

Recep Reis ile Milli Mücadele esnasından irtibata geçen komutanlardan biri de Kastamonu ve havalisi Kumandanı Muhittin Paşa'dır. Bu esnada II. İnönü Savaşı devam ediyordu. Muhittin Paşa, Recep Reisi acele telgraf makinesi başına çağırmıştı. Postaneye girince henüz 19 yaşındaki Ahmet Kemal (İnce) heyecan la ayağa kalktı.

—Emice! Paşa seninle görüşmek istiyor.

Reis, vakit geçirmeden makine başına geldi. Telgrafçı manipleye basarak "Buyurun!" haberini morsla bildirdikten sonra aldığı emri aynen tekrar etti:

"İkinci İnönü Savaşı'nın şiddetle devam ettiği bir safhadayız. İzmit'te bulunan Yunan "Manisa Fırkası"nı oyalamak için şimdi Kandıra'ya taarruz edeceksin..."

Gözünü budaktan sakınmayan kahraman, haberleşme anında sanki bir tuhaf olmuş adeta büzülmüştü. Kastamonu havalisi kumandanını o anda karşısında görür gibi bir hali vardı. Ayakta ellerini önüne bağlamış, emir kendisine nakledilirken "Baş üstüne Paşam!" cümlesini durmadan tekrarlıyordu. Haberleşme bitince sanki makamda imiş gibi geri geri çekilerek postane kapısında çıktı. Telgraf memuru hayretle arkasından bakakalmıştı. O ana kadar kimseye boyun eğmeyen koca kurdun üstlerine karşı takındığı tavır ve muhabbeti görünce gözleri yaşarmıştı.

Recep Reis yarım saat içinde bütün hazırlıklar tamamlanmıştı. Bu mühim ve o kadar da tehlikeli vazifeyi başarmağa öyle azimli idi ki:

— Kolordu'dan emir aldım, yalnız kalsam da giderim, diyordu.

II. İnönü Muharebesi

İki kola ayrılan müfrezeden birincisi motorla Kefken Adası yolu ile denizden, diğer kol ise karadan koyun ağılı istikametinden Kandıra'ya taarruza geçtiler. Zekeriya adındaki bir çeteci (Tiryaki olmalı) Kandıra-İzmit arasındaki telgraf ve telefon hatlarını koparmıştı. Bu suretle Kandıra'daki

Yunan alayı ile İzmit'teki Yunan Manisa Fırkası'nın irtibatı kesilmiş oluyordu.

Daima hareket halinde bulunan gönüllü müfrezesi Geyve Göynük ve Tekirli'de karşılaştığı Yunan kuvvetlerini Düzköy'den Sakarya Nehri'ne döktükten sonra Gavuryaylası yolu ile geldikleri Akköy'de karargâh kurdular. Burada da zaman zaman çatışmalara girdikten sonra Sakarya'nın karşı tarafına geçip Atalan yaylasında yeniden düşmanla karşılaştılar. Takviyeli Yunan alayı ile savaşa devam eden yaklaşık 300 kişilik İpsiz Recep Müfrezesi bu defa oyalama mukavemeti göstererek geri çekilmeğe başladı. Sakarya Nehri yakınlarındaki Sinanoğlu ile İhsaniye arasında ilerleyen Yunan kuvvetlerine takviye gelmeyince durmak zorunda kaldılar. Öte yandan Yunan Manisa Fırkası da üzerlerine gelen kuvvetin ne olduğunu kestiremiyordu. İzmit'i geri alırlar korkusu ile bocalayarak oldukları yerde kalmıştı. Böylece onları İnönü hattındaki ana kuvvetle birleştirmemiş, maksat hâsıl olmuştu. Bu çarpışmalarda İpsiz Recep Reis'in elindeki tek topta büyük bir iş görmüştü.^[108]

İpsiz Recep top sahibi oluyor

Mehmet Ragıp Bey aslen Rize'nin Gündoğdu nahiyesinin, Armutlu köyünden Hacıoğullarından İslâm Bey'in oğludur. Milli Mücadele'nin başlamasıyla beraber Hafız Ragıp Bey İstanbul'dan Ankara'ya taşınan cephanelerin deniz yolu ile sevk edilmesinde pek büyük hizmetler yapmıştır. İstanbul'daki askeri depolar İngiliz nöbetçilerinin muhafazasında olduğu halde o, ne yapıp yapıyor, adamlarının yardımı ile bu depoları boşaltıyor ve Anadolu'ya sevk için başka yerlerde depo ediyordu.

Mehmed Ragıp bir gün de Boğaz'ın Telli Tabya mevkiinde duran ve İngiliz askerlerin sürekli başında nöbet tuttuğu 7,5'lük topu kaçırmaya karar vermişti. Bir gece yanına aldığı on beş arkadaşı ile birlikte Osman Reis'in motoruna binerek Telli Tabya'ya yanaştılar ve çok titiz bir hareketle topun yanına yaklaştılar.

İlk önce gürültü çıkarmadan iki İngiliz nöbetçi elleri kolları bağlanarak zararsız hale getirildi. Sonra da topu söküp parçalarını motorlara taşıdılar. Mehmed Ragıp Bey, arkadaşlarının beşini İngilizlerin başında bırakıp diğerleri ile birlikte Sakarya'nın yolunu tuttular. Rahat bir yolculuktan sonra topu Keltepe'ye yakın bir yerde karaya çıkardılar. Sonra da İpsiz Recep'e haber verip topu kurdular ve üç el ateş ederek topun sağlamlığını test ettiler.^[109] Test esnasında Recep Reis topçuya önce Sakarya Nehri'nin batısını göstererek "Evela şu Yunanlılarla beraber olan Abazalara at! ..." sonra da güneyi göstererek "Şimdi de Tenekeci Rumlarına Salla! ..." emrini vermişti.^[110]

Fakat bu top üzerinde sadece deneme yapılabiliyordu. Recep Reis'in çetesinde topu düzenli ve isabetli bir şekilde kullanabilecek kimse yoktu. İpsiz Recep'in hemen aklına Rize'deki eski komşusu

ve bütün Rizelilerin hürmet ettikleri tabur imamı meşhur Galip Hoca'ya bir mektup yazmak ve küçük oğlu topçu yüzbaşısı Süleyman Bey'i^[111] hemen göndermesini istemek gelmişti. Galip Hoca, İpsiz Recep'in isteği doğrultusundan hemen oğlu ile irtibata geçmiş ve onu Emice'nin yanına göndermişti.

Bu suretle Süleyman Bey'in iltihakından sonra yegane topunu da kullanma imkanı bularak Muhittin Paşa'nın emri doğrultusunda Kandıra'nın Pınar mevki civarındaki Yunan kuvvetlerini taarruzla bunları püskürtmüşlerdi.^[112]

İpsiz Çetesi'nin topu etkin bir şekilde kullanabilir hale getirmesinin ardından Yunanlılar Hendek üzerine yürüyüşe geçmişlerdi. Oradaki mürettep fırka kumandanı Osman Bey (sonradan İzmir Suikastı'na adı karıştığı gerekçesi ile idam edilmiştir.) İpsiz Recep'e bir telgraf çekerek çok acele yardım istedi. Recep Reis'te eline geçen bu topu da alarak yola çıktı. Çeteciler, 9 saat hiç durmadan berbat yollardan bin bir zahmetle yürüyerek Hendek'e vardılar.

Osman Bey İpsiz'in bir de top getirdiğini görünce pek sevinmişti. Mermi de buldu. Hemen topu uygun bir yere yerleştirerek Hendek'e iyice yaklaşmış bulunan Yunan kuvvetlerine mermi yağdırmaya başladı. Yunanlılar Hendek'teki Türk kuvvetleri hakkında doğru bilgiye sahip idiler. Ve Türklerde top bulunmadığını çok iyi biliyorlardı. Onun için top ateşi başlayınca fena halde şaşırıyorlardı. Türklerin o gece esaslı bir yardım almış bulduklarına inanarak çok üstün kuvvetlere sahip buldukları halde geri çekilmek zorunda kaldılar. Böylece İpsiz'in tam vaktinde yetiştirdiği bir tek top Hendek'i düşman işgaline düşmekten kurtarmıştır.^[113]

Ne var ki top her şeyi halletmiyordu. Top gülesi ve bir müddet sonra da cephanesizliği baş göstermişti. Recep Reis'in aklına yine ilk olarak Rizeli Osman Reis geldi. Osman Reis'e İstanbul'a dönmesini, yeniden silah ve cephanesizliğini emretti. Bilhassa gülle getirmeyi unutmamalarını da ısrarla tekrarlıyordu. Ellerine bir de mektup vermişti. Silahdarağa'da silah ve cephanesizliğini idare eden Rizeli İlyas Sami Kalkavan'ı bulacak, mektubu ona vereceklerdi. Yanına beş kişi alarak taka ile yola çıkan Osman Reis'in yanında Oflu Ali oğlu Ömer, Karaçan oğlu Hüseyin Reis de bulunuyordu. Daha sonraki gelişmeleri Osman Reis^[114] şöyle anlatıyor:

“Bir gün ve bir gece yol aldıktan sonra İstanbul'a vardık. Ve o zaman ihtiyat zabiti olan İlyas Sami Bey'i kolayca bularak mektubu verdik. Ertesi gece de takaya bol miktarda silah, cephanesiz ve gülle yükleyip üzerine de 25 çuval un yerleştirdikten sonra muşamba ile sarıp aynı gece yansı yola çıktık.

Sabaha karşı Sarıyer İskelesi'ne yanaşmış bulunuyorduk. Burada son kontrolü atlattıktan sonra hemen Karadeniz'e açılacaktık.

Bizi gören iri kıyım gümrük memuru Mustafa Efendi ağır ağır iskeleye gelerek takanın yanına vardı.

Sert bir eda ile:

—Yükünüz nedir? Nereye gidiyorsunuz? Hani kâğıtlarımız? Diye sordu.

Kâğıtlarımızı gösterirken cevap verdim:

— İrva'ya (Riva) götürüyoruz, işte kâğıtlarımız... Kâğıtta da 25 çuval un götürülmekte olduğu yazılı idi.

Bunları inceledikten sonra yine sert bir tavırla:

— 25 çuval un on tonluk tekneyi bu kadar suya batırmaz. Sizde herhalde başka yükler de olmalı. Motoru arayacağım.

Bu sözleri söylerken tekneye atlamıştı bile... Tabii bu hiç de hoş bir şey değildi.

Muşambaları kaldırır kaldırmaz da cephane sandıklarını gördü:

— Bunlar ne? Nereye götürüyorsunuz bu cephaneyi? Bunları da, motoru da müsadere edeceğim. Sizleri de tevkif ettireceğim, diye bağırdı.”

Osman Reis bundan böyle artık kendilerinin de sabırlarının taşıdığı ve susmanın bir fayda vermeyeceğini belirtiyor ve şöyle devam ediyor:

— Eğer böyle bir şey yapmayı kalkışırsan buradan ancak cenazen çıkar, dedik.

Zaten her şeyi önceden düşünmüş, tedbirimizi almıştık. Gerektiği zaman tekneyi uçuracak dinamite fitilini bile takmıştık.

Gümrük memuru bizim verdiğimiz karşılık üzerine herhalde ne derece kararlı okluğumuzu anlamış olacaktı ki duraksadı. Durumumuz pek nazikti. Dışarıda İngiliz askerleri dolaşıyordu. Tek kurtuluş yolumuz kendisini ikna etmektir. Biraz Kuvay-ı Milliye’den, biraz vatanperverlikten filan bahsettik. Adam karşılık vermiyordu ama kararını değiştireceğe de hiç benzemiyordu.

Tam bu sırada bu gümrük muayenesinin uzamasından kuşkulanan aslen Ermeni olan ve İngilizlere tercümanlık yapan David Efendi^[115] de motora gelmişti.

Osman Reis ile çok eski tanışıklıkları vardı. David Efendi her ne kadar İngilizlere tercümanlık yapan bir Ermeni ise de mert bir kimse idi. Ne zaman İngilizlerin eline düşsek bizi kurtarmak için elinden geleni yapardı. Kuvay-ı Milliye’nin ateşli bir taraftarı idi. Osman Reis durumu kısaca kendisine anlatınca gümrük memuru Mustafa Efendi’ye dönerek ona şu sözleri söyledi:

— Yazıklar olsun sana Mustafa Efendi! Vatan elden gidiyor. Bu arkadaşlar Anadolu’da çarpışan yiğitlere silah ve cephane götürürlerken sen burada İngilizlere mi hizmet edeceksin? Bunları İngilizlere yakalatmak mı istiyorsun? Ben Türk olmadığım halde onlara kazanmaları için dua ediyorum. Bunca yıl onların ekmeğini yedim. Sen ise Türk olduğun halde mi bu hıyaneti işliyorsun? Ayıp be!

Bu sözler gümrükçüye oldukça tesir etmiş bulunuyordu. Osman Reis de:

— Haydi git! Ama şunu bil ki bir puşluk yapacak olursan arkadaşlar seni sağ bırakmazlar. Bunu da unutma!

Mustafa Efendi motordan çıktı. O zaman David Efendi bize şu sözleri söyledi: — Osman Reis! Şu anda Boğaz’dan çıkamazsınız, motoru doğruca Büyükdere’nin önüne çekiniz. İngiliz devriyeleri orada çoktur ama korkmayın! Ben de orada olacağım. Geceleyin yola çıkarsınız. Ben size yardım ederim. Haydi, Allah yardımcınız olsun! Arkadaşlara haber ver. Cephaneye silah taşıyan motorların bayraklarını baş tarafa çeksinler ki ben yüklerinin ne olduğunu anlayayım. Onların kontrollerini ben yapar ve rahatça Karadeniz’e çıkmalarını sağlarım. Bayraklar arka tarafa çekilirse o motorlarda silah ve cephane bulunmadığını anlar, kontrollerini İngilizlere bırakırım.^[116]

Bu arada yine II. İnönü Muharebesi sırasında 29 Mart 1921’de bir Yunan taburu Sakarya’nın batısında Seyfiler’de karargâh kurmuştu. Recep Reis ve birliği bu karargaha taarruz edecek, Sakarya yakınındaki Boğaz bölgesine hücum eden bir başka Yunan taburuna geçit vermeyecekti. Recep Reis’in savunması 12 saat sürmüş, düşman kuvvetleri Boğaz hattını yarmak imkânını bulamamıştı.^[117]

Mareşal Fevzi Çakmak’ın İpsiz’e teşekkürü

İpsiz Recep'in İnönü Muharebesi esnasındaki bu katkısını Mareşal Fevzi Çakmak şu ifadelerle takdir etmiştir:

“Ben eşkıya olmasına rağmen İpsiz Recep’i, İnönü Meydan Muharebesi’ne son günde yetiştirdiği iki dağ topu ile yaptığı vazifeden dolayı takdir ederim, İpsiz Recep eşkıyadır ama büyük insandır.”^[118]

6 Nisan 192/Kâzım Özalp Paşa'nın emrine girmesi

Düşman kuvvetlerinin İnönü'den çekildikleri gün Mustafa Kemal, Kâzım (Özalp) Paşa'yı 6 Nisan 1921'de Kocaeli Bölge Komutanı ve sonra Mürettep Kolordu Komutanı olarak tayin etmişti. İzmit ve Adapazarı bölgesinde Yunanlıların düzenli kuvvetlerine mukabil Türk kuvvetleri Recep Reis'in teşkil ettiği Kuvay-ı Milliye'den nizamiyeye çevrilmiş bir tabur, Adapazarı Milis Taburu (Yüzbaşı Ethem Şevki Bey) ve Ziboğlu Hüseyin Efendi'nin emrinde yine Kuvay-ı Milliye'den çevrilen diğer iki tabur bulunmaktaydı. Bu sırada Mürettep Kolordu Komutanı Kâzım Bey, karargâhını Düzce'den Geyve'ye nakletmişti. Kâzım Özalp hatıralarında İpsiz Recep'e şu şekilde yer vermektedir:

“Kolordumuz 6 piyade taburu, 6 top ve 1 milli süvari alayından meydana geliyordu. İpsiz Recep'in milli müfrezesi de vardı (İpsiz Recep bu sıralarda 70 yaşını aşmıştı).”^[119]

Bölgede savunma hattını iki hafta koruyan Recep Reis, daha sonra Kocaeli Grup Komutanlığı'nın 17 Nisan 1921 tarihli emri gereği, Sakarya bölgesinden hareketle Hendek-Sakarya üzerinden Çatalköprüler mevkiine gelmiştir.

Yunanlıların Kandıra'yı işgali ve başarısız bir taarruz

Daha önce zaman zaman Kandıra ve bölgedeki diğer kasaba ve köylere baskınlar yapıp kısa süreli operasyonlar yapan Yunan kuvvetleri bir ara Kandıra'yı işgal etmişse de İpsiz Recep ve diğer mahallî kuvvetlerin baskılarının da etkisiyle kısa süre sonra kasabayı terk etmişlerdi. Ekim 1920'den itibaren tekrar bölgeye gelen Yunan kuvvetleri, Akmeşe ve Derince ile beraber Kandıra'yı da fiili olarak işgal ettiler^[120]. Fakat Yunanlılar Kandıra'dan bir an önce atılmalıydı. İpsiz Recep devamlı olarak bunun için plânlar yapıyordu. Tabii bu işi yalnızca elindeki kuvvetle yapamazdı. Fakat Kandıra çevresinde başka milliyetçi çeteler de vardı. Bunlarla birleşerek yapılabilmek için bir baskın planı hazırlamıştı.

Bir gün Fenerci Hüseyin Çavuş'u yanına çağırdı. Eline bir mektup vererek su sözleri söyledi:

— “Hüseyin Çavuş! Bu mektubu al. Şeyhler mıntıkasında bulunan çete reisi Halit Molla'ya ne yap yap ulaştır! Cevabını da en kısa zamanda getir!”

Mektup uzun zamandır planladığı Kandıra baskını ile ilgiliydi. Hüseyin çavuş, “Baş üstüne!” diyerek bir sandala atlayıp adanın karşısındaki Cebeci köyüne gitti. Hüseyin Çavuş mektubu burada tanıdığı iki genç vasıtasıyla Halit Molla'ya gönderdi. Kızılcaali köyü'nde bulunan Halit Molla^[121], mektubu okuduktan sonra aynı kuryelerle İpsiz Recep'e olumlu bir cevap göndermişti. Halit Molla cevabında teklifi kabul ettiğini, belirli zamanda istenilen yerde bütün kuvveti ile hazır bulunacağını yazıyordu.

İpsiz Recep bu cevaba pek memnun kalmıştı. Haberleştiği öbür çetelerle de mutabık kalmıştı.

Plan şuydu:

Adadan sessizce ayrılıp Kandıra'ya yakın bir yerde karaya çıkıp gizlenilecek. Halit Molla'da çetesiyle Kandıra'nın doğusunda yer alacak. Süleyman Kaptan (veya Aziz Kaptan) ise batısında bulunacak. Alt taraftan İzmit yolunu da Kasım Kaplan'la Halit Pehlivan çeteleri tutacaktı. Halit Pehlivan ilk olarak telgraf tellerini kesecek, sonra dört bir taraftan aynı saatte Kandıra'ya girilecek, Yunanlı, İzmit'ten yardım alamayacağı için çember içine düşecekti. İpsiz Recep bu planı Hüseyin Çavuş'a anlattıktan sonra "İnşallah hemen işlerini bitiririz." diyordu.

Ne yazık ki bu plan tatbik edilemedi. Halit Pehlivan telgraf tellerini kesmeyi beceremedi. Yunanlılar da baskına uğrar uğramaz hemen İzmit'ten acele yardım istediler. Kısa bir zaman sonra kamyonlar dolusu Yunan askeri yardıma yetişince çeteler de bir şey yapamadan dağılıp çekilmek zorunda kaldılar^[122]. Aksilikler bununla da sınırlı değildi. O gece yoğun bir sis vardı. Sis açıldığı zaman Aziz Kaptan kuvvetleri kendilerini Yunan kuvvetleri'nin ancak yirmi metre ötesinde buldular. Yunanlılar kendilerini görür görmez iki ağır makineli tüfekle taramaya başladılar. Aziz Kaptan da 10 şehit vererek geri çekilmek zorunda kaldı^[123].

İpsiz Recep, adaya döndüğü zaman müthiş öfkeli idi. Durmadan burnumu çekiyordu. Ellerinin titremesi sinirinden artmıştı. Telleri kesemeyen Halit Pehlivan'a verip veriştiriyor, "büyük bir fırsatı göz göre kaçırdıklarımı" söyleyip duruyordu. Yoksa hem Kandıra'yı kurtaracaklar, hem de büyük miktarda silah ve cephane ele geçireceklerdi.

İpsiz Recep'in uygulamaya soktuğu, ama başarısız olan bu operasyonu, Halit Molla ile birlikte yaptığına göre operasyonun tarihi Nisan 1921'den sonra olmalıdır. Çünkü Halit Molla, başında bulunduğu çetesinin liderliğini 29 Mart 1921'de Seyifler Savaşı'nda şehit olan ağabeyi Aşır Ali'den devralmıştır.

Yunanlıların Kandıra'da yaptıkları mezalim

Nitekim Osmanlı Arşivi'nde bulunan bir belge de bunu doğrulamaktadır. Yine bu belgeden anlaşıldığına göre kısa sürede çekilmek zorunda kalan Yunan kuvvetleri Kandıra'da akla hayale gelmeyecek zulümler yapmışlardır. İşgalin akabinden İstanbul hükümeti tarafından gönderilen tespit komisyonunun raporu aynen şöyledir:

Kandıra'yı işgal edip iki gün sonra tahliye eden Yunan kıtaları ile Rum ve Ermeni çetelerinin adı geçen kaza merkezinde ve bağlı köylerde yaptıkları mezalim ve çirkinliklere dair Şile Jandarma Takip Müfreze Kumandanlığı'nın 2 Mayıs 1337 tarihli şifreli telgrafname suretidir.

29 Nisan 37 tarihinde Kandıra işgalini tetkik etmek üzere Kandıra'ya gönderildim. Sabık şile bölüğü başçavuşlarından Ali Rıza ile beş arkadaşının Kandıra'yı işgal edip iki gün zarfında tahliye eden Yunan kıtaları ile Rum çetelerinin yaptıkları mezalim ve fecaatler aşağıdaki gibidir:

1-Mantarçılar karyesinden... Hüseyin'in ailesini çırılçıplak soyarak yirmi Yunan neferi ırzına geçtikten sonra ayaklarını da hanesinin ocağına asarak süngü ile muhtelif mahallerini yaralamışlardır. Yine köydeki başka kadınların da aynı surette ırzlarına geçilerek para ve ziyet takıları çıkartmak bahanesiyle yaralanmışlardır.

2- Kışla köyünde Doğancıoğlu İbrahim ensesinden kasatura ile vahşi bir suretle köy Müslümanlarının gözleri önünde kesilmiş cesedi süngü ile parçalanmıştır.

3- Karasakal köyünden bir kadının 5-6 Yunan neferi tarafından cebren ırzına geçildiği gibi Kandıra'nın Karakiraz köyünde bütün kadınlar bir haneye toplanarak yüz kadar Yunan

askerleri namuslarını kirli elleriyle lekelemişler, sonra üzerlerinde ve hanelerinde bulunan eşyalarını tamamen yağma etmişlerdir.

4- Adapazarı'ndan gelen üç yüz kişilik Yunan ve yerli Rum ve Ermeni çeteleri ile Çerkezler Cebecioğlu ve Araman(?) köyleriyle Şeyhler nahiyesine giderek kadınların ırzlarına geçmişler, yine bir çok katlim ve mezalim icra etmişlerdir.

5- Kandıranın Karakiraz köyünden Bayramalı'nın kulaklarını keserek ceplerine koyup gözlerini çıkararak şehit etmişler. Köyden el koydukları eşyaları arabalarla koyun, keçi, sığır hayvanlarını da sürü halinde götürmüşlerdir.

6- Ötükler köyü ahalisi mezalimden haberdar olarak dağa çekildiklerinden bu köy tamamen yakılmıştır.

7- Pişkin Hacıismail köyü'nde polislikten emekli Cemal Efendi öldürülmüş ve Çavuş adında birisi de kulak ve burnu kesilmek suretiyle şehit edilmiş ve köyün eşya ve hayvanlarını alıp götürmüşlerdir.

8- Adapazarı tarafından gelen Yunan çeteleri ve askerleri Karadere köyüne giderek altı kişiyi katil ve kadınların ırzlarına geçmişlerdir.

9- Araman(?) karşısında İnanlar köyünde bir Müslüman'ı süngü ile öldürmüşler ve kadınları bir haneye toplayarak para ve kıymetli eşyalarını gasp edip ırzlarını geçip yaralamışlardır.

10- Tekeler köyü'nde on bakire kızın bekaretlerine musallat oldukları gibi çıplak bir halde ayaklarından asıp omuzlarını da yaralamak suretiyle para ve ziynet eşyalarını çıkarmaları için mezalim icra etmişlerdir.

11- Hatipli köyü'nde Halil adında henüz esaretten yeni dönen bir delikanlıyı feci ve pek vahşiyane bir surette katletmişlerdir.

12- Kara dere köyünde 4 delikanlı ve üç tane yedi-sekiz yaşlarında oğlan çocuğunu döktükleri gözyaşlarına aldırılmayarak ırzlarını tecavüz ettikten sonra cümlesini kesmişlerdir.

13-Kandıra'dan dönerlerken kasabanın cami-i şerifindeki hilyeleri almışlar, Adapazarlı Aliye adındaki kadınla, Recep Ağa'nın gelinlik kızını ve Çankırılı Mustafa Bey'in ailesinin ırzlarına tecavüz ederek birlikte Çubuklu'ya götürmüşler. Henüz hayatta olup olmadıkları hakkında bir haber alınamamıştır.

14- Yunanlılar, Kandıra telgrafhanesini tahrip edip resmî evrakları parçalamışlardır. Aynı zamanda hükümet dairesinde bulunan eşyaları da tahrip etmişlerdir.

15- Yunan kıtaları iş bu fecaatleri yaparak İzmit'e doğru gelmekte iken Kuvay-ı Milliye'den Halit Molla müfrezesiyle meydana gelen çatışmalar neticesinde bir miktar ölü ve esir bırakarak birlikte götürmekte oldukları hayvanlardan bir kısmını bırakmak zorunda kalmışlarsa da 1.000'den fazla koyun ve sığırı İzmit'e götürmüşlerdir. Kandıra'dan Çubuklu'ya çekilen Yunan müfrezesi Halit Pehlivan'ın kumanda ettiği bir başka Kuvay-ı Milliye müfrezesiyle de çatışarak yine pek çok kayıp vermişlerdir. Bir kısım hayvan da bu çatışmalarda geri alınabilmiştir.

16- Kandıra'daki işgal kuvvetinin dönüşü esnasında Kuvay-ı Milliye'nin yakaladığı kişilerin ifadelerinden, İstanbul Patrikhanesi'nin Şile, Kandıra, İzmit, havalisinde eşkıyalık yapmak üzere altı bin kişiden meydana gelen Rum ve Ermeni komitelerini şu günlerde bu mıntıkalara aralıklarla gönderilecekleri anlaşılmıştır.^[124]

Yunanlıların Kandıra'yı terk edişleri esnasında vur kaç taktiği uygulayan çeteler arasında İpsiz Recep etesi'nin adı geçmemektedir. Belli ki İpsiz Recep etesi Kefken'e ya da Karasu taraflarına çekilmiştir.

İPSİZ REÇEP'İN

DÜZENLİ ORDUYA KATILIŞI

Düzenli ordunun kurulması

İstanbul hükümeti ve işgal devletlerinin kışkırtmalarıyla çıkan ayaklanmaları bastırmak ve günden güne ilerleyen Yunan ordusunu durdurmak, ancak düzenli bir ordu ile mümkündü. Bu iki sorun çözülmeyen bağımsızlığı elde etmek imkânsızdı. Mondros Mütarekesi'nden sonra ordular terhis edilmişti. Elde Kâzım Karabekir'in komutasındaki 15. Kolordu'dan başka, gerçek savaş gücü taşıyan birlik yoktu. Ordu yalnız boş kadrolar durumundaydı. Gerek Temsil Heyeti, gerek ardından kurulan yeni Meclis silahlanmaya ve seferberliğe gidecek durumda değildi. Ancak, ayaklanmalar bastırılmalı ve Yunan ilerleyişi mutlaka durdurulmalıydı.

Batı Anadolu'da, İzmir'in işgalinden sonra vatansever üç albay, Kâzım Özalp (Orgeneral), Bekir Sami (Anday) ve Şerif (Aker) Beyler, emirlerindeki birliklere katılan gönüllüler ile birlikte direnmeye başlamışlardı. Ancak bu direniş güçsüzdü ve gerilla eylemleri ile düşmana zarar vermekten öteye geçmiyordu. Bu tür direnişler Kuvay-ı Milliye ruhunu doğurdu. Balıkesir ve Alaşehir Kongreleriyle Egeli yurtseverler bu hareketi daha bilinçli şekilde desteklediler. Yunan işgalinin büyük zulümlerle ilerlemesi pek çok yurttaşın bu direnişlere katılmasını sağladı.

Direniş hareketleri olumlu ama yetersizdi. Kuvay-ı Milliye birlikleri içinde Çerkez Ethem gibi büyük başarılar elde edenler oldu. Ancak bu birlikler gerçek bir ordu olmaktan çok uzaktı. Yalnızca kendi şeflerini dinliyor, Ankara'daki Genelkurmayın buyruklarına uymuyorlardı. Ayrıca bu birlikler ayaklananları kendi şeflerinin isteklerine göre hukuk kurallarına uymadan cezalandırıyorlardı. Yunanlıların 22 Haziran 1920'de başlattıkları saldırı önlenemedi. Meclisin, 12 Temmuz 1920'de yaptığı toplantıda bazı milletvekilleri Yunan saldırısının durdurulamamasında cephedeki komutanların suçlu olduğunu belirttiler. Mustafa Kemal Paşa bu suçlamaların doğru olmadığını, Avrupa devletlerince silahlandırılmış ve donatılmış Yunan ordusuna sadece milli ve gönüllü kuvvetlerle karşı koymanın mümkün olamayacağını belirterek, artık TBMM'nin gerçek anlamda bir orduya sahip olması gerektiğini ileri sürdü. Bunu gerçekleştirmek için, milli kuvvetlerde bulunan yetenekli personelin, düzenli asker olarak ordu birliklerinin kadrolarına geçirilmesini ve muayyen yaşlardaki gençlerin yeniden silahaltına alınması gerektiğini ifade etti. TBMM'nin bu konudaki kararı üzerine düzenli ordu kurulmaya başlandı.

Bu karara, bazı Kuvay-ı Milliye birlikleri karşı çıktı. Ama daha önce Mustafa Kemal'in aldığı önlemlerle birçok Kuvay-ı Milliye birliği ordu içerisinde eritilmişti. Yeni silahlantına alınanlarla beraber düzenli ordu hızla oluşmaya başladı. Artık Türk ordusu temel olarak yeniden kurulmuş bulunuyordu. 9 Kasım 1920'de Batı Cephesi, Batı ve Güney olmak üzere iki komutanlığa bölündü. Batı Cephesi komutanlığına Genel Kurmay Başkanı Albay İsmet (İnönü) Bey, Güney Cephesi komutanlığına da İçişleri Bakanı Albay Refet Bey atandı. Buradaki kuvvetlerin savaş yeteneği artırıldı ve örgütlenmesi sürdürüldü. Milli Mücadele'nin ilk günlerinde başarılı hizmetlerde bulunan çete reisi Çerkez Ethem, komutasındaki Kuvay-ı Seyyare adını taşıyan müfreze, Albay İsmet Bey'in komutanı olduğu Batı Cephesi içinde yer alıyordu. Çerkez Ethem ve kardeşlerinin cephe komutanını tanımamaları ve düzenli ordu disiplinine uymamaları üzerine, Bakanlar Kurulu 27 Aralık 1920'de bu birliklerin etkisiz hale getirilmesine karar verdi. Çerkez Ethem kuvvetleri, başarılı bir şekilde dağıtıldı ve buyruğundaki kişilerin çoğu düzenli orduya katıldı^[125].

8 Mayıs 1921/İpsiz Recep Çetesi'nin düzenli orduya katılımı

İpsiz Recep Çetesi'nin düzenli orduya katılım tarihi ise 8 Mayıs 1921'dir. 1 Şubat 1921'de İznik bölgesinde iki tabur olarak teşekkül eden 41. Alay II. İnönü Muharebelerinin başladığı 23 Mart 1921'e kadar İznik bölgesinde eğitimle meşgul oldu. 41. Alay düşman karşısındaki ilk sınavını 2 Nisan'da verdi. İnönü mevzilerinde ağır bir mağlubiyete uğrayan Yunan birlikleri bu tarihte Bursa istikametine çekilmek zorunda kalmıştı. Bunun üzerine 41. Alay, Pamucak Derbendi önündeki düşmanı, 6-7 saat süren etkili bir muharebeden sonra çekilmek zorunda bıraktı. Çekilen düşman geride birçok ölü ve yaralının yanı sıra önemli miktarda da askerî mühimmatı da 41. Alay'a ganimet olarak bırakmıştı. 3 ve 4 Nisan günlerinde ise Köprühisar ve Yenişehir'i kurtaran 41. Alay 23 Nisan'da 7. Tümen komutanlığının emrine girdi^[126].

Zekeriya Tiryaki'nin anlatımına göre aynı dönemde İpsiz Recep Çetesi de yine Yenişehir cephesinde Süvari Fırka Kumandanı Hacı Arif Bey emrinde savaşıyordu^[127]. İlyas Sami (Kalkavan) ise, İznik'i işgalden kurtaran birliğin İpsiz Recep müfrezesi olduğunu belirtmekte ve İpsiz Recep'ten o sıralarda altmış beş yaşında olmasına rağmen güçlü, kuvvetli ve cesur bir cengâver olarak bahsetmektedir^[128].

Bu zamana kadar 2 tabur halinde teşkilatlanmış 41. Alay'a, 14 Mayıs'ta İpsiz Recep Çetesi de 3. Tabur olarak dahil edildi^[129]. İpsiz Recep Çetesi'nin Düzenli orduya katılımında şüphesiz Kastamonu ve Havalisi Kumandanı Muhittin Paşa'nın büyük etkisi olmuştur. Paşa 2 Mart tarihinde Recep Reis'e yazdığı mektupta, düşmana karşı bütün kuvvetlerin birleşmesi ve el birliği ile hareket edilmesi gerektiğini, kendi kumandası altında büyük hizmetler beklediğini belirttikten sonra müfrezenin mevcudunu sorar ve silah ve cephaneye konusunda kendisini temin eder. Bu mektup üzerine Recep Reis düzenli orduya katılabileceğini ancak bunun Düzce Kumandanı Edip Bey'in bünyesinde olamayacağını belirtir. Bunun üzerine Muhittin Paşa'da Reis'in müfrezesini Bolu Mıntıkası Kumandanı Osman Bey'in emrine vermiştir^[130]. Sıtkı Mercan'ın aktardığı bilgilere göre İpsiz Recep'in düzenli orduya katılması konusunda Recep Reis'in Rize'den getirttiği Topçu Yüzbaşı Süleyman Asaf Bey'in de büyük teşvik ve katkısı olmuştur.

25 Mayıs 1921/Sahte İpsiz

Büyük bir güç haline gelen İpsiz Recep'in bazen kötü taklitlerine rastlanıyordu. 25 Mayıs 1921 tarihinde Recep adındaki bir şahıs beraberinde beş kişi bulunduğu halde Çırçır suyuna gelerek

kendisinin İpsiz Recep olduğu beyanıyla su sahibini tehdit etmiştir. Su sahibinin durumu daha sonra jandarmaya ihbar etmesi üzerine derhal büyük bir jandarma kuvveti olay yerine gönderilmiş, ancak gelen kuvvetlerin fazlalığından olsa gerek sahte İpsiz, hiçbir şekilde çatışmaya girmeyerek teslim olmayı tercih etmiştir. Silahları ile birlikte ele geçirilen şahıs mahkemeye sevk edilmiştir^[131].

2 Haziran 1921/İpsiz'in adamları yakayı ele veriyor

2 Haziran 1921 günü sabah saatlerinde Büyükdere İngiliz İşgal Kumandanı beraberinde dört subay ve bir müfreze asker olduğu halde Büyükdere Osmanlı Polis Merkezi'ne gelerek on sekiz polis memuru aldıktan sonra Sarıyer'de lüzum gördükleri Müslümanlara ait evlerde arama yapmışlardı. Bu aramalar neticesinde önemli bir şey bulunamamış ise de 18 kişi, İpsiz Çetesi'nin teşkil edilmesine yardımcı oldukları gerekçesiyle tutuklanıp bir kamyonu doldurulmuş ve sorgulanmak üzere İngiliz merkezine götürülmüştür. İngilizlerin ele geçirdikleri bu şahıslar şunlardır:

Yusuf (Hacı Aşir oğlu, sergici), Ömer Lütfi (Hacı Aşir oğlu, bakkal), Hafız Mehmet (İslam oğlu, keresteci), Muhyiddin (Mahmud oğlu, bakkal), İsmail Reis (Mustafa oğlu, balıkçı), Mustafa (Bekir oğlu, balıkçı), Kadir Ağa (Bekir oğlu, balıkçı), Ali (Yusuf oğlu, balıkçı), Hızır (Mehmed oğlu, balıkçı), Osman (Ali oğlu, balıkçı), Mahmud (Mehmed oğlu, balıkçı), İlyas (Recep oğlu, balıkçı), Aziz Bey (Zeynel oğlu, avukat).

Hafız Mehmed'in daha önce de bahsedildiği üzere gerçekten de İpsiz Recep'in ilk çete teşkili esnasında yardımcı oldukları düşünülürse İngilizlerin tahkikat ve istihbaratlarının pek de isabetsiz olduğu söylenemez. Fakat Osmanlı Jandarma Kumandanlığı'nın 22 Haziran'da Dâhiliye Nezareti'ne gönderdiği bir yazıda adı geçen kişiler hakkında yapılan araştırmalarda delil olabilecek her hangi bir bilgi elde edilemediği fakat adı geçen şahıslardan Mustafa oğlu İsmail Reis'in Sarıyer Vakıası faillerini kendi kayığıyla büyük limandan Anadolu'ya geçirdiğinin katiyetle söylenmekte olduğu bildirmektedir. Sarıyer Vakıası'ndan kastedilen muhtemelen Domuzdereli 7 Rum'un imha edilmesi hadisesidir. Haziran ayında yapılan bu tutuklamalarla ilgili olarak İngiliz yetkililerle yapılan yazışmaların 19 Eylül'de bile devam ettiğine bakılırsa bu kişilerin aylarca mahkeme edilmeksizin hapis yatmış oldukları anlaşılabilir. 19 Eylül tarihinde Dâhiliye Nezareti'nin İngiliz İşgal Kumandanlığı'na iletilmek üzere Hariciye Nezareti'ne gönderdiği bir yazıda ise, Sarıyer Yenimahalle'de oturan Rumlardan bu kişiler hakkında kendilerini rahatsız ettiklerine dair hiçbir şikâyet gelmediği bildirilmektedir^[132].

28 Haziran 1921/Ali Fuat Paşa'nın emrine giriş

İzmit'in kurtuluşu'ndan sonra Recep Reis'i Ali Fuat Paşa'nın emrinde olarak Eskişehir'de görmekteyiz. Burada isyancı yerli hainlerle Ermenilerin de katıldığı Yunan kuvvetlerini Kavaklı köyünde perişan etmiştir. Abaza Seyit'i de haklayıp Keskin'deki Yunan Karargâhını basmıştır^[133].

Temmuz 1921/Enver Paşa'nın İpsiz'den yardım talebi

Enver Paşa 1921 Şubat ayı sonunda Moskova'ya giderek, Çiçerin ve Ankara hükümeti temsilcisi Bekir Sami Bey ile görüştü. 16 Temmuz 1921'de Mustafa Kemal Paşa'ya uzun bir mektup yazarak, kendisi hakkındaki şikâyetleri ve Anadolu Hareketi'ne el koymak istediği iddialarını yalanladı. 30 Temmuz'da Yunanlılar Ankara'ya doğru saldırıya geçince, Enver Paşa, Anadolu'ya geçmek amacıyla, diğer İttihatçı liderlerle birlikte Batum'a gitti^[134].

Enver Paşa'nın Talat Paşa aracılığıyla İpsiz Recep'e bir mektup gönderdiği, Anadolu'ya geçmek istediği ve yardım talep ettiği Şevket Süreyya tarafından aktarılmaktadır^[135]. Ancak Sakarya Zaferi, Enver Paşa'nın planlarını değiştirdi. Bakü'den ayrılan Enver Paşa, Tiflis, Aşkabat ve Merv'e

uğradıktan sonra, 1921 Ekim ayında, beraberindeki İttihatçılarla birlikte Buhara'ya gitti.

23 Ağustos- 13 Eylül 1921/Sakarya Savaşı ve Kara Emin'in şehit olması

Milli Mücadele döneminde İstanbul'dan yapılan silah kaçakçılığı her fırsatta ve her tür vasıta ile yapılmaktaydı. Çoğu zaman küçük deniz araçları da bu iş için kullanılıyordu. Deniz yolu ile yapılan silah nakliyatı hemen hemen tamamı Laz takacılar vasıtasıyla gerçekleşiyordu. Bu takacılarında birçoğu ya doğrudan doğruya İpsiz Recep Çetesi'nde aktif rol alıyor veya onunla bağlantı içerisinde bulunuyordu.

Sakarya Muharebesi'nin yoğunlaştığı ve silah ihtiyacının had safhaya çıktığı bir dönemde de yine aynı silah-cephane nakli mavnalarla yapılmaya devam ediyordu. İpsiz Recep'in yeğeni Kara Emin'in de içinde yer aldığı bir kaçakçılık esnasında denizde büyük bir fırtına çıkmış silah yüklü mavna Karasu açıklarında batmıştı. O kazadan sadece 14 yaşında bir çocuk olan ve mavna batmadan bir tahta parçasına bağlanarak denize atılan Mollanın Bayram kıyıya canlı olarak vurmuş ve kurtulabilmiştir. Kara Emin ve tayfalar silahları iyice sardıktan sonra tahtalara bağlamışlar. Kendilerini de bu tahtalara bağlamışlarsa da malzemeleri kurtaralım derken fırtınada tümü boğularak şehit olmuştur. Cesetleri ise bir süre sonra kıyıda bulunmuştur. Bu yükler kurtulmalarını engellemiştir. Diğer yeğeni Hamza'dan sonra Emin'in de genç yaşta şehit olması, İpsiz Recep'i hayli üzmüştü. Üstelik Emin evli ve Sabri ve İbrahim adlarında iki çocuğu bulunmaktaydı. Emice, onları büyütebilmesi için Kara Emin'in eşi Fadime'ye maddi ve manevi olarak destekte bulunmuştur^[136].

10 Eylül 1921/Yüzbaşı Cemal (Cemaleddin Savaşkan)'a yardım

10 Eylül 1921'de Sakarya'nın Pelitçik Beyköy yaylasına 55 kişilik müfrezesi ile çıkan Yüzbaşı Cemal (Cemaleddin Savaşkan), Osman Zeki Bey'in Jandarmaları ile birleşerek Banaklar yaylasında toplandıklarını öğrendiği 200 kadar asinin üzerine taarruz etmiştir. Durumdan bir şekilde haberdar olan İpsiz Recep, Beyköy cihetindeki dereyi takip ederek asilerin üstüne aksi istikametten taarruza geçti. İki taraftan yapılan taarruz neticesi asilerin iki reisi ölmesi üzerine Sakarya'nın isyancı köyleri milli harekete dahil olmuşlardır^[137]. Bölgedeki bazı Çerkez ve Abaza köyleri ile birlikte isyan eden köylerden biri de 500'e yakın hanesi bulunan Banaklar adlı Türk köyü idi. İpsiz Recep önce köyün etrafını kuşattı. Bunun üzerine köy halkından yüz kişi silahlarıyla teslim oldu. İpsiz Recep bunlara gerekli nasihatleri yaptı. Milli davayı dili döndüğü kadar anlattı. Bunun sonucu yüz silahlının da kendisine katılmasını sağlamış oldu^[138].

Bir yandan korsanlık devam ediyor...

İpsiz Recep Çetesi hakkında ileri tarihlerde bile bir takım gasp ve korsanlık hareketleri yaptığına dair resmi makamlara gelen şikâyetlerin devam ettiği görülmektedir. Bu hareketlerin bir kısmı kendi bilgisi haricindedir. Bu "ipten-kazıktan kurtulmuş şahsiyetler"le baş etmek her zaman mümkün olmuyordu. Nitekim birçok çeteciye de bizzat cezalandırdığı vakidir. Ama şu da unutulmamalıdır ki İpsiz Recep'in kendisi de Milli Mücadele'ye çetecilikten gelmiş ve çetesinde istihdam ettiği yüzlerce insanı iâşe etmek de onun sorumluluğundaydı. Ona göre bazıları vatan için canını ortaya koyarken, bazıları da malından feda etmeliydi. Şurası bir gerçek ki İpsiz Recep, korsanlık faaliyetleri sonucu elde edilen mal ve meta ile sadece çete efradını değil, bölgenin fakir fukarasını da desteklemiştir. Nitekim bölge insanı onun bir taraftan aldığı haracı diğer taraftaki yoksullara paylaştırdığını hâlâ anlatmaktadır.

25 Kasım 1920 tarihinde Bolu Mutasarrıflığı'na bir yazı gönderen Kastamonu ve Havalisi Komutanı Muhittin Paşa, İpsiz Recep Müfrezesi efradından Zekeriya adında birinin on silahlı adamıyla Ereğli'nin Hamza Köyüne gelerek ahaliden para ve eşya talep ettiği, bu arada bir kişiyi

katlettiklerinden katilin yakalanması gerektiğini bildirmiştir^[139].

İstanbul vilayeti tarafından Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen bir yazıda, 25 Ocak 1920 tarihinde Ağva Limanı'na iltica eden Akçaşehir'in Millet Limanı'na kayıtlı Mahmut Oğlu Süleyman'ın, Hayâlât-ı Bahrî ismindeki takasına Kefken Adası'nda on iki kişilik bir çete taarruz ederek kayıkta bulunan 800 kıyye^[140] fasulye, fındık, ceviz ve elmayı aldıktan sonra adı geçen şahsı serbest bıraktıkları anlaşıldığı, aynı gece Kandıra mıntıkasının Küçük Ağır Limanı'nda da yine altı kişilik bir Laz çetesi de Karasulu Arif'in takasına sahilden ateş açarak kenara çekmesini sağladıkları ve bazı eşyasını gasp ederek bilahare serbest bıraktıkları, her iki çetenin Rizeli Lazlardan ibaret olduğunun Üsküdar Jandarma Taburu Kumandanlığı'ndan bildirildiği beyan edilmektedir. Hadiselerin Kefken civarında olması ve eylemleri gerçekleştirenlerin Rizeli Lazlar olması akla İpsiz Recep'i getirmektedir^[141].

28 Ocak 1921 tarihinde Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'ne acele kaydıyla telgraf çeken Muhittin Paşa “*Recep Reis kuvvetlerine iltihak eden gönüllülerin öteye beriye sarkıntılık etmelerinin önlenmesini*” arz etmektedir. Yine Ereğli Mevki Kumandanı Hasan Bey'de Muhittin Paşa'ya gönderdiği 9 Şubat 1921 tarihli yazısında gönüllü olarak gelen bu kişilerden şikâyet etmektedir^[142].

1922 Haziranı'nda ise Kefken ve Laz çeteciler hakkında İstanbul'da Umum Jandarma Kumandanlığı Dâhiliye Nezareti'ne şu yazıyı yazıyordu.

“Jandarma emrine bir motorbot tahsis için Bahriye Nezareti ile cereyan eden yazışmaların olumlu bir şekilde neticelendirilemediği makamınızın malumlarıdır. Karadeniz Boğazı girişindeki Rumeli ve Anadolu Fenerleriyle civarının birbirleriyle hiç bir vasıta ile irtibatı olmadığından hadiseleri jandarmalar zamanında ve etkili bir şekilde takip edememektedir. Bu yüzden birçok hadisenin faileri ele geçirilememektedir. Bununla beraber Kefken Adası'nı hareket üssü olarak kullanan Laz kaçakçılar taka ve motorlarıyla önlerine gelen gemi motor ve sair deniz taşıtlarına taarruz ederek gasp etmekte ve müsait buldukları sahile çıkarmaktadırlar...

14 Haziran 1338 [1922]

Umum Jandarma Kumandanı Miralay Ali Kemal”^[143]

Büyük Taarruz

İpsiz’in kuvvetleri Büyük Taarruz’da da tam tekmil baştan sona kadar bulunmuşlardır. Yalnız İpsiz Recep yaralı olduğu için katılamamıştır. Kötü günler artık geride kalmış, büyük zafer kazanılmıştı. Düşman İzmir’den denize dökülmüştü. Arkasından Bursa Çanakkale ve Kocaeli temizlenirken Mudanya Mütarekesi imzalanıyordu. Millî kuvvetler memleketi kurtarmıştı^[144]. Artık İpsiz Recep için elinden hiç bırakmadığı mavzer bir hatıra olarak duvara asılmalıydı.

ZAFERDEN SONRA

1923 Atatürk'ün İpsiz Recep'i Ankara'ya daveti

Milli Mücadele'nin bitmesi üzerine evine çekilen İpsiz Recep'in takdire şayan ve tarihe geçen bir başka tarafı da bu davaya önce yararlı girip sonra zararlı çıkan bazı milis kuvvetlerinin ve idarecilerinin bulaştığı siyasi entrikalara asla katılmayı ve bir takım oyunlara düşmeyiştir. Savaştan sonra Atatürk Emice'yi Ankara'ya çağırması ve görüşmüştür.

Hafız Muharrem sonradan İpsiz Recep'ten duyduğu şekilde bu karşılaşmayı şu şekilde anlatmıştır:

“İpsiz Recep'e herkes amca diye hitap ettiği gibi, Ankara'ya gelip de Atatürk tarafından kabul edilince, Atatürk de kendisine ‘amca’ diyerek çok iltifatlarda bulunmuştur.

Atatürk onun hizmetlerini son derece takdir etmiş, konuşurlarken bir ara kendisinden:

— Benden ne istersin? Diye sormuştu.

—Sağlığınıza Paşam! Karşılığını verince Atatürk yine de ısrar etmiş, İpsiz de bunun üzerine şu sözleri söylemiştir:

—Ben Karasu'ya yerleştim. Oradaki kaymakama ve askeri kumandana ‘amcam oradadır, onu gözetin’ diye bir emir verecek olursanız bu bana yeter.”

Atatürk bunu yapmış, üstelik kendisine 250 lira maaş tahsis ettirmiştir. Fakat Recep Reis'in hali vakti yerinde idi. Sonradan bu maaşını yeni kurulmuş bulunan Tayyare Cemiyeti'ne (Bugünkü Türk Hava Kurumu) bağlamıştır.

Hafız Mehmed Keçeli bu görüşme hakkında şu bilgileri de vermektedir:

“Bu Ankara görüşmesi sırasında Atatürk, İpsiz Recep'e tasarladığı planları hakkında da mahrem bilgiler vermiş ve onun düşüncelerini anlamak istemiştir. Bunların başında padişahlığı kaldırmak kararı gelmektedir. Bunu henüz hiç kimse yahut da birkaç kişi bilirken kendisine açması, Atatürk'ün İpsiz Recep'e ne derece güvendiğini gösterir. O da bunu babam Hafız Muharrem'e söylemekte bir mahzur görmemiştir. Hafız Muharrem, Rize'ye geldiği zaman bunu yakın arkadaşlarına açtığına buna kimseler inanmamış ancak sonradan padişahlık ve halifelik kaldırılınca işin doğru olduğu ortaya çıkmıştır.”^[145]

İpsiz Recep'in son aksiyonu

İpsiz Recep zorlu mücadelesinin ilerleyen zamanlarında artık kişilerden çok guruplarıyla anılır hale gelmişti. Ekşioğlu Mehmed Gurubu, Kansız Ali Gurubu, Laz Şerif Çetesi gibi. Hepsi İpsiz Recep'e bağlıydılar. Ama her biri de kendi gurubunun reisi idi. Çetenin içerisinde zaman zaman kişisel itaatsizlikler olduğu gibi grup itaatsizliklerine de rastlanıyordu. Onu en çok yoranların biri de Kansız Ali ve grubu olmuştur. Kansız, mücadelenin ilerleyen zamanlarında Reis'e karşı gelmeye başladığı gibi onun yerini almaya da teşebbüs etti. Fakat buna fırsat vermeyen Recep Reis, Kansız'ı pasifize ederek etkisiz hale getirdi. Bir müddet sonra da Kansız'ın adamlarından bir kısmı çeteden ayrılarak firar ettiler. Firariler Ereğli'ye doğru hareket ettikleri için İpsiz Recep, Ereğli'deki Kocaali Bahriye Müfrezesi'ne bir telgraf göndererek bunların yakalanıp vurdurulmasını istedi. Daha sonra bu kişiler Ekşioğlu Mehmed'in müfrezesinden firar edenlerle birlikte tutuklanmaları yönüne gidildi. Bu firariler Merzifon müfrezesi tarafından yakalanıp kanunsuzluklarına son verildi.

Ancak Kansız'ın İpsiz Recep'le hesabı bitmemişti. İpsiz Recep ortadan kalkacak olursa istediği gibi işlerini yürütebilecekti. Savaş bitmiş anlaşılan onun da haydutluk damarları depremişti. İpsiz Recep can dostu Zekeriya Tiryaki ile bir ziyarete hazırlanıyordu. O sırada Kansız'ın adamlarından

Rizeli Kara Hüseyin Emice'ye, Kansız Ali'nin kendisine bir suikast hazırlığında olduğunu söyledi. İpsiz Recep birden kızdı ve “*Kansız böyle bir şey yapmaz*” diye Kara Hüseyin'i yanından kovdu. Kara Hüseyin gittikten sonra'da Zekeriya Tiryaki'ye dönerek:

— Kara Hüseyin doğru haber getirmiştir. Onun ne zamandan beri beni vurmak için fırsat kolladığımı biliyorum. Bak ben ona ne edeceğim! dedi.

İpsiz derhal çok güvendiği adamlarından Oflu Çolak Dursun'u yanına çağırdı. Kendisine durumu söyleyerek hazır olmasını istedi. Çolak Dursun da on beş arkadaşını yanına alarak pusunun kurulduğu Kızılcık köyüne gitti. Kansız, İpsiz Recep'i beklerken karsısında Ofluları görünce şaşırılmıştı. Kansız Ali'nin yanında Ahmed adında en güvendiği arkadaşı da vardı. Hemen tüfekler konuşmaya başladı ve Kansız'ın işi orada bitirildi. Biraz sonra da kaçmaya çalışan Ahmed öldürüldü. Hadiseye savcılık el koydu ama İpsiz'in de o kadarcık hatırı olsundu:

“Kansız'ı sözde Ahmed vurmuş oldu. Oflu Çolak Dursun'un adamları da Ahmed'i yakalamak istediler. Ancak Ahmed onlara da kurşun atmaya başlayınca nefis müdafaası için onlar da karşı koydular. Sonun da o da vurulmuş oldu.”

İpsiz Recep, Kansız'ın karısını ve üç çocuğunu, kendilerine bol para vererek Zonguldak'a gönderdi. Oradan Rize'ye geçtiler. Fakat Kansız Rize'de çok kan dökmüştü. Çok düşmanı vardı. Bunun için çocuklar bir kan davasına gitmemek için Rize'de kalmayarak Batum'a geçtiler. Oraya yerleşip kaldılar^[146].

Sakarya Nehri'nin kıyısında hayata veda

Bir gün onu, bir gurup şehir kıyafetli adam ziyarete geldi. Belli ki maksat sadece hal hatır sormak değildi. Onlara şöyle bir güldü ve şu yanıtı verdi:

— Biz işimizi tamamladık efendiler! Savaşta dik duran başımızı, siyasette eğmeyiz. Tilkinin bu pazarda işi yoktur. Gazi Paşa hazretlerine hürmetlerimi arz ederim^[147].

Recep Reis zaferden sonra Sakarya Nehri'nin denize döküldüğü yerde, Yenimahalle'de 55 numaralı iki katlı ahşap bir ev satın almıştı. Bu eve taşındıklarında Nadire Hanım henüz 26'sında ve eşi Recep Reis ise artık yaşlı bir kurttu. O sıralarda İncili Jandarma Kumandanı Mülazım Memduh Nadire Hanım'a göz koymuştu. Bir gün yoluna çıkararak “*Emice'den artık hayır yok. Seni ben alacağım...*” türünde laflar etmesi üzerine Nadire Hanım koşarak hadiseyi Emice'ye anlatıverdi. Emice ise yakalanmış olduğu tifo hastalığından dolayı yatmakta olduğu yatağından bitkin haliyle tabancasını kaptığı gibi fırlaması bir oldu. “*On güne kadar kalkıp hepisini temizleyeceğim!*” diye haykırıyordu. Bu ara Nadire tabancanın namlusunun yavaş yavaş kendisine çevrildiğini fark etti. Maksat öldükten sonra onu arkada bırakmamaktı. Nadire gençliğinin çevikliği ile üzerine atlayarak silahını elinden aldı ve teskin edici sözlerle yatağına yatırdı.

İpsiz Recep bilhassa aile namusu üzerine oldukça titizdi. Her hangi bir kadını kötü niyetle süzenleri dahi, mutlak surette yok ederdi.

Emice öfkelendiği zamanlar, birden bire kızaran burnunu kesik kesik çekerdi. Bu hareketin görülmesi de birinin veya birkaçının öldürülmesine işaret sayılırdı^[148].

Koca Recep Reis bu hastalıktan kalkamadı. Sakarya kıyısındaki Yenimahalle'de 35 Numaralı eski ahşap evinde hayata gözlerini yumduğunda takvimler 11 Haziran 1928 tarihini gösteriyordu. O an yanı başında çok kışkırdığı eşi Nadire Hanım vardı.

9 Şubat 1957 tarihinde Sakarya kıyısındaki kabrini ziyaret eden hemşerisi ve silah arkadaşı İlyas Sami Kalkavan, mezarının taşsız olduğunu gördüğünden yüreğinin sızladığını gözlerinin yaşardığını ve gayrı ihtiyarî olarak şu beyitlerin dilinden döküldüğünü söylüyor:

Ey zâkir, oku geç sen de bir Fatiha!

Bu kabirde yatan İpsiz Recep'in ruhuna!

Altmış beş yaşlarında kavî iman, sarsılmaz bir azimle

Atılmış Kurtuluş Savaşı'na...

Kalkavan bu mısraı kazıttıracağı bir mezar taşını kabrine dikeceğini belirtiyor^[149].

Kabri 2000 yılında Rize Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı tarafından Restore edilerek anıt haline getirilmiştir.

İPSİZ RECEP REİS'LE

BİRLİKTE OLANLARDAN BAZILARI

Zekeriya Tiryaki: İpsiz Recep'le Rize'nin kurtuluşu ve Batum'un ele geçirilişi esnasında beraber olmuştur. Daha sonra çeteye Karasu'da iken katılmış ve bir süre sekreterliğini yapmıştır. Onunla ilgili en canlı anıları Murat Sertoğlu'na o anlatmıştır.

Altıkanoğlu Mehmed: İpsiz Recep'e ilk iltihak edenlerdendir. Evvelce kaptanlık ederdi. İşgal yıllarında İstanbul'a 1920 yılında geldiğinde Çeşme Meydanı'na kaldığı otele baskın yapan İngilizler üzerinde tabanca bulmaları sebebiyle Kroker Oteli'ne göndermişler ve burun kemiğini kırmışlardı. Arkadaşı Şerif Kaçıran'la otele hapsedildikleri gün çeteye girmeye karar vermişlerdi. Tahliye edilince de dağlarda eşkyalık ederek Ereğli'ye kadar gitmişler buranın zenginlerinden Toma'nın Hristo'yu dağa kaldırmak istemişti. Aradığını bulamayınca da tekrar İstanbul'a dönmüştü. O sıralar Çeşme Meydanı'na gelen İpsiz Recep'i bularak anlaştılar ve o andan itibaren İpsiz'in adeta kurmay başkanı oldu^[150].

Ekşioğlu Murad: Erzurum'da yapmış olduğu baskınlarda Yoncalı, Firdevsoğlu ve Morkof kışlalarını boşaltmıştı. Ayrıca ovacıktan Halil Ağa'nın yardımıyla çok sayıda kağnı toplayıp Kâzım Karabekir Paşa'ya teslim etti. Erzurum'daki Selimiye Kışlası'nı boşaltırken düşmanın mukabil saldırısına uğradı. Silahların mekanizma ve kamalarının trenle Sarıkamış'a gönderileceğini duyunca arkadaşlarıyla katarın önünü keserek düşmana kaptırdıkları silahları yeniden ele geçirdi. Erzurum'dan Samsun'a gelen Murad, Sürmeneli Mehmed Reis ile birleşerek burada mücadeleye girişti. Sonra da namını duyduğu İpsiz Recep Çetesi'ne iltihak etti^[151].

Mustafa (uzun): İzmit'te Rauf Bey'in yanında bulunuyordu. Emirsiz olarak Aslan Bey köyüne yapmış oldukları baskında zayıat vermişlerdi. Oradan uzaklaşması istenince Sakarya'ya geldi. O günlerde Kefken Adası'na inen İpsiz Recep'e katıldı^[152].

M. Tevfik Oğuz: 1902 Ereğli doğumlu olan Tevfik Oğuz ortaokul mezunu olarak İpsiz Recep Çetesi'ne katıldığında henüz 18 yaşındaydı. Ereğli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin ileri gelenlerinden Ali Rıza Efendi'nin oğluydu. Fransızlar 8 Haziran 1920 günü Ereğli'yi işgal ettiklerinde mavzerini alıp İpsiz Recep'in maiyetine girdi^[153].

Hafız Muharrem: Hafız Muharrem Keçeli, Çayeli'nin (eski adı Mapavri) Demirilisar (eski adı Perkam) köyündendir. İpsiz Recep halasının oğlu idi. Eski ve iyi arkadaşları Rize'de iken sık sık görüşürlerdi. Uzun boylu, gür sakallı, güçlü kuvvetli ve hoş sohbet bir kimse idi. Kendisini herkese de saydırmış ve sevdirmişti. Sözü her yerde geçerdi. İpsiz Recep Çetesi'ne katılmadan önce bir kanun kaçağı olup dağlarda gezen bir eşkıya idi. İpsiz Recep Sakarya Sahil Komutanı olduktan sonra adam ihtiyacını karşılamak üzere Atatürk'e çektiği telgrafta onun diğer gönüllülerle birlikte kendisine katılmasına ve suçlarının af edilmesine ricada bulunmuş ve neticede Atatürk Rize Jandarma Alay Kumandanı Şükrü Bey'e emir vererek Hafız Muharrem'in kuvvetlerini toplayarak cepheye iltihak etmesinin sağlanmasını emretmiştir^[154].

Mehmed Keçeli: İpsiz Recep'in yeğenlerinden olup çeteye en genç yaşta katılan elemandır. Rize'den giden eşkıya gurubu ile birlikte dahil olmuştur.

Hacı Osman (Saruhan): 1893 doğumlu ve Sarıyerlidir. İpsiz Recep'e takası ile silah taşımıştır.

Raif Bey: (Dr. Yüzbaşı) Trabzonludur. Karakol Teşkilatı'nın emrinde çalışan Yenibahçeli Şükrü Bey'e bağlı olarak Adapazarı'ndaki ilk milli müfrezelerin kurulmasında gayretleri olmuştur. Kaymakam Atıf Bey'le birlikte İpsiz Recep'i Milli Mücadele saflarında yer alması için ikna

KAYNAKLAR

Arşiv Kaynakları

- BOA, DH. EUM. AYŞ., 44/76
BOA., DH. EUM, AYŞ, 35/15]
BOA., ZB. 627/4
BOA., YA., HUS. 490/35; 491/51
BOA., ZB. 627/4
BOA., DH. EUM, AYŞ, 35/15
BOA., DH. EUM. AYŞ, 8/103
BOA., DH. AYŞ, 41/3
BOA., EUM. AYŞ. 41/67
BOA., DH. EUM. AYŞ, 61/51
BOA., DH. EUM. AYŞ., 41/53
BOA., DH. MKT., 2649/99
BOA., DH. MUI, 25-1/8
BOA., DH. EUM. AYŞ., 44/76
BOA., DH. KMS., 61-1/51
BOA., DH. KMS., 60/-2 / 11
BOA., DH. KMS., 61-2/24
BOA., EUM. AYŞ., 31/11

Hatıralar

Dr. Fahri Can, “Karakol Cemiyeti Nasıl Kurulmuştu?”, *Yakın Tarihimiz*, C. IV.

İlyas Sami Kalkavanoğlu, *Milli Mücadele Hatıralarım*, Ekinciler Yayınevi, İstanbul 1957.

Hacim Muhittin Çarıklı, *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuvay-ı Milliye Hatıralar (1919-1920)*, Ank. Ün. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yay., Ankara 1967.

Hüsametdin Ertürk, *İki Devrin Perde Arkası*, (Yazan: Semih Nafiz Tansu), Nurkök Matbaası, İstanbul 1957.

Kâzım Aras, *İstiklâl Savaşı'nda Kocaeli'nde Harekât*, Askerî Matbaa, İstanbul 1936.

Kâzım Özalp, *Milli Mücadele 1919-1922*, C.I, T.T.K., Ankara 1988.

M. Celaleddin Orhan, *Askerlik Hatıralarım*, Deniz basımevi, İstanbul 1982.

Nazmi Bey [Ereğli Liman Reisi], “Karadeniz’in Korsanlar Kralı İpsiz Recep’in Kuvay-ı Milleye’deki Hayret-bahş Maceraları”, *Haftalık Mecmua*, 1927, sayı 119.

Rahmi Apak, *İstiklal Savaşı'nda Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, Güven Matbaası, İstanbul 1942.

Araştırma Eserleri

Adnan Sofuoğlu, *Kuvây-i Milliye Döneninde Kuzeybatı Anadolu (1919-1921)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 1993.

Ali Sarıkoyuncu, *Milli Mücadele'de Zonguldak ve Havalisi*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1992.

Atilla Oral, *Kuvay-ı Milliye*, Jotun Yay., İstanbul 2007.

Baki Sarısakal, *Samsun'dan Ankara'ya*, Samsun Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, Samsun 2008.

Celal Topaloğlu, *Rize'nin Kurtuluşu 1916 – 1918*, Esen Ofset Matb., Trabzon 2007.

Ergun Hiçyılmaz, *İpsiz Recep Kaldırın Silahları Şafak Boyu*, yayınevi yok, baskı yeri ve baskı tarihi yok.

Makaleler

Adnan Sofuoğlu, Kurtuluş Savaşı Döneminde Kocaeli-Yalova-İzmit Çevresinde Rum ve Ermeni Terörü, *Atatürk Araştırma Dergisi*, c.XVIII.

İhsan Birinci, “Milli Mücadele’de Büyük Başarılar Kazanan İpsiz Recep Çetesi”, *Hayat Tarih Mecmuası*, 10 Kasım 1966, S. 71.

Emin Gürses, “Milis Yüzbaşı İpsiz Recep Reis: Emice”, *Aydınlık Dergisi*, Kasım 2008.

Mustafa Köse, “Rizeli Milis Komutanı İpsiz Recepler olmasaydı”, <http://blog.milliyet.com.tr/Blog.aspx?BlogNo=135892>.

Gazeteler ve Salnameler

Murat Sertoğlu, “Karadeniz Fırtınası İpsiz Recep” Tefrikası, *Tercüman Gazetesi. Dün-bugün (Haftalık Mecmua)*, 2-9 Aralık 1955.

Salname-i Vilayet-i Trabzon, Trabzon Vilayet Matbaası, Trabzon 1321 (1905), s.267.

Canlı Şahitler

Mehmet Kâzım Şahin; babası merhum İstiklal Savaşı gazisi Mustafa Çavuş’tan naklen, (Mehmet Kâzım Şahin, İzmit Maşukiye’de ikamet etmektedir.)

Sıtkı Mercan; Cafer Mercan’ın torunu, (Sıtkı Mercan, Rize, İslampaşa Mahallesi Menderes Bulvarı’nda ikamet etmektedir.)

İnternet Siteleri

<http://blog.milliyet.com.tr/Blog.aspx?BlogNo=135892>.

<http://www.turkaplatform.com/showthread.php?t=36531>.

[1] Murat Sertoğlu, “Karadeniz Fırtınası İpsiz Recep” tefrikası, *Tercüman Gazetesi*, 3 Ocak 1971, Tefrika no: 42.

[2] BOA, *DH. EUM. AYŞ.*, 44/76.

[3] Sertoğlu, *a.g.g.*, 16 Ocak 1971, Tefrika no: 55.

[4] BOA., *DH. EUM, AYŞ*, 35/15.

[5] Nazmi Bey, *a.g.mecm.*, 24 Ekim 1927, S. 119, Tefrika no: 3.

[6] Sertoğlu, *a.g.g.*, 15- 16 Ocak 1971, Tefrika no: 54- 55.

[7] *Salname-i Vilayet-i Trabzon*, Trabzon Vilayet Matbaası, Trabzon 1321 (1905), s.267.

[8] BOA, *Y.PRK.AZJ*, 4/111, 1881; Muhammed Safi, *Vakıf Rize Dergisi*, Ağustos-Eylül 2005, S. 33, s. 58-60.

[9] Sebahattin Özel, *Kocaeli ve Sakarya İllerinde Milli Mücadele (1919-1922)*, Adapazarı Belediyesi Yay., İstanbul 1987, s. 107.

[10] İhsan Birinci, “Milli Mücadele’de Büyük Başarılar Kazanan İpsiz Recep Çetesi”, *Hayat Tarih Mecmuası*, 10 Kasım 1966, s. 71.

[11] Mustafa Köse, “Rizeli Milis Komutanı İpsiz Reçeler Olmasaydı”, <http://blog.milliyet.com.tr/Blog.aspx?BlogNo=135892>.

[12] 21 Temmuz 1905'te meydana gelen hadisede, Cuma namazı için Yıldız Camii'ne gelen Sultan II. Abdülhamid'in namaz çıkışında arabasının yanında çok güçlü bir saatli bomba patlatılmış olayda 26 kişi ölmüş, 58 kişi de yaralanmıştır. Ancak, Padişah Cuma çıkışı Şeyhülislam'la ayaküstü birkaç dakika konuşmaya kalması sayesinde suikasttan kurtulmuştur. Bu eylemin bilahare Ermeni Taşnak Partisi tarafından gerçekleştirildiği anlaşılmıştır.

[13] Bu tarihlerde Tiflis'te bir takım karışıklıklar olduğuna dair İstanbul'a da bilgiler ulaşmıştır. Bak: BOA., *Y.A.,HUS.*, 490/35; 491/51.

[14] Bu hadise, Murat Sertoğlu'nun 1970 yılında Tercüman Gazetesi için kaleme aldığı “*Karedeniz Fırtınası İpsiz Recep*” adlı tefrikada farklı bir şekilde anlatılır ve İpsiz Recep'in Yıldız Suikasti'nden Batum'da haberi olduğu, bunun üzerine Batum'dan Rize'ye gelirken motoruna aldığı 17 Rus çeteciye teker teker denize attığı söylenmektedir. (Bak: Sertoğlu, *a.g.g.*, 29 Kasım 1970, Tefrika no: 6-9, 25) Ancak böyle önemli ve büyük bir eylemin, onun hakkında anlatılanlara ve Osmanlı Arşivi belgelerine yansımamış olması, merhum Sertoğlu'nun bu ifadeleri tefrikasına mizansen olarak koymuş olabileceğini hatıra getirmektedir.

[15] Emin Gürses, “Milis Yüzbaşı İpsiz Recep Reis: Emice”, *Aydınlık Dergisi*, Kasım 2008.

[16] Sertoğlu, *a.g.g.*, 7 Ocak 1971, Tefrika No: 46.

[17] BOA., ZB., 627/4.

[18] Sertoğlu, *a.g.g.*, 7 Ocak 1971, Tefrika No: 46.

[19] Özel, *a.g.e.*, s. 107.

[20] Sertoğlu, *a.g.g.*, 30 Kasım-5 Aralık 1970, Tefrika no: 11-16.

[21] Celal Topaloğlu, *Rize'nin Kurtuluğu 1916 – 1918*, Esen Ofset Matb., Trabzon 2007.

[22] Sertoğlu, *a.g.g.*, 10 Aralık 1970, Tefrika no: 19 (Zekeriya Tiryaki'nin anlatımı)

[23] İpsiz Recep ile Deli Halit Bey'in hayatı daha sonra kurtuluş savaşı esnasında da kesişecektir.

[24] Sertoğlu, *a.g.g.*, 11 Aralık 1970, Tefrika no: 20 (Zekeriya Tiryaki'nin anlatımı)

[25] Eşi Nadire Hanım ise, kendisine İpsiz Recep Reis denildiği zamanlar iki direkli yelkenlisinin olduğunu bununla Zonguldak'tan kömür taşıdığını söylemektedir [Birinci, *a.g.m.*, s. 70.]

[26] Rizeli Hafız Mehmed Efendi, 2 Haziran 1921 günü İngiliz kuvvetlerinin Büyükdere Polis Merkezi'nden aldıkları Türk güvenlik güçleriyle ortaklaşa yapmış oldukları bir operasyonda İpsiz Recep Çetesi'nin teşkil edilmesine yardımcı olduğu gerekçesi tutuklanmıştır. Bu operasyonda Hafız Mehmed'den başka 17 kişi daha yakalanmıştır (BOA., *DH. KMS.*, 61-2/24).

[27] Cafer Mercan, Bu sıralarda Sarıyer’de bakkallık yapmakta olup aynı zamanda istihbaratçılık faaliyetlerinde de bulunmaktadır. Hafız Mehmed’in damadıdır (Sıtkı Mercan ile 21. 2. 2009 tarihinde yapılan mülakat, Sıtkı Mercan Cafer Mercan’ın torunu olup Rize İslampaşa Mahallesi Menderes Bulvarı’nda ikamet etmektedir.)

[28] Sertoğlu, *a.g.g.*, 10-11 Aralık 1970, Tefrika no: 19-20.

[29] Rahmi Apak, İpsiz Recep'i Milli Mücadele'ye Kaymakam Atıf ve Dr. Yüzbaşı Raif Beylerin ikna ettiklerini söylemektedir [Bak: Rahmi Apak, *İstiklal Savaşı'nda Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, İstanbul 1942, s. 144]

[30] Sertoğlu, *a.g.g.*, 12-13 Aralık 1970, Tefrika no: 21-22.

[31] Hüsâmettin Ertürk, *İki Devrin Perde Arkası*, (Yazan: Semih Nafiz Taunso), Nurkök Matbaası, İstanbul 1957, s. 217-218.

[32] Karakol Cemiyeti'nin önemli üyelerinden biri olan Dr. Fahri Can ise kuruluşu şu şekilde anlatmaktadır:

“O zamanlar Gazeteciler Cemiyeti olan eski Donanma Cemiyeti'nin üst katında bir zat geniş bir masa başında bir takım rakamlar döküyor, grafikler çiziyordu. Bu zat idealist bir vatanperver olan Merhum Baha Sait Bey idi. Biz Türklerin doğuda iddia edildiği gibi azınlıkta değil mutlak çoğunlukta olduğumuzu rakamlarla grafiklerle istatistiklerle ispat etmek istiyordu. Yorulmuş ve bunalmıştı. Çıkıyor ağır ağır giderken eski dostlarından Refik İsmail Bey'e tesadüf ediyor. Kol kola yürürlerken bir birlerine hemen aynı zamanda aynı suali soruyorlar: ‘Bu işlerin sonu nereye varacak? Böyle ellerimiz böğrümüzde felaketlerin sadece seyircisi mi olacağız?’

Bu mevzu üzerine konuşurlarken karşılıklarına rahmetli Kara Vasıf Bey çıkıyor. Kara Vasıf Bey Baha Sait Bey'in çok eski arkadaşı. Refik İsmail Bey ile de Balkan Harbi'nden tanışıyorlar. Bu candan dostlar konuşup dertleşmek üzere Mahmud Paşa Camii avlusundaki kahveye gidiyorlar. İşte Karakol Cemiyeti burada doğuyor.” [Dr. Fahri Can, “Karakol Cemiyeti Nasıl Kurulmuştu?”, *Yakın Tarihimiz*, C. IV, s. 257.]

[33] Dr. Fahri Can, *a.g.m.*, s. 259, 260.

[34] Prof. Dr. Enver Konukçu, *Alaşehir Kongresi (16-25 Ağustos 1919)*, Ankara 2000; Hacim Muhittin Çarıklı, *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri, Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuvây-ı Milliye Hâtıraları*, Ank. Ün. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yay., Ankara, 1967.

[35] Gürses, *a.g.m.*; Ergun Hiçyılmaz, *İpsiz Recep Kaldırın Silahları Şafak Boyu*, s. 88.

[36] Hacim Muhittin arıklı, *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin arıklı'nın Kuvay-ı Milliye Hatıraları (1919-1920)*, Ank. Ün. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yay., Ankara 1967.

[37] Kazım Orbay, İpsiz'in 1921 yılında 70 yaşlarında olduğunu söylemektedir.

[38] Sertoğlu, *a.g.g.*, 14 Aralık 1970, Tefrika no: 23.

[39] Sertoğlu, *a.g.g.*, 14-22 Aralık 1970, Tefrika no: 22-30; Gürses, *a.g.m*; (Ayrıca Andon Çetesi ile ilgili olarak Sıtkı Mercan'da Sertoğlu'nun tefrikasında anlatılanlarla uygunluk arz eden bilgiler vermiştir.)

[40] Nazmi Bey, *a.g.mecm.*, 17 Ekim 1927, S. 118, Tefrika no: 2.

[41] BOA., *DH. EUM, AYŞ*, 35/15.

[42] Nazmi Bey, *a.g.mecm.*, 24 Ekim 1927, S.119, Tefrika no: 3.

[43] BOA., *DH. EUM, AYŞ*, 35/15.

[44] Nazmi Bey, *a.g.mec.*, 24 Ekim 1927, S.119, Tefrika no: 3.

[45] Sertoğlu, *a.g.g.*, 8 Ocak 1971, Tefrika no: 47.

[46] Bu hadise hakkında Ereğli Liman Reisi Nazmi Bey ile Kefken Fenercisi Hüseyin Çavuş'un anlatımlarında önemli farklılıklar ve benzerlikler bulunmaktadır. Öncelikle ikisi de bu hadisenin İpsiz Recep'in Kefken'e yerleşmesinden sonra gerçekleştirdiği ilk eylemi olduğunu söylemektedir. Yine her ikisi de geminin Akçakoca'ya gitmekte olduğunu belirtmektedir. Ve her ikisi de bu vurgunun iyi bir kazanç getirdiğinden bahsetmektedir. Ancak Nazmi Bey, İpsiz Recep'in bu vurgundan sonra malları satmak üzere İstanbul'a götürdüğünü buradan Sarıyer'e geçerek bir kahve kiraladığını, çetesini burada geliştirerek Domuzderelilere baskınını bu esnada gerçekleştirdiğini anlatırken, [Bak: Nazmi Bey, *a.g.mecm.*, 17 Ekim 1927/24 Ekim 1927, S. 118-119, Tefrika No: 2-3] oysa Hüseyin Çavuş, İpsiz Recep'in on yıl aradan sonra Kefken'e ilk defa Mayıs 1920'de geldiğini söylemektedir. Dolayısı ile İpsiz Çetesini Kuvay-ı Milliye emrine gireli bir hayli zaman geçmiştir. Burada kronoloji hatası Nazmi Bey'de olmalıdır.

[47] Nazmi Bey, *a.g.mecm.*, 17 Ekim 1927, S. 118, Tefrika no: 2.

[48] Sertoğlu, *a.g.g.*, 8 Ocak 1971, Tefrika no: 47.

[49] Birinci, *a.g.m.*, s. 73; Nazmi Bey, *a.g.mecm.*, 28 Kasım 1927, S. 124, Tefrika no:8.

[50] İhsan Birinci, bu baskının Rus gemisinin gasp edilmesinden bir gün sonra yapıldığını söylemektedir [Bak: Birinci, *a.g.m.*, s. 124]

[51] Nazmi Bey, *a.g.mecm.*, 10 Ekim 1927, S.117, Tefrika no: 1.

[53] O zamanlar patron, işveren anlamına kullanılan bir kelime.

[54] Karadeniz Ereğlisi'nden Şükrü imzasıyla 3 Ekim 1919 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'ya gönderilen telgrafta Alaplı nahiyesini yirmi-otuz Laz eşkıyanın basarak Rumları dağa kaldırdıklarını, para talep ettiklerini, içlerinden birisini de öldürdüklerini bildirilmektedir. Ayrıca aynı telgrafta bu işi yapanların bunu milli hareket adına yaptıkları belirtilmektedir.

Mustafa Kemal Paşa'da Şükrü Bey'in telgrafi üzerine Ereğli Kaymakamlığı'na ve Bolu Mutasarrıflığı'na 5 Ekim 1919 tarihinde Sivas'tan gönderdiği telgrafında Şükrü Bey'in gönderdiği bilgileri belirttikten sonra bu kişilerin adi takımından olduğunu milli hareketle hiçbir ilgilerinin bulunmadığını ve bu gibilerin belirtilen hareketlerine müsaade edilmemesini bildirmiştir [Bak: Ali Sarıkoyuncu, *Milli Mücadele'de Zonguldak ve Havalisi*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1992, s. 235-236]. Buradaki anlatılanlar aslında Kör Hasan'ın hikâyesiyle benzeşmektedir. Şayet bu iki hadise aynı ise ipsiz Recep'in Milli Hareket adına eylemler yapması oldukça ileri tarihlidir.

[55] Nazmi Bey, *a.g.mecm.*, 10 Ekim 1927, S. 117, Tefrika no: 1.

[56] Nazmi Bey, *a.g.mecm.*, 7 Kasım 1927, S. 121, Tefrika no: 5.

[57] Nazmi Bey, *a.g.m.*, S. 124; Baki Sarısakal, *Samsun'dan Ankara'ya*, c.2, s. 995,996; *Dün-Bugün (Haftalık Mecmua)*, 2-9 Aralık 1955, s. 5-6.

[58] Baki Sarısakal, *Samsun'dan Ankara'ya*, c.2, s. 995, 996; *Dün-Bugün (Haftalık Mecmua)*, 2-9 Aralık 1955, s. 5-6.

[59] Adnan Sofuoğlu, ‘‘Kurtuluş Savaşı Döneminde Kocaeli-Yalova-İzmit Çevresinde Rum ve Ermeni Terörü, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt. XVIII., S. 54, s. 803.

[60] Sertoğlu, *a.g.g.*, 9 Ocak 1972, Tefrika no: 48 (Hüseyin Çavuş'un anlatımı).

[61] 19. yüzyılın sonlarına doğru ve 20. yüzyılın başında gambot terimi genelde devriye görevi yapan küçük silahlı gemiler için kullanılır oldu. Bu gemiler nehirlerde de savaşabilmekteydi ve torpido taşıyanları da “torpido gambotu” olarak adlandırılıyordu.

[62] Nazmi Bey, *a.g.mecm.*, 7 Kasım 1927, S. 121.

[63] BOA, *DH. EUM. AYŞ*, 8/103.

[64] Sertoğlu, *a.g.g.*, Tefrika no: 59-62.

[65] Nazmi Bey, *a.g.mecm.*, 7 Kasım 1927-21 Kasım 1927, S. 121-123, Tefrika no:5-8 ; Sertoğlu, “Kefken Adası Fenercisi Hüseyin Çavuş’un anlatımı”, *a.g.g.*, 12 Ocak 1971-13 Ocak 1971, Tefrika no: 51, 52; Sertoğlu, “Bekir Sıtkı Özkök’ün anlatımı”, *a.g.g.*, 19 Ocak 1971, Tefrika no: 58, 59; Jandarma Efrâd-ı Cedîde Mektebi heyet-i talimesinden Mülazim-i sâni, M. Eşref’in 18 Mayıs 1336 [1920] tarihli Raporu, BOA, *DH. AYŞ*, 41/3.

[67] Nazmi Bey, *a.g.mecm.*, S. 126, Tefrika no: 10.

[69] Sertoğlu, *a.g.g.*, 26 Ocak 1971, Tefrika no: 65.

[70] Kalkavanoğlu, *a.g.e.*, s. 80, 81.

[71] Sertoğlu, *a.g.g.*, 10 Ocak 1971, Tefrika no: 49 (Hüseyin Çavuş'un anlatımı); Atilla Oral, *Kuvay-ı Milliye*, Jotun Yay., İstanbul 2007, s. 245.

[72] Sertoğlu, *a.g.g.*, 8- 9 Ocak 1971, Tefrika no: 47- 48 (Hüseyin Çavuş'un anlatımı)

[73] Resim sıralaması Sıtkı Mercan'dan alınmıştır.

[74] Sertoğlu, *a.g.g.*, 10 Ocak 1971, Tefrika no: 49 (Zekeriya Tiryaki'nin anlatımı).

[75] Edik Ağa hakkında Osmanlı Arşivi'nde yer alan 7 Kasım 1908 tarihli bir belgede, Karasu nahiyesi müdürünün Kolcubaşı Edik Ağa ile birlikte halka zulüm yaptıklarına dair Karapınar köyünden Şamil tarafından çekilen telgraf üzerine ilgili İzmit Mutasarrıflığı'nca tahkikat yapılması istenmiştir [BOA., *DH.MKT.*, 2649/99] ; Bir başka arşiv belgesinde ise, Karasu Nahiyesi'nin Cihadiye Köyü'nden Edik Ağa hakkında şikayetlerden bahsedilmektedir [BOA., *DH. MUI*, 25-1/8]

[76] Birinci, *a.g.m.*, s. 75,76.

[77] Bu rakamı Zekeriya Tiryaki, 2.000 olarak vermektedir. [Bak. Sertoğlu, *a.g.g.*, 10 Ocak 1971, Tefrika no: 49 (Zekeriya Tiryaki'nin anlatımı)].

[78] Birinci, *a.g.m.*, s. 74.

[79] Burada Zekeriya Tiryaki ile Mehmet Keçeli'nin anlattıkları arasında fark vardır. Keçeli, Recep Reis'in Mustafa Kemal Paşa'ya gönderdiği telgrafında da özetle: “*Rize ve havalisinde kanun kaçağı olup dağlarda gezen eşkıya diğer gönüllülerle beraber bana iltihak edecektir. Hafız Muharrem'in sorumluluğunda olarak buraya gelecek eşkıyanın çeteye katıldıkları takdirde af olunacaklarının vaat edilmesini arz ederim.*” demiştir. [Bak: Sertoğlu, a.g.g., 12 Ocak 1971, Tefrika no: 51 (Mehmet Keçeli'nin anlatımı)].

[80] Sertoğlu, *a.g.g.*, 11 Ocak 1971, Tefrika no: 50 (Zekeriya Tiryaki'nin anlatımı).

[81] İpsiz Recep'in "baba" tabirinden kastı devlettir.

[82] Sertoğlu, *a.g.g.*, 12 Ocak 1971, Tefrika No: 51.

[83] Sarikoyuncu, *a.g.e.*, s. 55, 56.

[84] Sarikoyuncu, *a.g.e.*, s. 153-166.

[85] Birinci, *a.g.m.*, s. 73-74.

[86] Sertoğlu, *a.g.g.*, 17 Ocak 1971, Tefrika no: 56 (Hüseyin avuş'un anlatımı); Oral, *a.g.e.*, s.245.

[87] BOA, *DH. EUM. AYŞ.*, 44/76.

[88] Kâzım Aras, *İstiklâl Savaşı 'nda Kocaeli 'nde Harekât*, Askerî Matbaa, İstanbul 1936, s.13.

[89] Kalkavanoğlu, *a.g.e.*, s. 38.

[90] Birinci, *a.g.m.*, s. 71.

[91] Aras, *a.g.e.*, s. 47.

[92] Adnan Sofuoğlu, *Kuvâ-yi Millîye Döneminde Kuzeybatı Anadolu (1919-1921)*, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara 1993, s. 526.

[93] Aras, *a.g.e.*, s. 48.

[94] Birinci, *a.g.m.*, s. 74; Rahmi Apak, *İstiklal Savaşı 'nda Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, Güven Matbaası, İstanbul 1942, s. 145.

[95] Sertoğlu, *a.g.g.*, 18 Ocak 1971-19 Ocak 1971, Tefrika no: 57, 58.

[96] Sertoğlu, *a.g.g.*, 12 Ocak 1971, Tefrika no: 51.

[97] Sertoğlu, *a.g.g.*, 18 Ocak 1971-19 Ocak 1971, Tefrika no: 57,58.

[98] Sertoğlu, *a.g.g.* 11 Ocak 1971, Tefrika no: 49 (Zekeriya Tiryaki anlatımı)

[99] Sofuoğlu, *a.g.t.*, s. 512.

[100] Emrullah Nutku, İstiklal Savaşı'nda Denizciler, *Yakın Tarihimiz*, c.1, 1961, s. 217-218, 251-252, 276-278, 314-315.

[101] Kalkavanoğlu, *a.g.e.*, s. 79.

[102] Emrullah Nutku, İstiklal Savaşı'nda Denizciler, *Yakın Tarihimiz, a.g.m.*, s. 315.

[103] Hiçyılmaz, *a.g.e.*, s. 49.

[104] Sertoğlu, *a.g.g.*, 1 Şubat 1971, Tefrika no: 71 (Zekeriya Tiryaki'nin Anlatımı)

[106] Sertoğlu, *a.g.g.*, 25 Ocak 1971, Tefrika no: 64.

[107] Mehmet Kazım Şahin, babası merhum İstiklal Savaşı gazisi Mustafa Çavuş'tan naklen.

[108] Birinci, *a.g.m.*, s. 77.

[109] Sertoğlu, *a.g.g.*, 26 Ocak 1971, Tefrika no: 65, 51.

[110] Birinci, *a.g.m.*, s. 77.

[111] Süleyman Asaf Bey, İpsiz Recep'e çetenin ilk teşkili esnasında yardım eden Cafer Mercan'ın da akrabasıdır. Duınlupınar'da şehit olmuş ve Duınlupınar şehitliğinde de adı kayıtlıdır (Bu bilgi Sıtkı Mercan'dan alınmıştır.)

[112] Kalkavanoğlu, *a.g.e.*, s. 80, 81.

[113] Sertoğlu, *a.g.g.*, 12 Ocak 1971, Tefrika No: 51 (Hüseyin Çavuş'un Anlatımı)

[114] Zekeriya Tiryaki Murat Sertoğlu'na bu isimleri Sarıyer'de oturan Rize'nin Büyük köyünden Mehmed Efendi ile İslâmpaşa'dan Hacı Bayram olarak anlatmıştır (Bak: Sertoğlu, *a.g.g.*, 12 Ocak 1971, Tefrika no: 51) İlyas Sami Kalkavan ise, hatıratında topun nezaretindeki Binbaşı Eyüp Sabri Bey'in yardımıyla temin edildiğini ve Sahakkulu'nun kontrolü esnasında takada top bulunduğundan bahsetmektedir. (Bak: Kalkavanoğlu, *a.g.e.*, s. 80, 81) Ancak doğru olan Osman Reis'in anlattığı olmalıdır. Bu hatıralar aradan geçen uzun yıllardan sonra anlatılması ya da yazılması sebebiyle kişiler üzerindeki farklılıklar normal karşılanabilir.

[115] David Sahakkulu: 1919-1922 yıllarını kapsayan Kurtuluş Savaşı süresince Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ne yardım eden onlarca Ermeni vatandaştan yalnızca biri. Millî Mücadele için hararetli ve hareketli günler yaşanmaktadır. İşgalci İtilâf Devletleri adına İstanbul'da Boğaz Kontrol Heyeti'nde tercümanlık yapan Ermeni David Sahakkulu'na gelen İlyas Sami (Kalkavan) başkanlığındaki heyet, kendisinden silah sevkiyatı konusunda yardım talep eder. İstanbul-Trabzon arasında gerçekleşecek taşıma esnasında kontrol noktalarından rahat geçebilmek için nöbet saatleri, nöbetçi sayısı gibi bilgileri Türklere ulaştırması istenir. Hatta bu iş için para dahi verilebileceği dile getirilir. Teklifi kabul eder; para önerisini ise sahip olduğu her şeyi Türkiye'ye ve Türk okullarına borçlu olduğunu vurgulayarak reddeder. (Bak: Kalkavanoğlu, *a.g.e.*, s. 15)

[116] Sertoğlu, *a.g.g.*, 28 Ocak 1971, Tefrika No: 67.

[117] Hiçyılmaz, *a.g.e.*, s. 49.

[118] Sertoğlu, *a.g.g.*, 12 Ocak 1971, Tefrika No: 51.

[119] Kazım Özalp, Milli Mücadele 1919-1922, C. 1, T.T.K, Ankara 1988, s. 177, 181.

[120] Adnan Sofuoğlu, Kurtuluş Savaşı Döneminde Kocaeli-Yalova-İzmit Çevresinde Rum ve Ermeni Terörü, *Atatürk Araştırma Dergisi*, c.XVIII., s. 803.

[121] Halit Molla: 1887 yılında Kızılcaali divanının Sarıköyü'nde dünyaya gelmiş olup aslen Safranboluludur. Çanakkale Savaşlarında Arıburnu'nda savaşmış, daha sonra Suriye Cephesi'nde İngilizlere esir düşmüştür. Mütareke sonrasında baştan sona kadar Milli Mücadele'nin içinde yer almış, milis taburu komutanlığı yapmıştır. 1961 Martında vefat etmiştir. Mezarı köyünün yakınındaki mezarlıktadır. [Sebahattin Özel, *Kocaeli ve Sakarya İllerinde Milli Mücadele (1919-1922)*, Adapazarı Belediyesi Yay., İstanbul 1987, s. 131]

[122] Sertoğlu, *a.g.g.*,8- 9 Ocak 1972, Tefrika no: 47- 48 (Hüseyin Çavuş'un anlatımı)

[123] Sertoğlu, *a.g.g.*, 16 Ocak 1972, Tefrika no: 55.

[124] BOA., *DH. KMS.*, 60/-2 /11.

[127] Sertoğlu, *a.g.g.*, 1 Şubat 1971, Tefrika no: 71 (Zekeriya Tiryakinin Anlatımı)

[128] Kalkavanoğlu, *a.g.e.*, s. 34.

[129] Hiçyılmaz, *a.g.e*, s. 89.

[130] Hiçyılmaz, *a.g.e*, s. 56.

[131] BOA., *DH. KMS.*, 61-1/51.

[132] BOA., *DH. KMS.*, 61-2/24.

[133] Birinci, *a.g.m.*, s.77.

[134] [http:// www. turkaplatform.com/showthread.php?t=36531](http://www.turkaplatform.com/showthread.php?t=36531).

[137] Hiçyılmaz, a.g.e., s. 51.

[138] Sertoğlu, *a.g.g.*, 1 Şubat 1971, Tefrika no: 71 (Zekeriya Tiryaki'nin Anlatımı)

[139] Sarıkoyuncu, *a.g.e.*, s. 229.

[140] Kıyye (okka) Osmanlı Devleti zamanında kullanılan ölçü birimi olup 1 Kıyye= 1282 gr.

[141] BOA., *EUM.*, *AYŞ.*, 31/11.

[143] BOA., *DH. EUM. AYŞ*, 61/51.

[144] Sertoğlu, *a.g.g.*, 2 Şubat 1971, Tefrika no: 72 (Zekeriya Tiryaki'nin anlatımı)

[145] Sertoğlu, *a.g.g.*, 19 Ocak 1971, Tefrika no:58.

[146] Sertoğlu, *a.g.g.*, 3 Şubat 1971, Tefrika no: 72-73 (Zekeriya Tiryaki'nin Anlatımı)

[147] Hiçyılmaz, *a.g.e.*, s. 67.

[149] Kalkavanoğlu, *a.g.e.*, s. 36.

[150] Birinci, *a.g.m.*, s. 72.

[151] Birinci., *a.g.m.*, s. 73.

[152] Birinci., *a.g.m.*, s. 73.

[153] Sarıkoyuncu., *a.g.e.*, s. 363.

[154] Sertoğlu, a.g.g., 19 Ocak 1971, Tefrika no: 57.

[155] Özel, *Kocaeli ve Sakarya*, s. 28,30,108,110.

